

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2012 – 2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Sabina Sirotková

Arabské jaro a média

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Lukáš Novotný M.A, Dr.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER

FULL-TIME STUDIES

2012 - 2014

DIPLOMA THESIS

Sabina Sirotková

Arabic uprising and media

Prague 2014

The Master Thesis Work Supervisor:

Mgr. Lukáš Novotný M.A, Dr.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 13. 3. 2014

Sabina Sirotková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce Mgr. Lukášovi Novotnému M.A, Dr. za konzultace, respondentům dotazníků i všem citovaným.

Anotace

Diplomová práce se zabývá událostmi „Arabského jara“ v Severní Africe. Jsou zde popsány nejvýznamnější události těchto revolucí od konce roku 2010. Z politologického hlediska jsou zde zpracovány pojmy jako *postkoloniální státy*, *slabé státy* a *státní suverenita*. Práce je také blíže zaměřena na specifika průběhu „Arabského jara“ v Libyi a na osobnost jejího dlouholetého vůdce Muammara Kaddáfího. V praktické části práce jsou rozebírány články a komentáře z českého tisku, konkrétně „deníku Právo“ a „Lidových novin“, které popisují reakce na smrt Muammara Kaddáfího. Další kapitola praktické části zahrnuje dotazníky, rozeslané neziskovým organizacím, jejich odpovědi a vyvozené výsledky.

Klíčové pojmy

Arabské jaro, Egypt, Kaddáfí, Libye, postkoloniální stát, post-suverenita, slabý stát, suverenita, Tunisko.

Annotation

This thesis deals with the events of „The Arabic uprising" in North Africa. The most significant events of the revolution from the end of the year 2010 are described in this thesis. From the political point of view there are described terms like a *postcolonial states*, *weak states* and *state sovereignty*. The work thesis is also closely focused on the specifics of „The Arabic uprising" in Libya and the personality of their leader Muammar Gaddafi. In the practical part there are analyzed articles and comments from the czech press – „Právo" and „Lidové noviny", which describe the reaction to the death of Muammar Gaddafi. The next chapter of practical part includes a questionnaire which has been distributed to non-profit organizations, their answers and conclusions results.

Key words

Arabic uprising, Egypt, Gaddafi, Libya, postcolonial state, post-sovereignty, weak states, sovereignty, Tunisia.

OBSAH

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Teoretická východiska	11
1.1. Postkoloniální stát	11
1.2. Failed states	13
1.3. Suverenita	15
1.4. Post- suverenita	17
2. Arabské jaro.....	21
2.1. Vznik Arabského jara v severní Africe.....	21
2.2. Arabské jaro v severní Africe a jeho průběh.....	25
2.3. Významné události arabského jara v jednotlivých státech.....	26
3. Specifika průběhu arabského jara v libyi	30
3.1. Vznik.....	30
3.2. Průběh.....	31
3.3. Mezinárodní vztahy	35
PRAKTICKÁ ČÁST	
4. Arabské jaro v libyi a české neziskové organizace	42
4.1. Výzkumné cíle a hypotézy.....	42
4.2. Výzkumný vzorek	42
4.3. Výzkumná metoda.....	44
4.4. Výsledky výzkumu	45
5. Rozbor vybraných politických komentářů.....	55
5.1. Výzkumné cíle	55
5.2. Výzkumný vzorek a metody.....	55
5.3. Výsledky výzkumu	55
5.3.1. Smrt Kaddáfího a její okolnosti	55
5.3.2. Smrt Kaddáfího a následný vliv na situaci v Libyi.....	63
5.3.3. Smrt Kaddáfího a mezinárodní vztahy.....	66
Závěr	70
Seznam použité české a zahraniční literatury.....	72

Elektronické zdroje.....	74
Seznam příloh	79

ÚVOD

Téma „Arabské jaro a média“ jsem si vybrala na základě mého dlouholetého zájmu o lidská práva. Je to navázání na mou bakalářskou práci s názvem „Svoboda projevu a lidská práva v Číně“. Práce se neshodují tematicky, ale obě je propojuje jejich zaměření na lidská práva lidí ve světě. I když je pravdou, že tato diplomová práce je spíše více pojata jako rozbor a vysvětlení politologických příčin „Arabského jara“, než výčet porušovaných lidských práv. Nemůžeme zapřít fakt, že tyto revoluce byly inspirovány stejnou touhou po občanské svobodě, jako demokratizační snahy obyvatel, novinářů a inteligence v Číně. Obě společnosti snily o respektování lidských práv, například rovných příležitostí obyvatel, svobodě tisku nebo náboženského vyznání.

V této práci je cílem popisovat, rozebírat, zkoumat a analyzovat události týkající se fenoménu „Arabského jara“. Jako hlavní cíl bylo stanoveno analyzovat a následně potvrdit či vyvrátit jednotlivé části následující hypotézy:

„Občanská válka v Libyi byla natolik velkým a významným konfliktem nejnovějších dějin a není možné se domnívat, že jen činnost neziskových organizací by dokázala rozhodující měrou přispět k uklidnění tamní situace. Přesto se však dá předpokládat, že jistou úlohu neziskové organizace sehrály, a to zejména v nediplomatické oblasti, konkrétně v zajištění nejrychlejší základní humanitární pomoci. Z praxe zahraniční politiky totiž vyplývá, že jsou to často neziskové organizace, které dokáží rychle a efektivně mobilizovat své síly a přispět tak ke zklidnění situace.“

Tato hypotéza je použita, jako výchozí bod pro praktickou část a její dotazníkové šetření.

„Arabské jaro“ je velmi mladá a čerstvá událost. Vzhledem k tomu že, politické změny v arabských zemích stále probíhají a současně jsou ve značném chaosu, bylo dle mého názoru nejlepší jako interaktivní a pohotový zdroj poslouposti jednotlivých klíčových událostí využívat internetové zdroje. V mé práci byly využity stránky „www.akutálně.cz“ nebo tzv. e-zin Mladé fronty Dnes „www.idnes.cz“ a Lidových novin „www.lidovky.cz“. Mimo tyto české zdroje jsou k dispozici také internetové zdroje cizojazyčné, z nichž je pro tuto práci nejvýznamnějším britské zpravodajství BBC.

Publikace popisující ohniska problému v Africe, historii jednotlivých států a kmenů. Vše je možné nalézt bez problému v českém jazyce. Na internetu pak tato práce čerpala z českých stránek „www.globalpolitics.cz“. Hodnotným cizojazyčným zdrojem pro téma arabských revolucí byla databáze v knihovně

„Universidad de Granada“, odkud pochází např. články „Making sence of arabic spring“ nebo „Mass Casualities in Tahrir Square“ z lékařského portálu „Annals of surgery“.

K tématům politologickým, zabývajících se definicí státu, jeho typy a charakteristikami, jsou použity jak české, tak cizojazyčné monografie. Tato témata jsou v práci základním kamenem, na kterých je postavena teorie vzniku „arabského jara“. V českém jazyce je dostupné velké množství odborných knih, s velmi detailním pohledem na tuto problematiku. Je velkým štěstím, že právě do českého jazyka bylo přeloženo mnoho zahraničních velikánů, kteří se zabývají tématy jako je suverenita státu, druhy států atd. Z českých odborníků publikujících na toto téma bych určitě vyzdvihla Šárku Waisovou, Petra Druláka, nebo Lukáše Novotného. Významný podíl odborných politologických článků k tomuto tématu dodává také internetový magazín „Mezinárodní vztahy“ či „Revue politika“.

Tato práce je členěna do pěti kaptitol, z toho tři kapitoly jsou součástí teoretické části a dvě části praktické. První kapitola s názvem „teoretická východiska“ je rozdělena na tři podkapitoly. V těchto podkapitolách se rozebírá vznik současných druhů států, důvody vzniku postkoloniálních států a příčiny jejich problémů. Dále je rozebírán scénář, podle kterého jim byla dána suverenita nad jejich územím, jak se k tomu postavily a jaké mělo příčiny jejich jednání. Následující podkapitola pojednává o slabosti či síle státního aparátu, kde se takovéto státy nejčastěji nacházejí, jaké to má příčiny a jaké důsledky. V poslední podkapitole je otevřena otázka suverenity, jaká jsou její úskalí a jaké benefity. Je vysvětlen rozdíl mezi různým pojetím suverenity a jejího užívání u různých druhů států. Objevuje se zde také termín „post-suverenity“, jenž je vysvětlován na příkladech.

Další kapitola se už dostává k tématu této práce a to k „arabskému jaru“. První část je věnována příčinám a vzniku arabského jara. Pro účely této práce je používán pojem „Arabské jaro“, jako název pro události, které se staly od konce roku 2010 v arabském světě. V jiných zdrojích se mohou např. objevovat také výrazy, jako třeba *jasmínová revoluce*, *islámské probuzení*, či *arabská zima*. V druhé části se už dostáváme k průběhu revolucí, jako takových, a k oblasti jejich vzniku. Je zde stručný výčet jednotlivých událostí, tak jak šly za sebou a je popsána konečná situace, k jaké země prozatím dospěly. Poslední podkapitola rozebírá nejvýznamější události jednotlivých revolucí konkrétně v Tunisku, Egyptě a snaží se je detailněji rozebrat.

Třetí kapitola uzavírá teoretickou část a nabízí pohled na specifika revoluce v Libyi. Popisuje něco málo z historie Kaddáfího vlády a snaží se vykreslit osobnost libyjského vůdce. Dále je rozebírán průběh a specifika této revoluce, která je poněkud

odlišná právě díky intervenci NATO. V poslední části se práce pozastavuje nad mezinárodními vztahy Libye s okolním světem a snaží se najít určité historické spojitosti s jednáním mezinárodního společenství v době občanské války v Libyi.

Dostáváme se k praktické části, tudíž čtvrté kapitole této práce. První část praktické části by se dala považovat svým způsobem za empirickou, jelikož je zde formulován dotazník se šesti otázkami ohledně působení českých neziskových organizací roku 2011 v Libyi. Skrze tyto neziskové organizace jsou nám vlastně zprostředkovány jejich přímé zkušenosti s tamní občanskou válkou.

Další část praktické části má charakter více analytický, než empirický. V této části jsou analyzovány komentáře z doby Kaddáfího smrti a je zde snaha vytvořit obraz jeho smrti v českém tisku. Konkrétně v deníku Právo a Lidových novinách. Tyto noviny byly vybrány jako reprezentativní vzorek českého tisku, jelikož zasahují nejširší cílovou skupinu, a to jak potencionální pravici, tak levici. Komentáře v těchto novinách společně utvářejí jistý kontext a v jeho rámci je analyzován jejich vliv na českou společnost.

TEORETICKÁ ČÁST

1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1. Postkoloniální stát

Pokud se pokusíme najít nějakou obecnou charakteristiku postkoloniálních států, zněla by takto: Ekonomicky slabý a strádající stát, bez schopnosti zajistit základní úroveň blahobytu populace. Systém ekonomické reprodukce je jednostranný a zcela závislý na světovém trhu. Je zde ekonomická a strukturální heterogenita a není vyvinuta koherentní národní ekonomika.¹

Po 2. světové válce byly světové mocnosti natolik slabé, že už nezvládaly dále udržovat pevnou ruku nad svými koloniemi, a tak začal proces dekolonizace, během kterého kolonie získaly vytouženou samostatnost, bez ohledu na to, zda na ní byly dostatečně připraveny. Tyto nové autonomní státy, totiž nebyly ani zdaleka srovnatelné s moderními státy např. v Evropě. Podstatný rozdíl byl už v získání oné suverenity. Státy v Evropě si svoji samostatnost mezi sebou vybojovaly po několik století, a spolu s tím se také vyvíjela jejich politická struktura. Bývalým koloniím bylo ale toto všechno dáno takřka ze dne na den², bez předešlých znalostí o fungování státu.

Africké státy vznikly na základě hranic, které byly určeny v období kolonizace, bez ohledu na etnické, kmenové či rasové vazby v tamních společnostech, řekněme tedy velice uměle.³ Před dekolonizací byl hlavním faktorem, který sjednocoval takové státy, stejný cíl, a to odstranit kolonizátory. Poté, co se tak stalo, nebyli obyvatelé schopni naleznout jiný společný zájem, a tak bylo velmi problematické dosáhnout nějaké skutečné jednoty. Tyto africké státy byly od počátku velmi slabé. Chyběli zde kvalifikovaní lidé k řízení státu a zdroje financí. Stát nebyl schopný zajišťovat lidem dostatečnou životní úroveň, a tak vznikaly vzpoury a nepokoje. Proto bylo hlavním cílem vládců udržení silných represivních institucí (vojenských a policejních sil).⁴ Noví

¹ SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s.103.

² Např. Belgické Kongo. ZÁHOŘÍK, Jan. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2012. s. 38.

³ KVÁČA, Vladimír. *Politická nestabilita v Africe, 1960-200*, 2003, roč. 38, č. 4, s. 47.

⁴ Byly zde vládcí, kteří se snažili zahájit nejrůznější projekty na budování národa, ale povětšinou to skončilo velkým krachem (Nyerereův Ujamaa socialismus, Kenyattův Harambee a

vládci tak místo toho, aby se snažili navázat na předchozí, do jisté míry, tržně demokratické tradice, nastolily kleptokratický neokolonialismus.⁵ Pro tyto vládcy se totiž stát stal spíše zdrojem příjmů a příležitostí vypěstovat si zde svůj kult osobnosti.

Postkoloniální vládcy často čelili uvnitř státu silné opozici, ale na druhou stranu nebyli vystaveni téměř žádnému politickému tlaku zvenčí, který by je nutil zachovat vnitropolitická pravidla. Africký kontinent po skončení studené války totiž ztratil svůj strategický význam a světové velmoci, které podporovaly tamní spřátelené režimy, se tím pádem přestaly také zajímat o jejich vnitřní stabilitu.⁶

V souvislosti s autokratickými vládami v Africe můžeme mluvit o tzv. *osobní vládě* nebo *vládě silného muže*⁷. V takovémto režimu jsou zaujata nejdůležitější místa v řízení státu (byrokracii, armádě, policii) loajálními příznivci *silného muže*. Zaručení jejich věrnosti silnému muži je posilováno nerovnoměrným rozdělováním prostředků z vládních úřadů. V tomto případě je státní aparát zdrojem příjmů pro těchto několik málo šťastných nebo dostatečně chytrých. Takový stát ale v žádném případě nenaplnuje potřebu obyvatel na bezpečnost, pořádek a spravedlnost, naopak se stává pro ně hrozbou a musejí hledat ochranu před státním aparátem jinde.

Je totiž velmi jednoduché v zemích, kde jen hrstka vyvolených ovládá vše, rozpoutat nepokoje. Veškeré tamní politické, sociální a hospodářské nedostatky ještě pak podněcuje již zmíněná etnická nesourodost. Různé skupiny mezi sebou šíří nenávist a agasivitu, jako součást boje o moc a obyvatelstvo je poslouchá, jelikož „*Pouta společenství a solidarity, které existují v postkoloniálních státech, existují především v lokální a etnické skupině*“.⁸ A tak je pro obyvatelé víc jejich původ, než-li vláda a v otázkách bezpečnosti se raději obrátí na lokální klan, komunu či etnickou skupinu.

Na základě toho můžeme pochopit, proč ranný proces demokratizace slabých států utváří často uvnitř mnoho konfliktů. Jednotlivci totiž o sobě nepřemýšlí jako

Mobutuova autenticité). SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 101.

⁵ KVÁČA, Vladimír. *Politická nestabilita v Africe, 1960-200*, 2003, roč. 38, č. 4, s. 47

⁶ BAROŠ, Jíří. Proč je Afrika chudá?. Global politics [online]. 2006 [cit 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/proc-afrika-chuda>.

⁷ NOVOTNÝ, Lukáš. *Politologie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. s. 62.

⁸ SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 102.

o členech politického společenství, ale jako o zastupcích specifické lokální či etnické skupiny.

Další výstižné označení pro tento stav je také *uchvácená autonomie*. Tyto státy jsou sice autonomní, jelikož nepodléhají žádnému vnějšímu omezení, ale stát je „*uchvácen, neboť elity kontrolující stát, tuto kontrolu zneužívají pouze k zajišťování vlastního zisku a zájmů.*“⁹ Legitimita uchváceného státu je velmi nízká, vláda ztrácí autoritu a její nářízení a pravidla jsou přehlížena. Z tohoto vychází také další pojmenování pro tyto státy, a to *vznášející se státy*¹⁰, které tímto označením přirovnáváme k balónu, visícímu ve vzduchu, bez zřejmého spojení se společností.

1.2. Failed states

Za *failed states* (rozpadlé, zhroutené státy) se dle definice použité ve zprávě Valného shromáždění OSN označuje: „stát, který selhal – například stát, který se již více není schopen starat o vlastní bezpečnost a vykonávat státní funkce a který nemá žádnou faktickou kontrolu nad svým územím a hranicemi. Zhroutený stát je takový, který už více neovlivňuje podmínky své vlastní další existence.“¹¹ Jsou to státy v nejpokročilejším stadiu slabosti, probíhají v nich vzpoury, nepokoje a občanské války. Násilí je uvnitř státu vedeno ze strany vládních jednotek i od ostatních válčících frakcí, a jak dokazuje index rozpadlých států¹² největší počet Failed states se nachází právě v Africe.

Násilí je jeden z hlavních indikátorů blížícího se rozpadu. Státy většinou netrápí vnější hrozby ale zejména násilí uvnitř státu. Ochromená státní moc má často vliv jen v centru a na okrajových částech země panují povstalci. Mezi další znaky patří: kriminalita, bezpráví, nedostatečná infrastruktura, klesající míra gramotnosti, epidemie,

⁹ Ibid. s. 101.

¹⁰ Z anglického originálu „balloon states“. SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 102.

¹¹ VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ (GA) OSN. *Zhroutené státy*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), Model OSN – XV. ročník (2009/2010). 18 s. [on-line]. 2009. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW:

http://www.studentsummit.cz/data/1258667842107BGR_GA_Failedstates.pdf.

¹² FUND FOR PEACE (FfP). *Failed States Index FAQ*. [on-line]. 2013. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <http://ffp.statesindex.org/rankings-2013-sortable>.

šedá ekonomika, všudypřítomná korupce. Dělbá moci existuje jen oficiálně, protože soudní i zákonodárná moc jsou odvozené od výkonné a jen posvěcují její rozhodnutí.

Hranici *failed states* bychom těžko hledali. Zhroucení státu je totiž dlouhý přechod od *strong states*, přes *weak states* a *failing states* až právě k *failed states*. Úplně v nejkrajnějším stádiu se nazývá *collapsed states*. Hlavní zásluhy za pohyb státu směrem ke kolapsu mívají politici. Je ale možné, aby se stát pohyboval i druhou stranou, a na tom mají zásluhu většinou zase mezinárodní organizace.¹³

Za indikátory rozpadu státu se považují dále makroekonomická měřítka, ve spojení s politickými kritérii a mírou násilí.¹⁴

Ale ani toto nám nedává přesné hranice přechodu z jednotlivých stadií do jiných. Přesto můžeme podle tzv. bodů zvratu (*tipping points*) odhadnout zranitelnost státu a pravděpodobnost jeho zhroucení. Za tyto body je považováno¹⁵:

- 1) ztížený až nemožný výběr daní a poplatků, který limituje možnosti státu poskytovat politické statky.
- 2) opětovné nelegální či podezřelé převody financí (na zahraniční účty).
- 3) občané se odvracejí od státu, rozmáhá se pašování, únosy, obchod se zbraněmi.
- 4) nestátní aktéři zbrojí a začínají četné střety a boje mezi nimi.

Také neziskové organizace se snažily definovat a zkoumat *failed states*. A tak společnou prací organizace Fund for Peace a časopisu Foreign Policy vznikl seznam Failed states index.¹⁶ Index je zveřejněn ve dvou verzích a to v internetové a tištěné.

¹³ WAISOVÁ, Šárka a kol. *Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 31.

¹⁴ z originálu: „*Three strong indicators: when a nation-state favored a closed economic system-when openness to international trade was low or nonexistent; when infant mortality (a proxy measure for a society's quality of life) rates were high, that is, when the ratio of infant deaths per 1000 live births rose above the international median; and when a nation-state was undemocratic, for lack of democracy feeds on itself.*“ ROTBERG, Robert. *The failure and collapse of nation-states*. Princeton University Press. [online]. 2004. s.21 [cit. 2014-02-06] Dostupné z WWW: <http://press.princeton.edu/chapters/s7666.html>.

¹⁵ WAISOVÁ, Šárka a kol. *Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 31-32.

¹⁶ FUND FOR PEACE (FfP). *Failed States Index FAQ*. [on-line]. 2013. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <http://ffp.statesindex.org/rankings-2013-sortable>.

Oba indexy hodnotí stabilitu jednotlivých států a jejich sklon k rozpadu. Monitoring situace probíhá od roku 2005 a je sestavován na základě dvanácti sociálních, ekonomických a vojensko-politických kritérií (např. masivní přesuny uprchlíků, nerovný ekonomický rozvoj, prudký ekonomický propad, úpadek veřejných institucí, porušování lidských práv, vnější intervence.).¹⁷ V internetové verzi jsou státy řazeny sestupně od toho nejstabilnějšího k nejkritičtějšímu a řadí se dle barev do čtyř skupin: Alert, Warning, Monitoring, Sustainable. Oproti tomu seznam publikovaný v časopise je kratší a zobrazuje jen státy označené jako: Critical, In danger, Borderline. Zdroje pro oba seznamy jsou stejné, jen způsob jejich prezentace, je odlišný.

1.3. Suverenita

Otázka suverenity je jedna z nejkontroverznějších, a proto definic najdeme mnoho, a mohou se od sebe lišit. Podle Königové se její obsah: „*odvíjí od pojetí státu, vlády, nezávislosti a demokracie, jakož i práva, spravedlnosti, autority a morálky.*“¹⁸ Dle Novotného je stát suverenní tehdy, když: „*vykonává absolutní a neomezenou moc v tom smyslu, že stojí nade všemi sdruženými skupinami ve společnosti...směrem dovnitř je to územní výsost a právo disponovat státním územím...navenek potom, že stát je suverenní jednotkou světového systému.*“¹⁹

Důležitou událostí pro vznik suverenity vůbec byl Vestfálský mír (1648)²⁰ i když teoretikové uvádí, že tento koncept má kořeny už hluboko ve středověku. Po skončení třicetileté války bylo nutné najít systém, jak udržet v Evropě dlouhodobý mír. Westfálským mírem tedy byla zavedena svrchovanost, jako základní pravidlo pro nový řád. Svrchovanost zajišťuje totiž každému vzniklému státu, výlučně neomezenou pravomoc na jeho území a autonomii v oblasti zahraniční politiky. Rozdělení Evropy

¹⁷ VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ (GA) OSN. *Zhroucené státy*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), Model OSN – XV. ročník (2009/2010). 18 s. [on-line]. 2009. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW:

<http://www.studentsummit.cz/data/1258667842107BGR_GA_Failedstates.pdf>.

¹⁸ KÖNIGOVÁ, Lucie. *Teorie státní suverenity a praxe intervence*. Mezinárodní vztahy, (3/2001), s. 41.

¹⁹ NOVOTNÝ, Lukáš. *Politologie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. s. 57.

²⁰ SKŘIVAN, Aleš. *Lexikon světových dějin 1492–1914*. Praha: NAKLADATELSTVÍ ALEŠ SKŘIVAN ml, 2002, s. 134

na svrchované státy, každému z nich dalo rovnoprávnost.²¹ Dle Charlese Tillyho se tak poprvé potvrdilo, že evropské státy lze rozdělit do samostatných celků a jejich hranice budou chráněny mezinárodním právem.²² Tento systém pak evropané šířili po dalších 300 let všude po světě. Kolem otázky přijímání státu mezi sebe byly ale dlouhé diskuze, a tento proces prošel mnoha změnami. Ze začátku byla představa, že nikdo kromě Evropanů nespĺňuje kritéria státnosti.²³ Nebyla totiž stanovena pravidla, která by nějakým způsobem definovala uznávání států, jako suverenní. Po kongresu ve Vídni roku 1815 se tato pravidla konečně stala srozumitelnějšími ale stále nebyl stanoven do roku 1919²⁴ princip suverenity lidu - myšlenka, že národy mají právo na sebeurčení, stěžejní argument pro uznávání. Teprve když byla přijata *Všeobecná deklarace lidských práv* získala lidská práva větší váhu v mezinárodních záležitostech a společenství států se začalo zvětšovat.

Suverenitu můžeme nejjednodušeji rozdělit na vnější a vnitřní. Slovník teorie mezinárodních vztahů o tom uvádí toto: „*Suverenita vyjadřuje legitimní výkon moci státu a lze ji rozdělovat na vnitřní (jurisdikce nad určitým územím a obyvatelstvem) a vnější (legitimizace státní moci, skrze uznání ostatními státy).*“²⁵

Pustíme-li se do otázky, jak se suverenita za ta léta změnila citovali bychom Sørensen, podle kterého se suverenita skládá ze tří pravidel, kde by jedno bez druhého nemohla existovat, a společně vytvářejí její význam. Tato pravidla se nanazývají konstitutivní, regulativní a empirické rysy státnosti. Na jedné straně tedy považuje Sørensen suverenitu za stabilní a neměnnou instituci, na straně druhé ale nikoliv.²⁶

²¹ ŠTICA, Petr. *Migrace a státní suverenita: oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. s. 29.

²² TILLY, Charles. *The Formation of National States in Western Europe*. Princeton 1975. s. 45.

²³ WAISOVÁ, Šárka. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 65.

²⁴ VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ (GA) OSN. *Právo národa na sebeurčení*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), Model OSN – XVI. ročník (2010/2011). 15 s. [on-line]. 2010. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW:

http://www.studentsummit.cz/data/1292020279546BGR_GA_pravo_naroda.pdf.

²⁵ KRATOCHVÍL, Petr. *Slovník teorie mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007. s. 53.

²⁶ SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 170.

Konstitutivní pravidla jsou označována za ta stálá a neměnná od 17. století. Jejich podstatou je uznání, že státní entita je držitelem konstituční nezávislosti a je rovnoprávná ke všem ostatním státům. Toto tvrzení zpečetuje fakt, že každý ze suverenních států disponuje ve Valném schromáždění OSN rovnocenným hlasem. Těmito všemi právy disponují pouze státy s daným územím, obyvatelstvem a vládou.

Jak se rozrůstalo mezinárodní společenství, objevovaly se, čím dál, tím větší tendence regulovat vztahy mezi státy. V mnoha oblastech byly nastaveny speciální mezinárodní režimy, počty mezinárodních organizací rychle rostly a také se rozvinuly nové praktiky humanitární intervence. K velkým změnám ale došlo právě u regulativních pravidel, na jejichž základě je suverenita uskutečňovaná. Tato pravidla řídí interakci a dávají za vzor chování mezi jednotlivými státy. Regulativními pravidly jsou například: „*Jak jednají státy jeden s druhým, ve válce nebo v míru? Kdo a na základě jaké kvalifikace se stane členem společenství?*“²⁷ Dvě regulativní pravidla, která jsou ale úplně nejdůležitější pro další chápání proměny suverenity jsou *nevměšování se a reciprocita*.

Předešlé dva soubory pravidel, nesmíme ale míchat s třetím prvkem instituce suverenity, a to s rozvojem základních (empirických) rysů státnosti. Tedy vlády, národního cítění a ekonomiky.

Výsledkem všech těchto pravidel dohromady dle Sørenseny jsou tři typy států: *moderní, postkoloniální a postmoderní*. Každý z těchto tří typů států, má ideální typ suverenního jednání, které odráží specifické vnitrostátní a mezinárodní vztahy.²⁸

1.4. Post- suverenita

Jak už bylo řečeno v předešlé podkapitole suverenita, od dob jejího formování změnila svůj charakter a to zejména v oblastní regulačních pravidel. Nejvíce změn vidíme u postmoderních a postkoloniálních států. Např. Königová Lucie ve své práci „*Teorie státní suverenity a praxe intervence*“ je toho názoru, že: „*v důsledku humanitárních i jiných intervencí, úsilí o reformu globálních institucí, jako je OSN, a především*

²⁷ Ibid. s. 173-174.

²⁸ SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 175

*globalizace, se ze suverenity státu stal jeden z nejpolemičtějších pojmů mezinárodního práva.*²⁹

Při aplikaci regulativních pravidel (nevměšování a reciprocity) na postkoloniální typ států narážíme na problém. Tyto státy nejsou dostatečně rozvinuté v empirických rysech státnosti (vláda, stabilní území, jednota národa), a tím pádem nemohou plnit požadavek *reciprocity*, jelikož ten stojí na předpokladu vzájemnosti, tudíž aby pomoc jednoho státu druhému byla stejnoměrně opětována³⁰. Vyžaduje se pro ně tedy speciální *preferenční zacházení* ze strany moderních států. Na základě tohoto specifika jsou postaveny režimy rozvojové pomoci, kdy ekonomická pomoc proudí od rozvinutých států do těch nerozvinutých. Postkoloniální státy se snaží z toho vytěžit maximum – odpouštění dluhů, preferenční zacházení v rámci transferu moderních technologií, zkrátka požadují vysokou míru ekonomické pomoci. Režimy pomoci jako např. WTO upozorňují v některých oblastech na přechod z klasického principu *reciprocity* mezi rovnocennými státy na *nereciprocitu* mezi nerovnocennými státy.³¹

Ekonomická a jiná pomoc pak poskytuje státům, co pomáhají, určité možnosti ovlivňovat vnitřní záležitosti slabých států. Tyto změny pak značně potlačují princip nevměšování. Nejčastějším příkladem potlačování tohoto principu je „humanitární intervence“. Přesněji by bylo vhodnější použít termín „vyjednaná intervence“, protože se sice jedná o případ vměšování do interních záležitostí, ale také postkoloniální státy, díky konstituční nezávislosti, mají možnost vyjednávat o podobě takového vměšování.

Současná existence *reciprocity* a *nereciprocitu* vytváří situaci tzv. *zvýhodněné pomoci*. Slabé státy nejsou schopny se samy o sebe postarat, jelikož jejich nedostatky v empirických rysech státnosti, jim neumožňují jednat suverenně a svépomocně. A tak dochází ze strany silnějších států například k odpouštění dluhů nebo snížení úroků. Jak popisuje ve svém článku „Máme odpustit dluhy rozvojovým zemím“ Hrabálek Martin: „Ve zprávě Světové banky o Africe z roku 1984 se hovoří o tom, že finanční podpora zemí v regionu by měla obsahovat odpouštění dluhů. Od roku 1987 pak summity zemí G-7 opakovaně odsouvaly splatnost závazků chudých států.“³²

²⁹ KÖNIGOVÁ, Lucie. *Teorie státní suverenity a praxe intervence*. Mezinárodní vztahy, (3/2001), s. 41.

³⁰ *Malá encyklopedie Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1997. s. 180.

³¹ SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 179.

³² HRABÁLEK, Martin. *Máme odpustit dluhy rozvojovým zemím?*. [online]. 2001 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/odpustit-dluhy>.

Systémy *vyjednané intervence* a *zvyhodněné svépomoci* jsou ovšem nestabilními řešeními, a tak se nabízí dvě varianty: buďto se slabé státy stanou samostatnějšími a posunou se do skupiny plnohodnotných entit, které dokáží poskytnout občanům, to co potřebují, nebo bude konstituční nezávislost opuštěna a mezinárodní společenství převezme odpovědnost za slabé státy. Druhé řešení je ale považováno za nepravděpodobné.³³

Často se objevují tvrzení o „konci suverenity“ nebo „vykročení za suverenitu“. Zde bychom mohli mluvit o suverenitě postmoderních států. Jako nejlepší příklad postmoderních států je EU, protože tento subjekt je ve víceúrovňovém jednání nejpokročilejší. Tak jako u postkoloniálních států jsou kritizovány omezené regulativní pravidla (*nevměšování* a *reciprocita*), podobně je tomu u postmoderních států. V EU bylo stanoveno několik dohod a institucí, které podobu regulativních pravidel změnily³⁴. To zmenšilo vliv národní politiky nad měnou, sociální politikou, hraničními kontrolami, právem a pořádkem v zemi. V tomto případě tedy nemůžeme mluvit o *nevměšování*, ale o *regulované intervenci*, která je postupně rozvíjena. Na základě smluv podepsaných v EU není nadále jasné, jak moc velký budou mít vliv evropská vládnutí na jednotlivé národní sféry.

V otázce *reciprocity* se pak spíše jedná o spolupráci (chudým regionům uvnitř EU se dostává speciální pozornosti v podobě dotací atd.). Existuje zde ale na rozdíl od postkoloniálních států dohled nad využíváním těchto dotací. Pokud je jich zneužíváno, mohou být regiony potrestány.

Proto se zde mluví o konci suverenity, jelikož postmoderní státy se staly integrovanými a vytvořily operační mechanismy na vzájemné zasahování do vnitrostátních sfér.³⁵ Přesnější vztah mezi těmito začleněnými státy by byla tzv. *sdílená suverenita*³⁶. Konstituční nezávislost zatím zůstává, ale empirické rysy státnosti a regulativní pravidla jsou propojeny.

A zde se dostáváme k rozuzlení toho, že jen jedno pravidlo suverenity ze tří zůstává stabilní, a to konstituční nezávislost. Ostatní dvě procházejí neustálými změnami.

³³ SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 180.

³⁴ *Malá encyklopedie Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1997. 256 s.

³⁵ SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 180.

³⁶ NOVOTNÝ, Lukáš. *Politologie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. s. 63.

Je ale jen otázkou času, jak dlouho bude platit výše popsaná koncepce suverenity. Současná situace a praxe nám totiž dává najevo, že tradiční koncepce suverenity je neudržitelná, a čím dál obtížněji realizovatelná. Důležité pojmy mezinárodních vztahů, jako právě suverenity států, za chvíli zůstanou už jen pojmy, protože jejich podstata se úplně změní, a tak bude nutné utvořit komplexnější interdisciplinární studie nových jevů a souvislostí, které do sebe reflektivně obsáhnou i předchozí poznatky.³⁷

³⁷ KÖNIGOVÁ, Lucie. *Teorie státní suverenity a praxe intervence*. Mezinárodní vztahy, (3/2001), s. 41.

2. ARABSKÉ JARO

2.1. Vznik Arabského jara v severní Africe

Všechny státy Afriky trpí několika společnými problémy, jako jsou např. korupce, omezování svobody a velká chudoba. To s sebou nese samozřejmě politické konflikty mezi státy, armádami, rebelujícími frakcemi a secesionistickými hnutími. Výjimkou proto nejsou problémy, jako násilí v urbánním prostředí, náboženské konflikty, marginalizovaná mládež a násilnosti vyvolané environmentálními změnami. V mnoha vesnických oblastech Afriky také dochází ke sporům mezi pasteveckými a zemědělskými skupinami o rovnocenné využívání přírodních zdrojů. Toto všechno má pak negativní vliv na etnické i politické klima v dané zemi. Interní konflikty v afrických zemích můžeme tedy dle Zahoříka Jana³⁸ dále členit na:

1. Nacionalistická a secesionistická hnutí usilující o autonomii či o jiné cíle.
2. Marginalizovaná mládež, různé typy querill a rebelií, kde stát může a nemusí být jedním z aktérů konfliktu v závislosti na místních podmínkách.
3. Kriminalizace státu, kde stát je jedním z aktérů, jedná se o ohniska napětí, v jejichž důsledku dochází k sociálním tenzím v určitých regionech.
4. Konflikty související s globálním kontextem (ukončení studené války a rozdělení sfér vlivu).
5. Konflikty a tenze, které vycházejí ze soutěže o přírodní zdroje či nerostné suroviny.

Vzhledem k tomu, že mnoho konfliktů prostupuje spolu s časem několik z těchto kategorií, nelze jejich problém přesně analyzovat a jedná se zde o tzv. multikauzalitu. Rozbor žádného z konfliktů nelze uskutečnit, pokud neznáme historický profil, kontext země či teritoria a zvláště pokud jde o situace, kdy je násilí v konfliktu propojeno historicky s bojem o přírodní zdroje (přebytek či nedostatek).

Je tedy nutné při zkoumání příčin *arabského jara* vzít v potaz také celý historický kontext arabských zemí. Vzniklý proces nazývaný západními médii jako „Arabské jaro“

³⁸ ZÁHOŘÍK, Jan. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2012. s. 66.

má totiž kořeny už na konci 19. století³⁹ a zejména pak v období první světové války. Už v této době začaly touhy po arabském národním obrození, které daly za vznik mnoha nacionalistickým hnutím a také myšlenka *arabismu* a *panarabismu*. Tyto myšlenky zahrnovaly touhu po svobodě a dosažení vlastní nezávislé státnosti všech arabských států. Arabové si od rozpadu Osmanské říše prošli několika zklamáními od západních zemí, není se jim tedy možné divit, že jejich vztah k západním zemím je poněkud chladný až nenávistný. Arabové se po několikasetleté nadvládě Turků připojili v první světové válce na stranu tureckého nepřítele Británie a Francie. Ti jim slíbili na základě jejich pomoci ve válce arabskou nezávislost a státnost. Britsko-francouzští spojenci to ale po operaci Galipoli roku 1915⁴⁰ nedodrželi, protože mezi sebou uzavřeli tajnou Sykes-Picotovu dohodu⁴¹. Žádná arabská nezávislá státnost se tedy po první světové válce nekonala a došlo jen k výměně osmanské nadvlády za západní, která akorát využila Blízkovýchodního bohatství (ropy, zemního plynu). V tento okamžik poprvé klesly sympatie k západu pod bod mrazu a z relativně stabilního regionu se po 300letech osmanské nadvlády stává neklidný region. Povstání proti západní nadvládě v Egyptě v Sýrii atd. jsou krvavě potlačena⁴². V zemích jsou vybrány menší skupiny (většinou mocné rody), skrze které si západ udržuje moc nad Arabským světem. Například v Arábii to byly umírnění Hášimovci, kteří ale po válečném konfliktu se Saudy roku 1925⁴³ ztratili svůj dlouhodobý vliv nad Mekou a nastoupí tam radikální a ultrafundamentalističtí saudští wahhábité, kteří jsou i zbytkem arabského světa považováni za islámské extremisty. Později je v Arábii nalezena ropa, „na kterou má koncese od roku 1933 americká firma „Standard Oil of California“. Z obrovské, ale chudé země, jejímž hlavním příjmem byl jen turismus na svatá místa (Mekka, Medína), se tak ve spolupráci s Američany stala jedna z nejbohatších zemí vůbec.“⁴⁴

³⁹ ČEJKA, Marek. *Historické souvislosti arabského jara*. Praha: CEP, 2012. s. 64.

⁴⁰ Více HEŘTOVÁ, Yvette. *Gallipoli 1915: místo pro tisíc britských pušek*. Praha: Mladá fronta, 2010. 272 s.

⁴¹ Více dostupné [online]. cit. [2014-02-09] na WWW: http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/sykes_pico.html.

⁴² ČEJKA, Marek. *Historické souvislosti arabského jara*. Praha: CEP, 2012. s. 65.

⁴³ z originálu: „*Hashemite family ruled the holy city of Mecca from 1201 CE until 1925 CE.*“ Dostupné [online]. cit. [2014-02-09] na WWW: http://www.kinghussein.gov.jo/hash_intro.html.

⁴⁴ ČEJKA, Marek. *USA a Saúdská Arábie – stále spojenci?*. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/usa-saudska-arabie>.

Toto vše má i vliv na zpolitizování tamních náboženství. Vznikají obrodná islámská hnutí, která se stavějí proti západním mocnostem (např. Muslimské bratrstvo). Tato hnutí ale často v oblastech, kde působí, zauímají post islámských charit nahrazující nefungující sociální systém. V Egyptě se tím pádem muslimskému bratrstvu dostávalo velké podpory. Ve 30. letech 20. století se ale začínají radikalizovat a po několika atentátech se Muslimské bratrstvo dostává na seznam zakázaných hnutí.⁴⁵

Po druhé světové válce Arabské země konečně dosáhly svobody. Na místě bývalých mandátů a kolonií vznikaly nezávislé arabské státy. Sféry vlivu ale odteď začaly být rozděleny jinak. Některé státy utvořily vazby s USA, některé zase se Sovětským svazem a některé to střídají (Libye)⁴⁶. Tyto dvě nové mocnosti ale využívaly své kontakty pouze jako strategické spojence v období studené války. Tenkrát rozhodně nikomu nešlo o zavedení demokracie. Osobnosti arabského světa jako egyptský Násir, syrský Asad, libyjský Kaddáfí se tak staly pouze zkorumpovanými, dobře manipulativními loutky západu. Tito diktátoři začali být tedy v očích prostého lidu, čím dál tím více nenáviděni, stejně jako západní politika. Oproti tomu posilující islámská hnutí byla autoritativními režimy tvrdě potlačována a stala se pro arabskou veřejnost mučedníky.

USA se jako vítěz po studené válce staly nejsilnější mocností světa, tím ale nekončí jejich podpora arabských diktátorů (Mubarak, Saudové). Přece jenom se ale někteří diktátoři stali po studené válce pro USA nepotřební, jako slabý Kaddáfí, navíc ještě s pověstí hrdlořeza. Tyto zkorumpované diktátorské režimy se staly novým cílem teroristických útoků (Egypt, Saudská Arábie). Vznikala totiž teroristická skupina al-Káida, a to celé už bylo předzvěstí útoků 11. září. Následně USA ztratily po válce v Iráku a Afghánistánu svou velkou sílu, a tím se oslabila i moc režimů, které podporují.⁴⁷

⁴⁵ KUNTOŠOVÁ, Renáta. *Asociace muslimských bratří v Egyptě.: Fundamentalistická, reformistická či extrémistická organizace?.* Pardubice, 2013. s. 29-31 Dostupné z: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/49366/3/KUNTOSOVAR_ASOCIACEMUSLIMSKYCH_V_P_2013.pdf. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická. Vedoucí práce Mgr. Viola Pargačová, Ph.D.

⁴⁶ GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace.* Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. s. 97-109.

⁴⁷ ČEJKA, Marek. *Historické souvislosti arabského jara.* Praha: CEP, 2012. s. 69-71.

Ke konci 70. let jsme mohli v Africe sledovat nárůst guerillových skupin, hnutí rebelů nebo násilných akcí nespokojené městské mládeže. To souviselo se zmiňovanými problémy, jako horšící se ekonomická situace, vysoká nezaměstnanost, regionální rozdíly, korupce, klientelismus. Úplně první organizace takového typu se jmenovala *Ozbrojené síly severu (FAN)* v Čadu, vedená Hissénem Habréem, která se dostala roku 1979⁴⁸ k moci a zemi zachvátila občanská válka. Dále *Národní armáda odporu (NRA)* v Ugandě, která byla vedena dnešním ugandským prezidentem. Od konce studené války se počet těchto guerillových skupin a hnutí zvýšil. Jejich cílem místo boje proti nepříteli, byl přístup k nerostným surovinám, zlatu a ropě za účelem vlastního profitu.

Dostáváme se tedy k myšlence, že vlády oplývající na svém území nerostným bohatstvím, jsou místo zvýhodnění, naopak předurčeny zůstat v začarovaném kruhu nepokojů, dokud se nenaučí spravovat zisky tak, aby zkvalitnily život obyvatel. Na tezi Paula Colliera si totiž můžeme představit skutečnost, že ke konfliktům nedocházelo pouze v době krize, ale i pokud země prosperovala. Ten to pojmenoval jako *past přírodních zdrojů*, kdy některé rozvinuté země nedokážou využít zisky z nerostných bohatství správně, a tak je toto bohatství naopak vstupenka k prohloubení konfliktu.⁴⁹ Charakteristickým znakem takových zemí bylo dominantní postavení armády v jejich politickém vývoji, kdy se pak vojenský převrat stal normální součástí politického vývoje. (např. Egypt, Nigérie)

Dostáváme se tedy k tématu marginalizované mládeže, která vynalézá radikální alternativy k fungujícímu systému, který je založen na nahrávajícím klientelismu, jenž mládež udržuje v sociálně, ekonomicky a politicky vedlejší postavení. Ta podniká útoky na venkovské obyvatelstvo. Na venkově je půda a na ní práce, a tak městská mládež nezohledňuje velkou míru chudoby a snaží se dostat ke zpeněžitelným zdrojům. Tak často dochází k tomu, že povstalecké skupiny nemusí mít ani velkou podporu lokálního obyvatelstva ale bohatě jim stačí obstarávat si přírodní nerosty a za zisk z nich si koupit spoustu zbraní, kterými si udržují moc nad územím. To vysvětluje také jejich brutální násilí nad civilním obyvatelstvem, kterému hlásají, že jej zastupují.⁵⁰

Podle jejich chování můžeme soudit, že rebelující skupiny a vládní skupiny toho mají mnoho společného. Obě při dosáhnutí moci budou upřednostňovat své klienty

⁴⁸ ZÁHOŘÍK, Jan. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2012. s. 73.

⁴⁹ COLLIER, Paul. *Miliarda nejchudších: proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2009. s. 55.

⁵⁰ ZÁHOŘÍK, Jan. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2012. s. 75-76.

a tak znevýhodňovat zbytek obyvatelstva, který touto protekcí nedisponuje. Tato situace se ale už opakuje několik desítek let, a tak spousta lidí vkládá naděje na změnu právě do arabského jara a s ním spojených revolucí.

2.2. Arabské jaro v severní Africe a jeho průběh

Za rozbušku tzv. arabského jara se považuje upálení Mohameda Búazízí ve městě Sidi Búzíd v Tunisku dne 17. prosince 2010⁵¹. Před tímto incidentem jsou již známy případy demonstrativních upálení v Tunisku, ale nikdy se jim nevěnovala velká pozornost až do tohoto okamžiku, kdy zpráva o tomto činu oblétna svět. Po upálení Mohameda Búazízí následovala vlna protestů, která donutila prezidenta Zajn al-Ábidín Bin Alí 14. ledna 2011⁵² rezignovat a odejít do exilu v Saudské Arábii. Politický systém v Tunisku založený na autokratické vládě prezidenta a kleptokracie se zhroutil a byly vyhlášeny demokratické volby, které 23. října⁵³ vyhrála islamistická Strana obrody (Hizb an-Nahda) a na druhém místě skončil dosud ilegální Kongres pro republiku, jenž založil roku 2001 Dr. Al Munsif al Marzúqí.

V sousedním Alžírsku protesty začaly též v prosinci 2010 a v jejich důsledku byl 22. února 2011 zrušen výjíměčný stav, který zavedla vojenská vláda roku 1992. V Maroku se též na jaře 2011 objevily drobné protesty, ale díky ústupkům krále Muhammad VI. a následnému vyhlášení ústavních změn, dokázal situaci uklidnit.⁵⁴

Velký význam v severní Africe měla lidová *revoluce 25. ledna* v Egyptě⁵⁵. Ta byla mířena proti režimu prezidenta Husního Mubáraka. Centrum revolucí bylo na káhirském náměstí at-Tahrír. Poté co se z protestu stala medializovaná událost, prezident vyslyšel lid a rezignoval do svého paláce v Šarm-aš-Šajch. Moc v Egyptě

⁵¹ GOMBÁR, Eduard. *Arabské revoluce – nástup demokracie nebo islamismu?*. Praha: CEP, 2012. s. 31-32.

⁵² *Tuniský exprezident dostal dalších 16 let vězení*. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=708941>.

⁵³ NOVÁK, Martin. *Takové byly první arabské revoluční volby*. V Tunisku. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/fotogalerie/2011/10/27/takove-byly-prvni-arabske-revolucni-volby-v-tunisk/>.

⁵⁴ GOMBÁR, Eduard. *Arabské revoluce – nástup demokracie nebo islamismu?*. Praha: CEP, 2012. s. 31-32.

⁵⁵ HASSAN, Kawa. *Making sense of the Arab Spring: Listening to the voices of Middle Eastern activists*. Society for International Development. 2012. s. 233-238.

dočasně převzala Nejvyšší rada ozbrojených sil, která rozpustila parlament a pozastavila ústavu. V listopadu 2012 byla v prvních demokratických volbách zvolena Demokratická aliance s 45% hlasů a Islámský blok s 25% hlasů. Liberální strany dostaly jen něco málo kolem 20% a vstoupily do opozice.⁵⁶

Nejdramatičtější událostí byla občanská válka v Libyi spojená s vojenským zásahem sil NATO. V Libyi vládl od roku 1969 Muammar Kaddáfí, který zde založil systém tzv. přímé demokracie založené na kmenových a klanových strukturách. K nepřátelům režimu zde patřily Libyjské bojové islámské skupiny. Občanské protesty zde začaly v lednu 2011 v Kyrenaice a přesouvaly se až do 17. února do Benghází. Když proti těmto protestům zásáhly vládní jednotky, povstalci se chopili zbraní a začala občanská válka nazvaná „revoluce 17.února“, která byla za pomoci americké intervence ukončena 20. října 2011 - svržením a zavraždením Kaddáfího.⁵⁷

2.3. Významné události arabského jara v jednotlivých státech

Tunisko

Můžeme s jistotou říci, že první významná událost arabské revoluce se odehrála v Tunisku. Dne 17. prosince roku 2010 se v městě Sídí Bú Zíd upálil šestadvacetiletý mládík Muhammad Buazizí, když mu policie opakovaně zabavila jeho plodiny, které se snažil, bez patřičného povolení prodat na trhu.⁵⁸ To bylo ovšem hnacím motorem k vyjádření nevole tisíce dalších jeho vrstevníků. V Tunisku je 70% obyvatel ve věku mezi 17-29 lety nezaměstnaných, a to dokonce i ti, co dokončili středoškolské či vysokoškolské vzdělání.⁵⁹ Prezident Zin Abidín Alí se snažil povstání potlačit, ale tím mu pouze přidal na rozměru. Rozhodl se tedy udělat různé ústupky v ceně potravin, zakázal používat proti demonstrantům střelné zbraně, ale protesty pokračovaly dále. Vyvrcholilo to až jeho útekem do Saudské Arábie a rozpuštěním vlády. A právě

⁵⁶ GOMBÁR, Eduard. *Arabské revoluce – nástup demokracie nebo islamismu?*. Praha: CEP, 2012. s. 31-32.

⁵⁷ ŠLECHTA, Ondřej. *Intervence v Libyi: černý Petr arabského jara*. Praha: CEP, 2012. s. 17-23.

⁵⁸ *Nepokoje v Tunisku přesvědčily prezidenta.: Po 23 letech se vzdá úřadu*. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-49459500-armada-v-ulicich-ma-zklidnit-nepokoje>.

⁵⁹ MÜLLER, Zdeněk. *Když Arabové volají po demokracii*. Praha: CEP, 2012., s. 37

způsob, jakým se tunisané postavili vládě inspiroval okolní státy a vlna revolucí se šířila dále raketovou rychlostí do Egypta, Lybie, Alžírsko, Maroka a na Blízký východ.⁶⁰

Egypt

„Revoluce 25. ledna“ je stěžejní událostí, která přispěla ke krachu režimu Husního Mubáraka a byla inspirována právě úspěchem sousedního Tuniska. Epicentrem této revoluce bylo Káhirské náměstí at-Tahrír, na kterém došlo k masivním protestům krvavě potlačených ze strany vlády, a vývoj těchto protestů sledoval již celý svět. Míru brutálnosti vládního zásahu si můžeme představit například podle zprávy z měsíčníku chirurgie (*Annals of Surgery*), publikovaném pravidelně vydavatelstvím Harwardské univerzity. Dočteme se tam, že dne 25. ledna 2011 Egypt zažil masové demonstrace v rámci lidového povstání. Toto povstání bylo potlačeno brutálními státními represemi, mimo jiné také přerušením telefonního signálu a vypnutím internetového připojení, aby se protestující nemohli organizovat. Tehdejší režim pak potlačil mírumilovné demonstrace brutálním zásahem, při kterém bylo zabito 840 protestujících a 6467 jich bylo zraněno. Většina ze zraněných skončila na chirurgickém oddělení “Kasr El-Ainy” v nemocnici univerzity v Cairo.⁶¹

Dne 11. února 2011 pak dosáhli protestující konečně rezignace prezidenta. Od jeho odstoupení uplynulo do listopadu 2011 přes půl roku, a byly vyhlášeny první veřejné demokratické volby, aby se Egypt vyjádřil, koho by rád do svého čela. Nejvíce získala Demokratická aliance vedená muslimským bratrstvem a hned za ní islamistický Islámský blok.⁶² Egypt se tedy rozhodl vydat cestou islámu, než liberální cestou.

⁶⁰ GOMBÁR, Eduard. *Arabské revoluce – nástup demokracie nebo islamismu?*. Praha: CEP, 2012. s. 31-32.

⁶¹ Z originálu: On January 25, 2011, Egypt experienced mass demonstrations and marches in a popular uprising. This uprising was confronted by brutal state repression, with wide disruptions of Internet and phone communication services in an attempt to hamper protesters from organizing demonstrations. According to the Fact Finding Commission, the regime confronted peaceful demonstrators with brutal violence, killing 840 protesters and injuring 6467 others. Most of the casualties in the first week of the uprising were treated at the Surgical Casualty Department of “Kasr El-Ainy” Cairo the nearest, major hospital to “Tahrir Square,” the epicenter of Cairo and the Egyptian uprising. WILKINS, L. W. (Volume 256. December 2012). *Mass Casualties in Tahrir Square*. *Annals of Surgery*, s. 1093-1097.

⁶² Ibid.

Prezidentem byl z vítězné strany Demokratické aliance zvolen Muhammad Mursí. Získal v dvoukolové volbě nadpoloviční většinu hlasů. Od jeho zvolení ale začínala být část národa znovu nespokojena. Prezident Mursí udělal několik ústavních změn, se kterými společnost nesouhlasila, a tak ho po vlně protestů 20. srpna 2011 svrhli.⁶³ Dne 6. září 2011 pak prozatímní egyptská vláda nařídila rozpustit Muslimské bratrstvo.⁶⁴ Do ulic vyšlo na tisíce egyptanů, příznivců Mursího, protestovat proti jeho svržení. Střety po celém Egyptě příznivců Mursího s jeho odpůrci a vojenskými složkami byly velmi krvavé a vyžádaly si další oběti. Do konce roku 2013 vycházely zprávy o rozčleněném Mursím, který své svržení pokládal za převrat a také měl být souzen pro podezření z plánování teroristických útoků. Egypt si ale mezitím schválil novou ústavu a čeká se na nové prezidentské volby, ve kterých je žhavým kandidátem ministr obrany a vůdce posledního vojenského převratu Abdal Fattáh Sísí.⁶⁵

Svržení prezidenta Muhammada Mursího udělalo z egyptského národa zkrátka dva tábory, ale stále většina stojí za armádou, i když v posledních měsících prozatímní vláda kontrovaná právě armádou pozavírala mnoho demokratických aktivistů, zakázala demonstrace na ulicích a obnovila mediální cenzuru.⁶⁶ Pro pochopení myšlení a mentality egyptského národa snad pomůže citace Egyptana Mahmúda Helála, který vystudoval na káhírské univerzitě bohemistiku: „*Lidé chtějí jen Sísího, nemají moc představu, co je ústava. Je to, jako když máte rádi rodiče a splníte*

⁶³KUNTOŠOVÁ, Renáta. *Asociace muslimských bratří v Egyptě.: Fundamentalistická, reformistická či extrémistická organizace?*. Pardubice, 2013. s. 28-29 Dostupné z: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/49366/3/KUNTOSOVAR_ASOCIACEMUSLIMSKYCH_V_P_2013.pdf. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická. Vedoucí práce Mgr. Viola Pargačová, Ph.D.

⁶⁴ *Egyptská vláda nařídila rozpustit Muslimské bratrstvo*. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/blizky-vychod/clanek.phtml?id=789627>.

⁶⁵ *Krvavé nepokoje v Egyptě. Oslavy se změnilly v boje*. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/fotogalerie/2013/10/07/egyptske-oslavy-se-zmenily-v-boje-odpurcu-a-stoupe/>.

⁶⁶ *Egypt má silného vůdce. Smrt Sadata je ale varováním*. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/blizky-vychod/clanek.phtml?id=799574>.

*všechno, co říkají. Tady lidé nejsou moc připraveni na politiku, referenda, ústavu a tak. Hlavně už chtějí klid.*⁶⁷

⁶⁷ *Egypt má silného vůdce. Smrt Sadata je ale varováním.* [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/blizky-vychod/clanek.phtml?id=799574>.

3. SPECIFIKA PRŮBĚHU ARABSKÉHO JARA V LIBYI

3.1. Vznik

Revoluce v Libyi vznikla jako reakce na protesty v sousedním Tunisku. Důvody pro sociální nepokoje a následnou vlnu revolucí, byly ve všech zemích severní Afriky obdobné, a to obměna vládnoucí vrstvy, nespokojenost s vysokou nezaměstnaností, nerovné příležitosti (vzdělání, práce, zdravotnictví) a nespravedlivé rozdělování zdrojů. Tyto problémy vřely ve společnosti po desítky let a až vzpoura v Tunisku je nechala kaskádově vybuchnout.

V Libyi byl konkrétním symbolem nenáviděné elity kmen Qadhdháfa, z kterého vzešel i libyjský diktátor Muammar Kaddáfí. Tento kmen se objevil poprvé v roce 1969⁶⁸ při vojenském puči v Libyi. Muammar Kaddáfí byl vůdce *vítězné revoluce* a představitel kmenů Qadhdháfa, Margarha a Warfala, které později tvořily páteř důstojnického sboru a bezpečnostního aparátu. Kaddáfí byl jeden z nejdéle vládnoucích vůdců na světě (7. června 1942, Syrta, Libye – 20. Října 2011 Syrta, Libye).⁶⁹

Je autorem třídílné tzv. *zelené knihy* (1976-79), věnované politické struktuře.⁷⁰ K této knize se váže epocha *džamáhírje*, kterou doprovázela vlna zatýkání a poprav, neboť příslušnost k jiné politické straně byla v tomto období trestána smrtí. To zapříčinilo odliv inteligence a politických disidentů ze země. Tato Kaddáfího teorie se nejvíce podobala *kmenové demokracii*, která je založena na názoru většiny, ale pokud tento názor někdo nesdílí, je vyhnán, nebo zabit (také tzv. *přímá vláda lidových mas*).⁷¹ Otázka lidských práv, tak jak je chápána v demokratických společnostech, nebyla v libyjské historii nikdy příliš uznávána. Z ideologických důvodů tajná policie zatýkala učitele, právníky,

⁶⁸ GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. s. 84-85.

⁶⁹ *Diktátor Kaddáfí je mrtev, oznámili revolucionáři. Libye slaví*. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/kaddafi-je-mrtev-oznamili-libyjci-neprezil-zraneni-pri-zatykani-p86-/zahranicni.aspx?c=A111020_132227_zahranicni_ipl.

⁷⁰ KADDÁFÍ, Muammar. *Zelená kniha. Část 1, Řešení problému demokracie "Moc lidu"*. 1. vyd. Litvínov: Dialog, 1990. 161 s.

⁷¹ Více: PEČENKA, Marek; LUŇÁK, Petr, et al *Encyklopedie moderní historie*. 3. vyd. Praha : Libri, 2009. s. 276.

spisovatele, státní úředníky či členy prominentních rodin⁷². Kaddáfí rozpoutal represe, jak uvnitř Libye, tak v zahraničí. Byl přímo posedlý pronásledováním disidentů ve světě. Známý je případ pronásledování libyjských uprchlíků. Ti protestovali proti čistkám v Libyi před ambasádou v Londýně (1984) a výstřely vycházející z okna ambasády zabily mimo jiné i britskou policistku.⁷³

Jedním z velkých trnů v oku libyjské společnosti, byla tak jako v mnoha jiných afrických státech, vysoká míra klientelismu (korupce). Libye se umístila v roce 2010 v indexu Transparency International na 146. místě ze 178 států, přičemž tabulka je koncipována od nejméně zkorumpovaných států k těm s největší mírou korupce.⁷⁴

3.2. Průběh

První protesty začaly již v lednu 2011, ale k hlavním střetům vládních jednotek s opozicí došlo 17. února v Benghází⁷⁵ (revoluce 17. února). Ta začala být ze strany vlády ale velmi krvavě potlačována.⁷⁶ Demonstrace probíhaly zejména v hlavních městech (Tripolis, Beghází, Al Bayda). Postupně se na stranu odpůrců přidaly i ozbrojené složky. Jako první ztratila vláda kontrolu nad východem země a libyjsko-egyptskou hranici dostali do rukou vzbouřenci. Dne 28. února vystoupil Kaddáfí v televizi a řekl, že: „*nemůže po 41 letech rezignovat, neboť nezastává žádnou oficiální*

⁷² pozn. Kaddáfí často organizoval čistky v revolučních výborech, které dohlížely na chod státu, a to zejména u lidí, kteří dosáhli určitého bohatství a blahobytu. GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. s. 86-90.

⁷³ Ibid. s. 95.

⁷⁴ *Index vnímání korupce (Corruption Perception Index)*. In: [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/doc/publikace/indexy/cpi_2010/CPI2010_tabulka_CZ.pdf.

⁷⁵ *Libya profile*. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13755445>.

⁷⁶ Security Council authorizes 'all necessary measures' to protect civilians in Libya. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37808&Cr=libya&Cr1=#.UvvF_I5M8N.

*funkci. „Je to jen čestný post. Nemá nic společného s výkonem moci.“⁷⁷ Vzbouřenci zanedlouho dobyli druhé největší město Běnghází ale Kaddáfí měl stále pod kontrolou západ země a hlavní město Tripolis. Mezitím se jako vedoucí složka povstání vytvořila Dočasná národní přechodná rada (Národní rada), ta se v březnu ustanovila, jako jediný představitel Libye.⁷⁸ Z Libye se tak stala *Libyjská republika* a mezi povstalci se začala používat stará vlajka, z období před Kaddáfího revolucí. Mezi první, kdo uznal nové představitele, patřila Francie a z arabského světa to byl Katar. Velvyslanec Libye při OSN označil masakry ve své zemi za genocidu, taktéž jako egyptský duchovní Júsufo Kaddáfí a vyzvali k ukončení Kaddáfího režimu. Na to konto byla 17. března 2011 schválena Radou bezpečnosti OSN rezoluce RB OSN č. 1973/2011 o vytvoření bezletové zóny nad Libyí. Tato rezoluce také obsahovala usnesení že: *„Rada bezpečnosti povolila použití síly v Libyi na ochranu civilistů proti útokům, speciálně ve východní oblasti Běnghází, na kterou, dle svých slov, hodlal Kaddáfí tentýž večer zaútočit, a potlačit tak povstání proti svému režimu.“⁷⁹ O den později Kaddáfí vyhlásil pod tlakem rezoluce příměří, ale boje i nadále pokračovaly. Kolem 20. března⁸⁰ začaly nálety NATO a ty vyhnaly vládní jednotky z Běnghází. Dne 30. března utekl ministr zahraničí Músá Kúsa z Libye do Londýna kvůli nesouhlasu s postupem vlády. Poté byly podniknuty určité diplomatické kroky, zprostředkované skrze ruského vyjednaváče Michaila Margelova, které měly vést k odstoupení Kaddáfího. Ten ale rezignaci odmítl. Zlomovým okamžikem bylo na konci července zabití vrchního vojenského velitele**

⁷⁷ *Kaddáfí pozval zahraniční novináře do kavárny. Lidé mě milují, řekl jim.* [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-50847690-kaddafi-pozval-zahranicni-novinare-do-kavarny-lide-me-miluji-rekl-jim>.

⁷⁸ GOMBÁR, Eduard. *Arabské revoluce – nástup demokracie nebo islamismu?*. Praha: CEP, 2012. s. 31-34.

⁷⁹ Z originálu: „The Security Council today effectively authorized the use of force in Libya to protect civilians from attack, specifically in the eastern city of Benghazi, which Colonel Muammar Al-Qadhafi has reportedly said he will storm tonight to end a revolt against his regime.“ Security Council authorizes ‘all necessary measures’ to protect civilians in Libya. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37808&Cr=libya&Cr1=#.UvF__l5M8N.

⁸⁰ *Případ Libye* [online]. 2012 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1675/pripad-libye>.

povstalců Abdala Fataha Júnise.⁸¹ Po jeho smrti se objevily obavy, že by se povstalecké skupiny mohly rozdělit a začít útočit i proti sobě, protože ta část, co po vzoru Abdala Fataha Júnise přeběhla na stranu povstalců, mohla chtít pomstít svého vůdce. Veškeré tyto zmatky v bojích byly velmi nepřehledné pro útočící síly NATO, jelikož nebylo možné už identifikovat, kde jsou povstalci a kde vládní jednotky.⁸² Objevovaly se tudíž zprávy o špatném rozlišení cílů a zabíjení civilistů mezinárodními ozbrojenými silami. Přesto, že v povstaleckých skupinách panoval chaos na konci srpna, vzbouřenci postoupili výrazně směrem k Tripolisu. Očekával se již finální střet a porážka Kaddáfího.⁸³ Přání povstalců a jednotek NATO si ale na svá splnění musela počkat. Boje se ještě velmi protáhly, jelikož povstalci byli sice odhodlaní, ale velmi špatně organizovaní. Kaddáfího komplex Báb al-Azízíju dobili tedy až 23. srpna ale sám Kaddáfí v něm již nebyl.⁸⁴ Tripolis byl tedy dobyt a poslední boje směřovaly do Syrty, která byla ještě pod vládní kontrolou. Objevily se poslední snahy povstalců a Kaddáfího vojáků vyjednat dohodu. Pokusy ale selhaly. V polovině září se povstalci dostavili do Syrty a vyzvali obyvatele, aby ji opustili, to už se opravdu schýlilo k finální bitvě.⁸⁵ Dne 20. října 2011 povstalci konečně za pomoci spojeneckých sil NATO dobyli Syrtu a Kaddáfí byl během bojů zabit.⁸⁶ Kolem jeho smrti je ale mnoho otazníků, protože podle dostupných důkazů to vypadalo spíše jako poprava, než nehoda, a tak

⁸¹ PODANÝ, Petr. *Záhadná smrt velitele libyjských rebelů. Vrazí mezi ně klín?* [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/afrika/zahadna-smrt-velitele-libyjskych-rebelu-vrazi-mezi-ne-klin_208270.html#UvvNzfl5M8M

⁸² NOVÁK, Martin. *NATO shazuje na Libyi letáky. Utečte, nebo zemřete.* [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=704153>.

⁸³ NOVÁK, Martin. *NATO už vyhlíží povstání a finální bitvu v Tripolisu.* [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=705202>.

⁸⁴ *Povstalci dobyli Kaddáfího komplex, hledají plukovníka.* [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/242612-povstalci-dobyli-kaddafiho-komplex-hledaji-plukovnika.html>.

⁸⁵ *Libyjští povstalci postoupili na předměstí Syrty.* [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=714351>.

⁸⁶ *Rebelové dobyli Syrtu a usmrtili Muammara Kaddáfího.* [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=718391>.

OSN zažádalo o vyšetření jeho smrti.⁸⁷ Dne 22. října 2011 vyhlásil předseda NPR (Národní přechodná rada) svobodnou Libyi.⁸⁸

Dne 7. července 2011 byly v Libyi uskutečněny první svobodné volby. Parlament čítal 200 členů a byl volen systémem volební většiny. Poslanci byli delegováni ze tří regionů, a to Kyrenaiky, Fezzánu a Tripoliska. Nezávislí poslanci získali v novém parlamentu (Všeobecném národním kongresu - VNK) 120 křesel z celkového počtu 200. Ze zbylých 80 křesel, určených politickým stranám, získala 39 Aliance národních sil, vedená Mahmúdem Džibrílem (prvním předsedou pokaddáfiovské vlády z r. 2011) a 17 pak Strana práva a rozvoje, blízká libyjskému Muslimskému bratrstvu. Libye byla první země, co si po svržení diktátora ve svobodných volbách zvolila liberální strany namísto islamistů.⁸⁹ V srpnu 2012⁹⁰ předala Národní přechodná rada zákonodárnou moc novému VNK, a tímto aktem sama zanikla. Následujícího dne zvolil VNK svým předsedou představitele Národní fronty a dlouholetého exilového soupeře Kaddáfího režimu Muhammada al-Makarífa. Téhož roku v listopadu se moci ujala vláda Alího Zidana. Na přelomu let 2013/14⁹¹ se očekávají volby výboru, který má předložit návrh ústavy k přijetí v referendu, podobně jako již proběhlo referendum v Egyptě.⁹² Vytvořená centrální vláda v Libyi je však velmi slabá a dělá jí velké problémy vypořádat se rebelujícími skupinami, dochází k mnoha únosům, střelbám a celková situace v zemi je velmi nestabilní.⁹³

Ještě než revoluce v roce 2011 vypukla, diskutovalo se o různých alternativách tehdejšího kontroverzního režimu. Popularita režimu totiž mezi obyvatelstvem už delší dobu silně klesala. Spekulovalo se o návratu politické opozice do země, a to té

⁸⁷ OSN žádá vyšetření Kaddáfího smrti, Saif prý dopaden. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=718523>.

⁸⁸ Libya profile. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13755445>.

⁸⁹ Volby v Libyi vyhráli liberálové a prolomili vlnu vítězství islamistů. [online]. [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/volby-v-libyi-vyhrali-liberalove-a-porazili-i-islamisty-p2f-zahranicni.aspx?c=A120718_071834_zahranicni_ipi.

⁹⁰ Libye: Vnitropolitická charakteristika. [online]. [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/libye-vnitropoliticka-charakteristika-18952.html>.

⁹¹ Ibid.

⁹² Viz. tato diplomová práce s. 26-28.

⁹³ Guide to key Libyan militias and other armed groups. [online]. [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-19744533>.

nejvýraznější - rojalistů se sídlem v Londýně, kteří byli soustředěni kolem vnuka svrženého krále Muhammada as-Sanúsího. Velkou šanci měla také armáda, která se v Libyi už několikrát pokusila o puč (1993, 1995, 1997) a koneckonců, díky dizertaci vojáků na stranu povstalců byla zasazena režimu poslední rána. Největší šance se ale dávaly extremistickým islamistickým hnutím, ta měla největší moc v oblasti Benghází. Mezi nejaktivnější skupiny patřila *Libyjská islámská skupina a hnutí libyjských mučedníků*, které byly financovány Usamou bin Ládinem.⁹⁴

3.3. Mezinárodní vztahy

Kaddáfí si za dobu svého vládnutí v Libyi vytvořil mnoho spojenců, které ale vzápětí zase ztrácel. V dobách studené války, kdy byl svět rozdělen na sféry vlivu, buď americké, nebo sovětské, neustále balancoval mezi jednotlivými stranami. Libyjská zahraniční politika se vyznačovala jakousi dvoukolejností. Oficiálním vykonavatelem zahraniční politiky bylo „ministerstvo“ zahraničí, které mělo mnoho práce s vysvětlováním náhlých změn Kaddáfího nálad v mezinárodní politice. Od roku 1978⁹⁵ také do zahraniční politiky zasahovaly revoluční výbory. Tyto výbory měly ještě větší problém s respektováním a dodržováním pravidel mezinárodního pořádku, než sám vůdce. Pro mezinárodní společenství bylo také velmi obtížné ohodnotit, jak velký vliv má vůdce na bezpečnostní a ozbrojené složky (vojenské pokusy o převrat 1993, 1995, 1997), a tím se pro ně Libye stávala velmi nevyzpytatelným a nekontrolovatelným státem.⁹⁶

Zahraniční politika Libye na území Afriky se hlavně vyznačovala spojenectvím s Egyptem, to skončilo okamžikem, kdy egyptský vůdce Sadát navštívil Izrael a začal s ním jednat o podpisu mírové smlouvy. Po Jomkipurské válce roku 1978⁹⁷, byla ve Washingtonu uzavřena mírová dohoda Izraele a Egypta. Tato dohoda byla zprostředkovaná americkým prezidentem Johnym Carterem a zajišťovala vrácení

⁹⁴ GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. s. 90-91.

⁹⁵ Ibid s. 97.

⁹⁶ GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. s. 96-97.

⁹⁷ PEČENKA, Marek a kol. *Encyklopedie moderní historie*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 1999. s. 75-76.

Sinajského poloostrova zpět Egyptu a navázání diplomatických styků mezi těmito dvěma státy. Egypt se tak stal americkým spojencem a na základě toho se Kaddáfí od něj odvrátil a rozhodl se formulovat svou vlastní mezinárodní politiku. Kaddáfí totiž praktikoval velmi ostrou politiku proti Izraeli a nehodlal se jí vzdát. Spojenectví Egypta a USA mělo pak za výsledek drobné přestřelky na egyptsko-libyjských hranicích. Ty sice neměly nějaký hlubší charakter, ale byly záminkou k posunutí Libye na stranu Sovětského svazu.

Vztahy Libye a Sovětského svazu byly vždy velmi účelového charakteru. Kaddáfí Sovětskému svazu totiž nikdy moc neseseděl. Jeho *třetí mezinárodní teorie*⁹⁸ jim až příliš připomínala čínský maoismus. Také bylo velmi problematické kontrolovat Kaddáfího rozmary, týkající se konfliktů třetího světa. V roce 1975⁹⁹ po návštěvě libyjského premiéra v Moskvě, byla podepsána první vojenská smlouva mezi těmito stranami. Libye byla výhodný obchodní partner, jelikož za poskytnutí vojenské pomoci platila vždy hotově. O několik let později ale došlo k sovětskému zklamání. Žádali tenkrát vystavění námořní základny ve strategické Libyi. To jim ale bylo zamítnuto. Další rána přišla při realizaci projektu *Velké umělé řeky*¹⁰⁰, sověti tenkrát nedostali možnost se na stavbě podílet, přesto, že měli s pokládáním potrubí, ať už plynového či vodovodního, velké zkušenosti.

Po nástupu Gorbačova do čela SSSR jejich vztahy spadly až na bod mrazu. Roku 1986¹⁰¹ sověti nepomohli, ba ani nevarovali Kaddáfího před leteckým útokem USA na Libyi. Kaddáfího radost při pokusu o svržení Gorbačova pak byla už opravdu jen třešinkou na dortu. Po mezinárodních sankcích uvalených na Libyi (součástí toho bylo také zbrojní embargo) končí i veškerý obchod mezi těmito dvěma stranami a Libye, díky zmrazeným účtům odchází s dluhem SSSR 3,7 miliard USD.¹⁰²

⁹⁸ KADDÁFÍ, Muammar. *Zelená kniha. Část 1, Řešení problému demokracie "Moc lidu"*. 1. vyd. Litvínov: Dialog, 1990. 161 s.

⁹⁹ GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. s. 102-104.

¹⁰⁰ KOTULIČ BUNTA, PH.D., Juraj. *Saharská velká umělá rieka*. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.boinc.sk/clanky/saharska-velka-umela-rieka>.

¹⁰¹ *Libya profile*. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13755445>.

¹⁰² GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. s. 102-104.

Od druhé světové války měla Libye pro USA velký strategický význam. Na jejím území měli Američané největší vojenskou základnu mimo své území - Tobruk. Ta byla roku 1973¹⁰³ ale vyklizena v rámci Kaddáfího revolučních opatření. Roku 1973 byl také znárodněn zhruba 51% podíl v libyjských ropných společnostech, z něhož velká část patřila USA.

Za vlády Nixona a Forda nebyly učiněny žádné příliš významné kroky proti Libyi. Byla stále stejně tolerována, jelikož Kaddáfí byl velmi bohatý, ale nebyla považována za žádného velkého mezinárodního hráče.

Po příchodu Reagana do funkce byla Libye umístěna na seznam nepřátel USA. Roku 1978¹⁰⁴ byl do ní pak zakázán export zbraní a o rok později byl uskutečněn útok na americké velvyslanectví v Tripolisu, ale i přesto byla stále ropa pro Američany moc důležitá na to, aby podnikali nějaké radikálnější kroky.

V Americe je zformulována otázka *hrozby mezinárodního terorismu* a Libye je označena za sponzora terorismu. Kaddáfího odpor k egyptskému prezidentovi Sadátovi se stal totiž impulzem pro podporu různých teroristických skupin. Byly to například IRA, ETA, skupiny černých muslimů v USA, frakce Rudé armády v Německu, palestínští radikálové. Později však Kaddáfí prohlásil že: „*zkušenost ho naučila rozlišovat mezi teroristy a zákonnými politickými aktivisty.*“¹⁰⁵ Obrátil svou pozornost raději tedy na libyjské disidenty v zahraničí. Známý je případ pronásledování libyjských uprchlíků ve Velké Británii. Ti protestovali proti čistkám v Libyi před ambasádou v Londýně (1984)¹⁰⁶ a vycházející výstřely z okna ambasády zabily mimo jiné i britskou policistku. Tento případ byl záminkou k zhruba desetiletému přerušení britsko-libyjských diplomatických styků.

Důležitým okamžikem byl již zmiňovaný americký letecký útok na Libyi roku 1986.¹⁰⁷ Ten následoval po výbuchu v západoberlínské diskotéce. Tento čin byl na základě sporných důkazů připsán Libyi.

¹⁰³ *Libya profile*. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13755445>.

¹⁰⁴ GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. s. 105-112.

¹⁰⁵ GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. s. 105-107.

¹⁰⁶ *Libya profile*. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13755445>.

¹⁰⁷ Viz. tato diplomová práce s. 25.

V období Bushovi vlády se Kaddáfí snažil zlepšit vztahy se západními zeměmi, mimo jiné se omluvil za zastřelení britské policistky. Veškerý další vývoj americko-libyjských vztahů určovala *aféra Lockerbie*. Dne 27. listopadu 1988¹⁰⁸ se na skotské stejnojmenné městečko zřítíl letoun společnosti PanAm č. 103. Z činu byla po důkazech z jiných teroristických útoků spáchaných s největší pravděpodobností Libyí (Čad atd.), opět obviněna. O rok později byla tedy vyzvána k přijetí plné zodpovědnosti za tento útok, tzn. vydání podezřelých a vyplacení finančního odškodnění poškozeným rodinám. Libye odmítla splnit všechny požadavky (vydání podezřelých) a tak na ni byly uvaleny mezinárodní sankce, které postupem času přitvrzovaly.

Ty definují tři rezoluce OSN¹⁰⁹:

č. 731 z 21. ledna 1992. Ta vyzývala Libyi ke spolupráci při vyšetřování a vydání podezřelých Libyjců, v této věci.

č. 748 z 31. března 1992 ta obsahovala omezené sankce pro Libyi, které zahrnovaly letecké embargo, zákaz prodeje vojenského materiálu a snížení diplomatického zastoupení.

č. 883 z 11. listopadu 1993, tato rezoluce zpřísnila předešlé sankce. Zmrazila veškeré zahraniční finanční zdroje a fondy libyjské vlády a podniků. Vylučovala z toho ale příjmy z exportů ropy, jelikož ty byly hlavním libyjským příjmem, a pro její odběratele v Evropě by to bylo nepřijatelné.

Další americký prezident Clinton pak zaujal velmi tvrdý postoj k Libyi. Vyvinul tlak na vyhlášení úplného embarga na prodej libyjské ropy. Proti tomu se ale postavili evropští odběratelé ropy (Francie, Německo, Itálie, VB). V roce 1996¹¹⁰ vyhlásili Američané sankce pro toho, kdo investuje do libyjské ropy či plynu více než 40 miliard USD.

¹⁰⁸ *Lockerbie - nejhorší teroristický útok v Evropě*. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/den-d/lockerbie-nejhorsiteroristicky-utok-v-evrope_97242.html#Uv9ge_l5M8M.

¹⁰⁹ GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. s. 111-112.

¹¹⁰ *Libya profile*. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13755445>.

Reakcí na to byla ale obrovský protest evropských ropných společností, které v tom spatřovaly ohrožení jejich zájmu a začaly vyvíjet tlak na pozastavení či zrušení embarga. Libye si už v tento okamžik také přála pozastavení mezinárodních sankcí, a tak zaplatila finanční odškodnění a začala diskutovat o vydání podezřelých ale do neutrálního území. S tím Američani nesouhlasili, ale už i ostatní země afriky (např. Mendela) apelovaly na ukončení mezinárodních sankcí pro Libyi. V tomto období navázala Libye diplomatické vztahy také s Vatikánem a jsou urovnány britsko-libyjské neshody po atentátu na policistku v Londýně. Dne 5. dubna 1999 se tedy konečně uskutečnilo vydání podezřelých z atentátu do Hággu a roku 2000¹¹¹ s nimi začal soud. Ten je odsoudil k doživotí. Od roku 1999¹¹² došlo tedy konečně k postupnému zastavování sankcí.

Kaddáfího režim se zkrátka svým charakterem vymykal veškerým představám, jak západního světa, tak arabského, či afrického. Díky své nevyzpytatelné mezinárodní politice, bez formulovaných politických cílů, dostal Kaddáfí svou zemi na dlouhý čas do mezinárodně politické izolace.

Pojďme se tedy podívat na intervenci NATO v Libyi roku 2011. Po rychlém výčtu důležitých mezníků v oblasti Libyjských mezinárodních vztahů, zejména s USA, můžeme spekulovat o důvodech této intervence.

Události arabského jara bylo nutné pro potřeby západního světa trochu zjednodušit a umístit před oči veřejnosti nějaký hmotný obličej, toho špatného, koho nebude západ podporovat v masakrech. Otáčet zrak veřejnosti na brutální potlačování nepokojů v Saudské Arábii nebo Bahrajnu by bylo pro USA krajně nevhodné. Vždyť v Bahrajnu sídlí velká část centrálního námořního velitelství USA a Sauská Arabie je významným partnerem pro dovoz ropy do USA.¹¹³ Vhodnou tvář byla tedy ta Kaddáfího, který byl znám již dříve jako hrdlořez a jeho politika v minulosti byla velmi nevyzpytatelná. Ke všemu v okamžik hrozby intervence neměl na své straně žádného silného spojence. A tak zatímco napětí by se dalo na Blízkém východu krájet, veřejnost se upnula na občanskou válku v Libyi.

¹¹¹ *Lockerbie - nejhorší teroristický útok v Evropě.* [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/den-d/lockerbie-nejhors-teroristicky-utok-v-evrope_97242.html#Uv9ge_I5M8M.

¹¹² *Senát po vzoru sněmovny zrušil zákon o sankcích vůči Libyi.* [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/clanek.phtml?id=62532>.

¹¹³ *Případ Libye* [online]. 2012 [cit. 2014-02-15]. ISSN 1803-8468. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1675/pripad-libye>.

Verze uváděná v médiích jako důvod intervence byla snaha chránit libyjské civilisty, vůči kterým se režim Kaddáfího dopouštěl brutálního násilí při potlačování protivládních demonstrací. Přijatá rezoluce OSN č. 1973¹¹⁴, tak dávala povolení provést veškerá nezbytná opatření k ochraně obyvatel. Intervence, jako taková byla ale poněkud v rozporu s principem suverenity států, dle Charty OSN, na jejímž základě jedná Rada bezpečnosti, byl konflikt v Libyi konfliktem vnitrostátním. V článku rezoluce č. 9 byl tedy zmíněn fakt, že státy a organizace by měli svůj postup konzultovat s generálním tajemníkem a poté přijmout opatření k prosazení rezoluce. Dne 19. března¹¹⁵ začaly vlády USA, Francie a VB bombardovat Libyi a učinily tak i přes negativní postoj veřejnosti či dotázání zákonodárců. Z původního plánu zajistit nad Libií bezletovou zónu se stalo bombardování libyjských pozemních cílů.

Diskutuje se o dalších motivech pro zahájení intervence. Prvním by mohly být spory o ropu.¹¹⁶ Libye vlastní šest miliard tun ověřených zásob ropy, to činí 3,4% světových zásob. Důležitým faktem v rozhodování o zásahu určitě mohlo být také zjištění, že v daný čas činila těžba ropy převis nad spotřebou (4,7 milionů barelů denně) a to díky Saudské Arábii, která zajistila 80% záložních dodávek ropy a umožnila tak zahájit útok proti Kaddáfímu.

Druhou teorií¹¹⁷ byl boj o výsadní postavení dolaru jako hlavní globální měny v obchodu s ropou. Vždyť existují už jiná mocná centra východu (např. BRICS.), která by byla určitě spokojenější, kdyby se dolar nahradil kupříkladu eurem, juanem, či jenem. To by byla pro Americké státy ale obrovská rána. Koneckonců je také velmi zarážející, že obvinění Iráku o držení chemických zbraní přišlo poté, co Saddám Husajn oznámil, že končí obchodování s dolarem a bude prodávat výhradně za eura. A tak i ke Kaddáfímu měla USA celkem neutrální vztah, jako k bohatému ropnému magnátovi, i přes jeho potlačování lidských práv a podpoře teroristických skupin dokud

¹¹⁴ DOKUMENT: *Body rezoluce RB OSN na ochranu libyjských civilistů*. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dokument-body-rezoluce-rb-osn-na-ochranu-libyjskych-civilistu-p7d-zahranicni.aspx?c=A110318_152340_zahranicni_btw.

¹¹⁵ *Libya profile*. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13755445>.

¹¹⁶ *Případ Libye* [online]. 2012 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1675/pripad-libye>

¹¹⁷ *Případ Libye* [online]. 2012 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1675/pripad-libye>.

neoznámil, že by mohl vytvořit celoafrický systém obchodování s ropou, který počítal s vytlačení dolaru a zavedení „afrického dináru“.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. ARABSKÉ JARO V LIBYI A ČESKÉ NEZISKOVÉ ORGANIZACE

4.1. Výzkumné cíle a hypotézy

Cílem této praktické části bylo zdokumentovat postoje českých neziskových organizací k situaci v Libyi. Dále práce chtěla zmapovat jejich podíl na tamní humanitární činnosti a komplikace, které s tím byly spojené. Zjistit jakým způsobem dotazované neziskové organizace koordinovaly své projekty a lidi v Libyi a jestli jim někdo mimo jejich organizaci s touto koordinací pomáhal. Do dotazníku byly také zařazeny otázky na konkrétní činnost organizací, v jakých sférách působily a jakou dobu. Na konec byly organizace požádány o zhodnocení vlivu jejich činnosti na budoucí mír v zemi. Cílem této kapitoly z praktické části byl také sběr materiálu, z kterého v závěru práce bude možné zcela, nebo alespoň částečně, potvrdit či vyvrátit následující hypotézu:

„Občanská válka v Libyi byla natolik velkým a významným konfliktem nejnovějších dějin, že není možné se domnívat, že jen činnost neziskových organizací by dokázala rozhodující měrou přispět k uklidnění tamní situace. Přesto se však dá předpokládat, že jistou úlohu neziskové organizace sehrály, a to zejména v nediplomatické oblasti, konkrétně v zajištění nejrychlejší základní humanitární pomoci. Z praxe zahraniční politiky totiž vyplývá, že jsou to často neziskové organizace, které dokáží rychle a efektivně mobilizovat své síly a přispět tak ke zklidnění situace.“

4.2. Výzkumný vzorek

Jako výzkumný vzorek byli vybráni tři respondenti z řad českých neziskových organizací: *Člověk v tísni*, *Lékaři bez hranic* a *Červený kříž*. Tyto organizace dle výročních zpráv působily v Libyi v době občanské války v roce 2011. Některé z nich se podílely na pomoci i po skončení občanské války. Za *Člověka v tísni* byl kontaktován ředitel lidsko-právní sekce Šimon Pánek. A z *Lékařů bez hranic* to byl Mgr. Dusan Brinzanik. Informace od *Červeného kříže* v Praze 1 do práce poskytla jeho obvodní ředitelka Jaroslava Marková, Dis.

Člověk v tísní (ČvT):

Je nevládní nezisková organizace vycházející z myšlenek humanismu, svobody, rovnosti a solidarity. Lidskou důstojnost a svobodu považují za základní hodnoty. Věří, že lidé kdekoli na světě mají mít právo rozhodovat o svých životech a společně sdílet práva vyjádřená Všeobecnou deklarací lidských práv.

Tato organizace usiluje o otevřenou, informovanou, angažovanou a zodpovědnou společnost k problémům doma i za hranicemi naší země. Jejím cílem je aktivně se podílet na vytváření společnosti, ve které jsou kulturní, etnické, rasové a jiné odlišnosti zdrojem obohacení, nikoliv konfliktů.

Člověk v tísní je součástí občanské společnosti a jejich činnost vychází z osobní iniciativy a aktivity stovek jejích zaměstnanců a dobrovolníků, jak v České republice, tak v desítkách zemí, kde působí.

Oblasti a priority činnosti si organizace určuje sama podle naléhavosti situace a podle reálných možností něco změnit. Její heslo je: „*Nemůžeme pracovat všude, za podstatný považujeme skutečný dopad.*“¹¹⁸

Lékaři bez hranic (MSF - Médecins Sans Frontières):

Je to sekulární humanitární nezisková organizace, která je známa svými projekty, v oblastech sužovaných válkami a v rozvojových zemích, které čelí endemiím. Organizace byla založena v roce 1971 a ve světě je známa pod francouzskou zkratkou "**MSF**". Podle této organizace mají všichni lidé právo na pomoc a ochranu svých základních potřeb bez ohledu na národnost, barvu pleti, politické nebo náboženské přesvědčení. Aby byla humanitární pomoc účinná a dostalo se jí všem potřebným, musí být nestranná a nezávislá na politických, či ekonomických zájmech. Posláním *Lékařů bez hranic* v České republice je nábor a školení dobrovolníků z České republiky a Slovenska a poskytování informací ze zemí, kde *Lékaři bez hranic* působí. Organizace v ČR zároveň informuje veřejnost o humanitární situaci v krizových oblastech a získává finanční prostředky pro své zahraniční mise. Česká kancelář *Lékařů bez hranic* je složena z oddělení fundraisingu, komunikací, lidských zdrojů a financí.¹¹⁹

¹¹⁸ Pozn. více na WWW: <http://www.clovekvtisni.cz/cs/o-nas>.

¹¹⁹ Pozn. více informací na WWW: <http://www.lekari-bez-hranic.cz/>.

Červený kříž (Praha):

Je národní společností hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce. Jedná se o největší celosvětově působící humanitární organizaci. V České republice má 21 518 členů sdružených v 75 oblastních spolcích členěných do 877 místních skupin.

Její činnost se řídí 7 principy Hnutí Červeného kříže: humanita, nestrannost, neutralita, nezávislost, dobrovolnost, jednota a světovost. Tradice samostatného spolku na území Prahy 1 sahá až do roku 1919, kdy byl ustaven vůbec první místní spolek Československého červeného kříže na Hradčanech. Spolek je řízen osmičlennou oblastní výkonnou radou, na činnost dohlíží tříčlenná dozorčí rada. Profesionální zázemí spolku tvoří Úřad OS ČČK Praha 1 v čele s ředitelkou Jaroslavou Markovou, Dis.¹²⁰

4.3. Výzkumná metoda

Výzkumnou metodou v této kapitole praktické části byla zvolena metoda expertního kvalitativního dotazování. Každému z respondentů byla položena stejná sada otázek. Tato sada obsahovala šest otázek týkajících se působení českých neziskových organizací v Libyi. Tyto otázky byly pečlivě vybrány dle dostupných informací o průběhu humanitární pomoci v Libyi a byly přizpůsobeny tak, aby této práci daly odpovědi na formulovanou hypotézu. Forma dotazníkového šetření byla vybrána na základě předpokládaného nízkého počtu respondentů. V dotazníku byly formulované pouze otevřené otázky, jejímž cílem bylo dozvědět se o průběhu projektů co nejvíce. Dotazníky byly zaslány do organizací emailem, nebo byli adresáti kontaktováni telefonicky.

¹²⁰ Pozn. více informací na WWW: <http://www.cckpraha1.cz/>.

4.4. Výsledky výzkumu

1) Jak se podílela Vaše organizace na humanitární pomoci v Libyi - v rámci kterých oblastí?

Červený kříž:

„Humanitární organizace českého Červeného kříže v Praze se podílela na humanitární pomoci v Libyi zejména finančně a to tím, že zaslala na centrálu Červeného kříže finanční obnos v hodnotě 23 201 Kč. Tato centrála pak ze sesbíraných peněz nakoupila vybavení pro zdravotnické zařízení v Libyi a vyčlenila pro pomoc 95 pracovníků (chirurgů a zdrav. pracovníků).“

Člověk v tísni (ČvT):

„Během občanské války v Libyi roku 2011, ČvT dodával zdravotnický materiál a technické vybavení do 7 nemocnic ve čtyřech libyjských městech.“

Lékaři bez hranic (MSF):

„Lékaři bez hranic / Médecins Sans Frontières poskytovali přímou zdravotnickou pomoc, podporovali místní zdravotnická zařízení (materiálně, personálně, školením), poskytovali léky a další zdravotnický materiál, evakovali některé zraněné do sousedního Tuniska pro nutné ošetření a následnou péči a také poskytovali pomoc vysídleným obyvatelům a uprchlíkům za hranicemi země. Později také poskytovali zdravotní péči a psychologickou pomoc účastníkům konfliktu zadržovaných a v některých případech mučených ve věznicích.“¹²¹

Všechny dotazované organizace se na humanitární pomoci podílely tak, že v oblastech, ve kterých probíhaly boje, materiálně a finančně podporovaly zdravotnická zařízení. Obecně ale můžeme říci, že *Lékaři bez hranic* se do pomoci zapojovali více, jako lékaři, oproti například *Člověku v tísni*, jelikož tato organizace nemá takové množství zdravotnických vyškolených pracovníků. *Lékaři bez hranic*, dle odpovědi na položenou otázku, také poskytovali pomoc uprchlíkům v táborech v Tunisku

¹²¹ Pozn. více informací o aktivitách Lékařů bez hranic na WWW: [http://www.lekari-bez-hranic.cz/cz/aktuality/index.php?country=137&topic=.](http://www.lekari-bez-hranic.cz/cz/aktuality/index.php?country=137&topic=)

a zajišťovali psychologickou pomoc. Mnozí z pacientů, kteří se dostali do jejich péče, byli buď vysvobození zajatci, nebo političtí vězni.

Červený kříž v roce 2011 vyčlenil finanční prostředky pro Libyi na pomoc obětem tamního válečného konfliktu. Jednalo se, jak o pomoc uprchlíkům do Egypta či Tuniska, tak o pomoc přímo v místech bojů (např. Benghází, Tobruk, Tripolis, Misarata, Adžabíja a další). V těchto oblastech poskytoval zdravotní péči zraněným, především z řad civilního obyvatelstva a pomáhal civilistům překonávat humanitární problémy způsobené následky bojů.

Na základě odpovědí na tuto otázku se potvrdila hypotéza stanovená v této práci a to že: *„Občanská válka v Libyi byla natolik velkým a významným konfliktem nejnovějších dějin a není možné se domnívat, že jen činnost neziskových organizací by dokázala rozhodující měrou přispět k uklidnění tamní situace. **Přesto se však dá předpokládat, že jistou úlohu neziskové organizace sehrály, a to zejména v nediplomatické oblasti, konkrétně v zajištění nejrychlejší základní humanitární pomoci.** Z praxe zahraniční politiky totiž vyplývá, že jsou to často neziskové organizace, které dokáží rychle a efektivně mobilizovat své síly a přispět tak ke zklidnění situace.“*

2) Myslíte si, že tato Vaše pomoc přispěla k upevnění míru v Libyi?

Červený kříž:

„Kromě pomoci obětem, podpory libyjských zdravotnických zařízení, návštěv zadržených a pátrání po nezvěstných vyzval Mezinárodní výbor Červeného kříže také všechny zúčastněné strany – provládní síly, povstalce i zahraniční ozbrojené síly k dodržování mezinárodního humanitárního práva a urgentně jim připomněl pravidla k ochraně civilistů a raněných.“

Člověk v tísní (ČvT):

„Po zvolení politického zastoupení v Libyi začal dialog o přípravě nové ústavy. Ústavní koncept je tam, podobně jako dříve zakázané politické strany, pro část populace zcela nový. I proto měly naše první aktivity zahájené v dubnu 2012 za cíl pomoci občanským iniciativám vést informační kampaně o roli ústavy a o demokratických mechanismech a zprostředkovat zkušenosti s transformací z východní Evropy.“

Lékaři bez hranic (MSF):

„Posláním Lékařů bez hranic jako zdravotnické humanitární organizace řídící se lékařskou etikou je poskytovat zdravotní péči lidem, kteří ji potřebují, bez ohledu na to, na jaké straně stojí, tedy neutrálně, nestranně a apoliticky. Nepodílíme se na politickém ani jiném řešení konfliktů.“

Každá z dotazovaných neziskových organizací má rozdílné priority sféry pomoci. Prioritou ČvT není pomoc ve všech sférách, ale vyčlenit pouze jednu a v té se snažit pomáhat, tak aby byl vidět výsledek. Organizace ČvT se zaměřila na školení občanských iniciativ v Libyi a snažila se informovat o podstatách a fungování demokratického systému tak, aby občané této země věděli, jaké jsou jejich práva a povinnosti - například co znamená „ústava“. Pro evropskou společnost je těžko pochopitelné, že lidé z jiných částí světa, nemají ponětí o podstatě tohoto pojmu. Pro moderní západní země jsou tyto znalosti součástí základního vzdělání občana, ale v zemích bývalých kolonií to není pravidlem. A právě v tomto ohledu se ČvT snažil pomoci lidem v Libyi a pokusil se uvést občanskou společnost alespoň na přibližnou úroveň informovanosti, jaká je běžná pro západní země.

Lékaři bez hranic (MSF) naopak považují za svoji prioritu zejména lékařskou pomoc obětem války, revolucí, přírodních katastrof apod. Zaměřili se zejména na zdravotnickou pomoc, školení lékařů a dodávání lékařského materiálu.

Červený kříž se mimo zdravotnické a psychologické pomoci obětem, snažil urovnat rozbouřenou situaci v Libyi apelováním na všechny strany konfliktu a vyzýval k ochraně civilního obyvatelstva.

Na základě odpovědí na otázku č. 2 se potvrdila i další část stanovené hypotézy a to: **„Občanská válka v Libyi byla natolik velkým a významným konfliktem nejnovějších dějin a není možné se domnívat, že jen činnost neziskových organizací by dokázala rozhodující měrou přispět k uklidnění tamní situace. Přesto se však dá předpokládat, že jistou úlohu neziskové organizace sehrály, a to zejména v nediplomatické oblasti, konkrétně v zajištění nejrychlejší základní humanitární pomoci. Z praxe zahraniční politiky totiž vyplývá, že jsou to často neziskové organizace, které dokáží rychle a efektivně mobilizovat své síly a přispět tak ke zklidnění situace.“**

3) Jaké problémy se objevily v souvislosti s distribucí této pomoci?

Červený kříž:

„Zejména v prvních fázích konfliktu bylo pro složky Mezinárodního Červeného kříže obtížné získat a udržet si přístup do všech oblastí zasažených nepokoji.“

Člověk v tísní (ČvT):

„Častým problémem bylo dostat se do míst, kde byla naše pomoc nejvíce potřebná, přes nepokoje.“

Lékaři bez hranic (MSF):

„Tak jako v jiných konfliktech z počátku bylo největším problémem dostupnost oblastí, kde bychom chtěli zasahovat. Jako neutrální a nestranná organizace chceme být vždy na obou / všech stranách konfliktu – v tomto případě to přinejmenším z počátku nebylo možné a my jsme mohli působit převážně jen v místech pod kontrolou povstalců.“

Největším problémem, ostatně jako v každé válce, bylo dostat se ke zraněným. V tomto ohledu se shodují všechny oslovené organizace. U MSF se eviduje několik případů, kdy byli lékaři dokonce záměrně napadáni či unášeni při snaze pomáhat pacientům. V roce 2001 byli uneseni dva pracovníci MSF v Kolumbii a Čechensku, po šesti a osmi měsících byli bez újmy propuštěni. Hned o rok později v Dagestánu byl unesen koordinátor lékařů MSF Arjan Erkel, kvůli tomuto únosu byly tamní aktivity MSF přerušeny. Po dvaceti měsících koordinátora propustili, ale únos znemožnil pomoc tamním obyvatelům. V roce 2004 pak v Afghánistánu bylo zastřeleno pět pracovníků organizace MSF. Podobný útok neměl dosud v historii MSF obdoby. Poslední napadení jejich pracovníků se týká právě Arabského světa, kdy v roce 2013 bylo oznámeno, že v Sýrii jsou vystaveni útokům a zastrašování. Během pomoci v Libyi nebyl zaznamenán žádný z podobných závažných přečinů u MSF,¹²² ani u zbylých dotazovaných organizací.

¹²² Pozn. více informací na WWW: <http://www.lekari-bez-hranic.cz/cz/organizace/dejiny.php>.

4) Jak probíhala komunikace s cílovou zemí, jaké zde byly koordinující osoby?

Červený kříž:

„Organizace mezinárodního Červeného kříže byla v kontaktu s Libyjským Červeným půlměsícem a spolu působily v oblastech zasažených boji. Naše společná pomoc byla naplánována do výše 450 milionů Kč. Dále s námi spolupracovaly národní společnosti Tuniska a Egyptu.“

Člověk v tísní (ČvT):

„Na místě jsme spolupracovali s partnerskou organizací International Medical Corps, která v Libyi působila od začátku konfliktu.“

Lékaři bez hranic (MSF):

„Neposíláme pomoc do zahraničí, aby ji tam za nás někdo distribuoval či realizoval, nýbrž tam sami přímo působíme. Můžeme tak činit jen se souhlasem místních autorit a úřadů, které danou oblast kontrolují a ideálně (ne však zcela nutně) se souhlasem centrální vlády. Koordinaci vlastních aktivit provádíme sami. Účastníme se koordinačních schůzek s dalšími organizacemi, aby se sféra a konkrétní oblasti naší pomoci nepřekrývaly.“

Člověk v tísní na distribuci pomoci v Libyi spolupracoval s organizací - Internacional Medical Corps, kdežto organizace MSF nevyžadovala žádnou pomoc při distribuci humanitárního materiálu. Svou práci si koordinovali výhradně sami a s dalšími organizacemi se scházeli jen kvůli rozdělení konkrétních oblastí, kde je nutno zasahovat. Na těchto schůzkách se snažili neziskové organizace domluvit tak, aby nedocházelo k tomu, že humanitární pomoc se bude překrývat a ne systematicky doplňovat. V místech střetů žádali o povolení působit převládající autority, skupiny nebo hnutí. V Libyi to tak byly jednotlivé povstalecké frakce, které nejprve ovládaly města a postupně i celé územní oblasti.

V odpovědi na otázku č. 4, ředitel MSF uvádí, že je možné o povolení žádat i centrální vládu dané země, ale ne vždy je toto povolení pro MSF nutností.

Červený kříž spolupracoval s ostatními organizacemi nejvíce ze všech dotazovaných. Na pomoci v Libyi se podílel s Libyjským Červeným půlměsícem a také s organizacemi z okolních států (Tuniska, Egypta).

5) Jak hodnotíte situaci v Libyi dnes?

Červený kříž:

„Situaci v Libyi momentálně hodnotíme jako stabilizovanou, ale velmi vrtkavou. V zemi stále působí mnoho ozbrojených rebelů, a tak může snadno dojít k opětovnému zhoršení podmínek v zemi.“

Člověk v tísni (ČvT):

„Rok 2012 byl pro Libyi zlomový – po pádu režimu plukovníka Kaddáfího se poprvé od roku 1969 konaly svobodné volby. K volbám do Generálního národního kongresu přišlo více než 2/3 voličů (z toho 40 % žen), i přesto jsou ale stále snahy o ukotvení demokracie v zemi neúspěšné. Vznik demokracie nadále oslabuje přítomnost ozbrojených skupin, omezená vláda práva a slabá státní správa.“

Lékaři bez hranic (MSF):

„Bez komentáře.“

MSF se označuje za nestrannou apolitickou organizaci, a proto nedali odpověď na tuto otázku. Na situaci v jednotlivých zemích si zkrátka nedělají oficiální názor, MSF pomáhá na obou stranách konfliktů a to bez ohledu na to komu.

Organizace Červeného kříže se snaží, tak jako MSF, působit na obou stranách konfliktu. K momentální situaci se nám ale vyjádřila a shoduje se v názorech s odborníky i s poslední dotazovanou organizací ČvT.

ČvT vyjádřila nespokojenost nad poměry v Libyi s tím, že demokracii v zemi stále oslabují ozbrojené skupiny, se kterými se zvolená vláda není schopna bez pomoci vypořádat, jelikož je příliš slabá.

6) Jak se podle Vás k problematice občanské války v Libyi postavila Česká republika a její diplomacie?

Červený kříž:

„Nemůžeme hodnotit postoj české diplomacie, ale můžeme říci, že obyvatelé České republiky finančně velmi významně přispěli na dárcovské konto Červeného kříže, zřízeného pro pomoc Libyi.“

Člověk v tísni (ČvT):

„Díky českému ministerstvu zahraničních věcí jsme připravili tři školení o metodách přípravy informačních kampaní pro organizace zabývající se ústavou a prosazováním lidských práv. Zejména se věnovala využití klasických i nových medií, která jsou dnes jedním z hlavních nástrojů komunikace v Libyi. Školení a semináře vycházely z konkrétních zkušeností ze zemí východní Evropy a severní Afriky a reflektovaly možné role občanské společnosti v přechodu k demokracii, jako například prosazování zákonů. Libyjské skupiny poté pracovaly na přípravě vlastních kampaní (například o prosazování zákona o přístupu k informacím) a seminářů pod vedením školitelů-aktivistů z ČR a Egypta. Libyi také navštívili čeští odborníci a autoři české ústavy, aby hovořili o praktických stránkách procesu její přípravy a debatovali s místními právníky o možných strategiích práce.“

Lékaři bez hranic (MSF):

„Lékaři bez hranic odsoudili rozporuplnou politiku evropských zemí ve věci přijímání uprchlíků a migrantů utíkajících z Libye. Vydali jsme tehdy také otevřený dopis, adresovaný mj. českému premiérovi.“¹²³

V práci na základě těchto odpovědí bylo zkonstatováno, že v rámci rozdílných cílů jednotlivých organizací, je každá z nich jinak spokojena s výsledkem práce a komunikací České republiky.

¹²³ Více informací k stanovisku MSF nalezneme na WWW: <http://www.lekari-bez-hranic.cz/cz/aktuality/2011/libye/evropa-musi-prijimat-lode-s-uprchliky-z-libye.php>.

ČvT hodnotí spolupráci České republiky a Libye kladně, jelikož české ministerstvo zahraničí zprostředkovalo tři školení pro občanské organizace v Libyi, a tak dalo jejich členům možnost poznat, jak by měl fungovat demokratický stát. Na základě této práce českého ministerstva zahraničí naplnila ČR cíl informovat o možnostech občanských iniciativ v demokratickém státě a přispěla tak k pomoci při demokratické transformaci země.

Z pohledu MSF je ale ČR kritizováno a to kvůli jeho přístupu k imigrační politice. MSF odeslali proto tehdejšímu premiérovi vlády Petru Nečasovi otevřený dopis, v němž napsali:

„Svým zapojením do války v Libyi souhlasily členské státy Evropské unie, že také ponесou následky a podniknou všechny nezbytné kroky, aby se omezil dopad konfliktu na civilisty. Je to jejich závazek legální, na základě mezinárodních konvencí, i morální. Žádáme proto, aby Evropská unie a její členské státy, včetně České republiky, respektovaly práva všech civilistů prchajících před konfliktem v Libyi. Evropská unie a členské státy musí garantovat, že uprchlíci nebudou vypovídáni z evropského území, či teritoriálních vod ve válečném území a budou mít zajištěno patřičné přijetí v Evropě s přístupem k řádným azylovým procesům, pokud o něj požádají. Tato práva nejsou v současnosti respektována a tisíce obětí války platí daň za rozporuplnou politiku členských států Evropské unie.“¹²⁴

Červený kříž mohl okomentovat jen postoj české veřejnosti k situaci v Libyi a ten hodnotil velmi kladně.

¹²⁴Pozn. více informací na WWW: <http://www.lekari-bez-hranic.cz/cz/aktuality/2011/libye/otevreny-dopis-ve-veci-libyjskych-civilistu-prchajicich-do-evropy.php>.

5. ROZBOR VYBRANÝCH POLITICKÝCH KOMENTÁŘŮ

5.1. Výzkumné cíle

Cílem této kapitoly bylo vyhledat a analyzovat články v českém tisku a to v časovém rozmezí čtrnácti dnů kolem Kaddáfího smrti, od 14. října 2011 do 30. října 2011. Tyto články byly rozebírány za účelem zjištění, jak reflektovaly tři vybraná témata. Těmito třemi tématy jsou *smrt Kaddáfího a její okolnosti*, *smrt Kaddáfího a následný vliv na situaci v Libyi* a poslední téma *smrt Kaddáfího a mezinárodní vztahy*.

5.2. Výzkumný vzorek a metody

Zkoumaným vzorkem byly tištěné noviny a to „deník Právo“ a „Lidové noviny“. Tento tisk byl vybrán na základě úsudku, že se jedná o reprezentativní deníky, které budou výstižně zastupovat charakter českého tisku. Pro dohledání potřebných článků byla použita novinářská databáze www.anopress.cz.

5.3. Výsledky výzkumu

Během analýzy článků o Kaddáfího smrti bylo zjištěno, že všechen tisk prezentuje tyto události ve stejném světle a mnoho se neliší v pohledu na ně. Tento fakt je nejspíše způsoben tím, že celosvětový tisk a tím pádem i ten český, přejímá informace ze světových (např. Reuters) či národních zpravodajských agentur (např. ČTK).

5.3.1. Smrt Kaddáfího a její okolnosti

Kaddáfího smrt vyvolala ve světě i v samotné Libyi velmi smíšené emoce. U povstalců a Kaddáfího odpůrců převažovaly zejména ty pozitivní. Na druhé straně ale způsob, jakým byl Kaddáfí zabit, nenechala média jen tak bez povšimnutí a rozpoutala se vlna značné kritiky, jak od novinářů, tak od osobností z politického světa, či mezi členy Kaddáfího rodiny. Například v deníku Právo v článku „Zabil jsem Kaddáfího, tvrdí mladík na videu“ bylo dne 25. října 2011 psáno:

„Pochyby o způsobu, jakým zemřel někdejší libyjský vůdce, nemizí, naopak rostou.“

„Brutalitu s níž s exdiktátorem povstalci zacházeli, odsoudili jeho dva synové Saadí a Sajf Islám.“

„Protichůdná prohlášení Přejchodné národní rady, která omlouvají barbarské popravy a groteskní zneužívání těl, jasně naznačují, že žádné osobě spojené s bývalým režimem se nedostane spravedlivého soudu, ani nebudou potrestány zločiny spáchané na jejich osobách.

„Groteskním zneužíváním těl“ o kterém v tomto článku píší, mají na mysli vystavování Kaddáfího mrtvého zuboženého těla v Misurátě. Kaddáfí byl bezesporu tyran a zabiják, ale zdaleka ne všichni sdílí názor Přejchodné národní rady a akceptují bezohlednost, s jakou bylo zacházeno s jeho tělem. V deníku Právo dne 27. října 2011 shrnují zacházení se svrženým vůdcem těmito slovy:

„Kaddáfího minulý čtvrtek povstalci dopadli ve městě Syrta. Zlynčovali ho a zastřelili, pak jeho tělo čtyři dny vystavovali v chladící místnosti masného skladu v Misurátě.“

Na toto pak navazuje kritický výrok amerického prezidenta Baracka Obamy:

„Nemyslím si, že je to něco, v čem bychom měli nacházet zálibení. I s mrtvými by se mělo zacházet určitým způsobem, i pokud jde o někoho, kdo se dopustil hrozných činů.“

Nad stylem, jakým libyjský národ oslavoval brutální zabití svého vůdce, se pozastavuje Ondřej Štindl. V Lidových novinách ze dne 22. října 2011 v článku „Kaddáfí zemřel, radujme se?“ píše:

„Nemám zkušenost války, jako životní situace, ani jako stavu ducha. Napadne mě tedy třeba to, že zemře-li diktátor, zemře s ním i strach. Dost možná by, proto stálo za to ubrat při souzení druhých. V tom, co vypadá jako oslava smrti, totiž může být i něčí divoce projevoaná radost nad tím, že zůstal naživu.“

Než vůdce rebelové dopadli, prožívali velmi emocionálně každý krok, který je o něco více přiblížil k jeho dopadení. Například po dobytí Tripolisu davy vzbouřenců začaly demolovat královské sídlo. O události informují Lidové noviny 17. října 2011 takto:

„V libyjském hlavním městě Tripolisu začali s demolicí bývalého sídla dlouholetého vůdce Muammara Kaddáfího. K sídlu Báb al-Azízija v Tripolisu přijely dva

buldozery a za jásotu přítomných začaly rozlehlý komplex strhávat. 'To je za krev mučedníků, ' volali přihlížející a někteří z mužů radost projevovali palbou do vzduchu.“

Není divu, že Západ chování libyjských povstalců odsuzuje, lidé těchto dvou světů totiž pocházejí z odlišných kultur. A proto ti, kteří nezažili jaké to je celá léta žít pod vedením vůdce Kaddáfího, nikdy jejich jednání nepochopí. V článku z Lidových novin vyjadřuje postoj ke svému vůdci jeden z povstalců, který byl přítomen jeho dopadení u silnice v Syrtě:

„Nazýval nás kryсами, ale podívejte se, kde jsme ho našli', prohlásil 27letý bojovník proti Kaddáfímu, který v tu chvíli podle agentury Reuters stál u 'smradlavých děr' pod šestiproudou silnicí ze Syrty.“

Jedním z velkých otazníků Kaddáfího smrti je, kdo ho vlastně zabil a také jakým způsobem. První oficiální verze byla ta, že Kaddáfí zemřel při zatýkání během přestřelky jeho jednotek a povstalců. Později se ale objevily pádné důkazy, že Kaddáfí byl zavražděn a to nejspíše povstalci. V článku Lidových novin „Kaddáfího dorazil lynč a kulka do hlavy“ z 22. října 2011 byl citován Michael Baden, který zkoumal fotografie těla:

„Střelné rány na hlavě byly vypáleny zblízka, vypadá to spíše na popravu, než na zranění z přestřelky.“

Ve stejném článku autor dále vysvětluje, proč je nemožné z dostupných důkazů (videozáznamu kolujícího internetem) vyvodit nějaký závěr:

„Drama z posledních minut života Kaddáfího bylo na videu zalidněno postavami. Je proto velmi nepravděpodobné, že se někdy přijde na to, kdo z davu vojáků povstaleckých jednotek mu zasadil smrtelnou ránu.“

Český a zahraniční tisk také přišel s informacemi, které ukazují, že libyjští povstalci nezacházeli bez slitování pouze s Kaddáfím, ale nejspíš i s jeho sympatizanty. Hned dva články popisují zprávy od lidsko-právní organizace „Human rights watch“.

Lidové noviny dne 25. října 2011 napsaly:

„Na internetu jsou videonahrávky ukazující, jak Kaddáfího bezprostředně po jeho zadržení vláčí a bije ozbrojený dav. To posílilo spekulace, že byl diktátor zastřelen při lynči. Bývalý libyjský vůdce ale není jediným člověkem, jehož smrt vyvolává znepokojení. Organizace na ochranu lidských práv Human Rights Watch uvedla, že

v Syrtě našla mrtvoly 53 Kaddáfího stoupenců, kteří byli podle všeho zastřeleni po zatčení. Většina z nich byla usmrcena na stejném místě a ve stejný čas. Někteří měli ruce svázané za zády.“

Deník Právo potom téhož dne otiskne také informace od organizace „Human rights watch“:

„Našli jsme 53 rozkládajících se těl, podle všeho Kaddáfího stoupenců, v opuštěném hotelu v Syrtě. Někteří měli ruce svázané za zády, když byli zastřeleni. Obyvatelé objevili těla minulý týden poté, co se vrátili do města po skončení bojů. Některé z mrtvých identifikovali jako místní Kaddáfího příznivce. Oblast byla už od začátku října pod kontrolou povstalců z Misuráty. Vypadá to, že některé z obětí byly zastřeleny po zatčení v době, kdy byla dotyčná část Syrty v rukou povstaleckých jednotek. Ty, jak se zdá, jednaly bez vědomí Přejchodné národní rady.“

Tento článek dále doplňuje informace o podobných případech:

„V Syrtě našla HRW také deset rozložených těl ve vodní nádrži, ale nebyla s to určit, zda šlo o povstalce, či o Kaddáfího příznivce. Také v místech, kde byl ve čtvrtek exdikrátor dopaden, HRW objevila těla 95 lidí, kteří byli zřejmě zastřeleni týž den. Někteří z nich zemřeli během bojů a při útoku letounů NATO, zhruba deset z nich ale bylo podle HRW popraveno.“

Zajímavý je bezesporu také podíl jednotek NATO na smrti Kaddáfího. Při schvalování rezoluce OSN, která dala povolení k zásahu za účelem chránění civilního obyvatelstva, nebylo zabití Kaddáfího cílem. To dokládá i citace z deníku Právo, kde Miloš Balabán v komentáři „Libyjská investice“ píše:

„Ačkoliv oficiálním cílem intervence nebylo zlikvidovat Kaddáfího, fakticky se tak stalo.“

Zda to ale už od začátku nebyl jeden z cílů jednotek NATO, to už se nedozvíme. V deníku Právo dne 24. října 2011 se ve stejném komentáři od Miloše Balabána „Libyjská investice“ dále píše:

„Bohužel ani v libyjském případě se nelze zbavit dojmu, že primárním cílem intervence nebyla až tak ochrana lidských práv, jako spíše vidina možného přerozdělení velkých zisků plynoucích z těžby ropy.“

Tento fakt byl v článku doložen na základě ropné dohody s Francií, uzavřené výměnou za uznání Přejchodné národní rady coby legitimního představitele Libye. Dle

této dohody, případně Francouzům 35 % celkových zásob surové ropy.¹²⁵ A toto se dohodlo pouhých 17 dní před přijetím rezoluce č. 1973.

„Především Francie a Británie se ale nakonec v průběhu libyjské rebelie proti Kaddáfímu rozhodly podpořit povstalce, neboť hrozilo, že březnové povstání v Bengházi plukovník zlikviduje, což si vyžádá značné oběti na životech. Nechaly si to posvětit i rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1973, i když se pět jejích členů – Rusko, Čína, Brazílie, Indie a Německo – zdrželo.“

Opět se v článku „Kaddáfího dorazil lynč a kulka do hlavy“ psalo:

„Během obléhání Syrty, jež byla nejen Kaddáfího rodištěm ale i útočištěm s nezbytným opevněným komplexem, pracovaly tajné služby horečně na tom, aby zjistily, jestli se svržený vůdce ukrývá právě tam.“

V Právu 21. října 2011 v článku „Konec diktátora“ alianční mluvčí Roland Lavoie spojenecké jednotky ale ospravedlňuje:

„V 8.30 hod. místního času letadlo NATO zasáhlo dvě vojenská vozidla prokaddáfíovských sil, která byla součástí většího konvoje pohybujícího se v okolí Syrty. Tato ozbrojená vozidla prováděla vojenské operace a představovala hrozbu pro civilisty.“

V dalším článku od Luboše Palaty, který vyšel dne 22. října 2011 pod názvem „NATO končí levnou válku“ v Lidových novinách ospravedlňování pokračovalo:

„Aliance tvrdí, že při plánování útoku na konvoj nebylo známo, že v jednom z vozidel je libyjský diktátor. Později jsme se z otevřených zdrojů a od spojeneckých zpravodajských služeb dozvěděli, že Kaddáfí byl mezi cestujícími ve vozech a že útok přispěl k jeho dopadení.“

To se ale českému čtenáři, na základě informací ze článku „Kaddáfího dorazil lynč a kulka do hlavy“, nechce věřit.

Zajímavé zamyšlení nad Kaddáfího koncem také poskytuje sloupek Zbyňka Petráčka z Lidových novin ze dne 21. října 2011, kde napsal:

¹²⁵ BALABÁN, Miloš. Libyjská investice. [online]. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://muj.anopress.cz/Search/Gate/artc.aspx?idfk=DCPR20111024010024&hash=bw0uxb2b00&lang=cz>.

„Těžko najít Libyjce, který se s režimem nesmočil. Kolik lidí mohlo mít zájem, aby vyšly najevo detaily té doby? Nebo kolik světových lídrů by chtělo veřejně rozebírat, jak se po pádu Saddáma Husajna stal ze 'vzteklého psa' spojenec západu? Jak ten muž stál v čele Africké unie a ještě před rokem vítal státníky EU?“

Jediné co můžeme tedy s jistotou říct je, že okolnosti Kaddáfího smrti jsou zahaleny tajemstvím a z dostupných informací se nejspíš nikdy nedozvíme, zda byla smrt Kaddáfího úmyslnou vraždou nebo nehodou a jaký podíl na celé této věci mají jednotky NATO. Povstalci totiž výsledky pitvy, která jediná bezpečně mohla rozluštit okolnosti Kaddáfího smrti, tají. V článku z deníku Právo dne 24. října 2011 „Povstalci tají výsledek Kaddáfího pitvy“ se o ohledání Kaddáfího těla píše:

„Na střelné zranění zemřel svržený diktátor Muammar Kaddáfí. Oznámil to včera jeden z libyjských lékařů, kteří v sobotu jeho tělo pitvali. Neřekl však, zda byl plukovník zastřelen zblízka, či z dálky během přestřelky, jak tvrdí vedení povstalců.“

Jeden z patologů pak v článku dodal:

„Zemřel kvůli střelné ráně, je to zřejmé. Je ještě několik otázek, ale vše bude zveřejněno. Nic se nebude skrývat.“

K žádnému zveřejnění pitevní zprávy ale už nedošlo.

Není tedy proto možné ani zjistit pravdivost zprávy, kterou převzaly Lidové noviny 29. října 2011 z Guardianu. Tato zpráva opět spekuluje o dalším scénáři Kaddáfího zabití a možných podezřelých.

„Kaddáfí byl zadržen při útěku z města Syrta. NTC až dosud tvrdila, že zahynul při převozu do nemocnice v přestřelce mezi svými stoupenci a povstalci. Amatérské záběry pořízené povstalci však ukazují, že plukovník byl krutě zbit.... Na dalších záběrech je už vidět mrtvý.“

Podobnému scénáři dává za pravdu i právě již jmenovaný článek „Povstalci tají výsledek Kaddáfího pitvy“, ten popisuje stav Kaddáfího těla po dobu jeho vystavování v chladírně v Misurátě.

„Na těle byly patrné střelné rány v hrudi, na břichu a levé části hlavy. Strážci později podle agentury Reuters pootočili hlavu mrtvoly, takže poranění u levého ucha už nebylo vidět.“ Motivem pro takovéto jednání strážníků, mohla být dle novinářů, potřeba zakrýt důkazy o napáchaném násilí během 'zatýkání'.

Poté, co začalo mezinárodní společenství volat po řádné pitvě, Přechodná národní rada ji odmítla. Premiér Mahmúd Džibríl poté k návrhu svolil až v okamžik, kdy

pitvu už nebylo možné, v rámci arabských tradic, provést. Konkrétně ho deník Právo citoval takto:

"Když už je tělo pohřbeno, víte, podle islámských pravidel... Když je pohřbeno, tak je pohřbeno. My máme zprávu koronera a já jsem to tělo sám viděl. Mohu dosvědčit, že na tváři ani na těle nebyly žádné zhmožděniny."

Pozoruhodné ale je, že právě pitva, o kterou se vedly spory, vlastně byla dle Lidových novin, také záminkou k samotnému vystavování těla. V článku „Kaddáfího tělo spolkla poušť“ Pavel Černý píše:

„Prozatímní vláda se zaštitila nutností nechat udělat pitvu Kaddáfího těla, která by určila přesnou příčinu smrti. A při té příležitosti byl mrtvý vůdce i vystaven, byť v mrazáku.“

Přitom ale v okamžiku, kdy se vedly tyto nejasné diskuze kolem pitvy, Kaddáfí ještě oficiálně pohřben nebyl. Tyto informace opět přinesl článek „Povstalci tají výsledek Kaddáfího pitvy“, v němž autor tvrdí, že v okamžiku výroku Premiéra Mahmúda Džibríla, že se pohřbení nedají už vykopat, Kaddáfí ještě pochován nebyl:

„Podle islámských pravidel se mrtví pohřbívají do 24 hodin. Původně NTC ohlásila pohřeb na pátek v Syrtě, v sobotu byl ale oznámen odklad – údajně kvůli sporům o umístění hrobu. Povstalci nakonec sdělili, že tělo předají rodině. Jeho rodina může rozhodnout, kde a kdy ho pohřbí, prohlásil Džibríl s tím, že k předání dojde velmi brzy.“

O umístění jeho hrobu, byly vedeny také velké spory. Nakonec bylo tedy vybráno neutrální místo kdesi v poušti, a to hned z několika důvodů. Tyto důvody vysvětluje opět článek „Kaddáfího tělo spolkla poušť“:

„Kolona aut odvezla tělo Kaddáfího, jeho syna Mutasima a armádního velitele Abú Bakra Júnise na utajené místo v poušti, a tam byli pohřbeni. Stalo se tak ze dvou důvodů. Jednak proto, aby se z hrobů nestalo poutní místo pro Kaddáfího stoupence, ale hlavně proto, aby si naopak na mrtvolách nevyžil vztek některý z Kaddáfího odpůrců.“

Informace o pohřbu Kaddáfího pak ještě doplňuje podobný článek tentokrát z deníku Právo „Kaddáfího ostatky za úsvitu pochovali na neznámém místě“:

„Zabitého libyjského vůdce Muammara Kaddáfího v úterý za rozbřesku pochovali na neznámém místě. O přesném místě vědí jen čtyři lidé, které rebelové pečlivě vybrali, a ti slíbili, že nikdy neprozradí, kde ho pochovali.“

O pádných důvodech pro utajení pohřebního místa vypovídala i vyjádření českých politických představitelů. Největší obavy měl například bývalý český ministr zahraničí Karel Schwanzenberg z toho, že by se z hrobu stalo poutní místo. Vyjádřil se k tomu v článku pro Právo 22. října takto:

„Je mi, popravdě řečeno, líto, že nebude stát před řádným soudem, což by jeho činy objasnilo. A mám obavu z toho, že se z něho stane ještě mučedník a hrdina.“

Kaddáfí totiž takovéto prohlášení učinil po propuknutí povstání v únoru 2011 během vášnivého televizního projevu. Právo v článku s názvem „Prorok se trefil: Buď zabiju, anebo zemřu, předpověděl“ ho citovalo následovně:

„Neustoupím, nevzdám se. To radši zemřu jako mučedník.“

V Evropě se mělo za to, že jde o obvyklý chvástavý výrok tohoto výstředního muže. Jenže vývoj situace nakonec dal plukovníkovi za pravdu. Otázkou je ovšem, zda ho Libyjci budou jako mučedníka opravdu vnímat.

Jeho plány totiž poněkud překazili na Univerzitě v Káhiře, Kaddáfího kult totiž považují za nesmysl. V článku „Fatva, upírá Kaddáfímu titul mučedníka“, ve kterém na toto téma informovali českou společnost Lidové noviny dne 22. října 2011, bylo napsáno:

„Kaddáfismus byl kult, meditoval včera v rozhovoru pro deník The New York Times Juan Cole, který přednáší historii na Michiganské univerzitě. Podle něj měl Muammar Kaddáfí kolem sebe slepě oddané stoupence, kteří byli stejně jako on rozhodnutí zemřít mučednickou smrtí. Byli přesvědčení o své pravdě a o tom, že bojují proti zlu. V islámu neexistuje větší pocta než zemřít v boji za spravedlivou věc, jako mučedník. Právě taková smrt totiž dotyčnému zajistí přímou cestu do ráje. V centru islámské nauky, na univerzitě Al Azhar v Káhiře, ale předpokládali, že se Kaddáfí bude chtít stát mučedníkem. A tak vydali fatvu – závazné prohlášení duchovních autorit –, která mu titul mučedníka odpírá. Duchovní to zdůvodňují samotnou definicí mučedníka jakožto člověka, který zemře při obraně víry, či své země. Kaddáfí však bránil jen sám sebe.“

Tak nebo tak, z Kaddáfího smrti někdo musel být alespoň zdánlivě nařknut. Přechodná národní rada tedy musela uznat, že se jednalo o vraždu a po dlouho trvajícím nátlaku okolního světa, v deníku Právo ze dne 29. října 2011, oznámila:

„Za vrahy označilo ve čtvrtek vedení libyjských povstalců ozbrojence, kteří minulý týden zabili svrženého libyjského vůdce Muammara Kaddáfího. Všichni

pachatelé půjdou před soud“ uvedl to Abdul Háfiz Goga, místopředseda Přechodné národní rady (NTC).

5.3.2. Smrt Kaddáfího a následný vliv na situaci v Libyi

Smrt Kaddáfího měla nezpochybnitelný vliv na budoucí vývoj Libye. Celosvětoví státníci se předháněli v nadějeplných komentářích na Kaddáfího osobu. Pár z nich bylo např. uveřejněno 21. října 2011 v Lidových novinách:

Prezident USA Barack Obama prohlásil že:

„Smrt Kaddáfího pro Libyi znamená konec dlouhého a bolestivého období.“ Ve svém projevu také dodal, že Libyi nyní čeká nesnadná cesta k demokracii.

Předseda Evropské komise José Barroso a prezident EU Herman Van Rompuy ve společném prohlášení uvedli:

„Oznámená smrt Muammara Kaddáfího představuje konec éry despotismu a represe, kterou libyjský lid trpěl příliš dlouho.“

Bývalý český premiér Petr Nečas úmrtí Kaddáfího považuje za doklad toho, že zločiny spáchané diktátory proti jejich vlastním národům nezůstanou nepotrestány.

„Dnešní den je symbolickým milníkem na nelehké cestě libyjského lidu ke svobodě,“ řekl Nečas.

Bývalý ministr zahraničí Karel Schwarzenberg podotkl, že Kaddáfí přišel k moci násilím, násilí celý čas používal a násilím také skončil:

„Asi bude konec bojů a doufám, že se ta země bude stabilizovat, že zvolí demokratickým způsobem odpovědnou vládu.“

V deníku Právo se již den před Kaddáfího smrtí v článku „Clintonová slíbila v Libyi další miliony“ se dočítáme že:

„Amerika pomůže nové Libyi při léčbě bojovníků zraněných při povstání, budou pokračovat studentské pobyty a poskytne větší pomoc pro nalezení a likvidaci nebezpečného arzenálu z Kaddáfího éry.“

Jaká je ale realita doopravdy? Opravdu smrt Kaddáfího a pár miliónů od USA pomůže této zemi postavit se na nohy? Tyto otázky si pokládá publicista Tomáš Loscot v článku z deníku Právo „Libye na prahu reality všedních dnů“.

„Těžko říci, zda samotná smrt svrženého krvavého autokrata, hýčkaného ještě před pár lety v náručí politiků formátu Tonyho Blaira, Nicolase Sarkozyho, či Silvia Berlusconiho, může zajistit Libyjcům demokracii... Až opadne nynější jásot nad smrtí despoty, budou muset velmi různorodé mocenské skupiny, spojované zatím v jednu pod slovem povstalci, obnovit stát a jeho správu. Začít musí nepochybně národním usmířením – jinak lze na výhled nastolení demokracie zapomenout.“

Máme zde tedy otázku národního usmíření a těžkého úkolu sjednotit různé povstalecké frakce v jednu jedinou a nekrvavou cestou postupovat v demokratické přeměně. Je to ale v momentálním stádiu u národa, jako je tento, možné? V článku tedy autor dále pokračuje:

„Odpudivý způsob vypořádání se s Kaddáfím velmi zesílil pochyby. Povstalecká Přechodná národní rada přitom opakovaně ujišťovala, že všichni exponenti režimu se dočkají spravedlivého procesu. Kaddáfího smrt oznámil jako první, velitel povstaleckých sil Abdal Hakím Belhadž. O něm jsme už slyšeli: podle francouzského listu Libération jde o zakladatele Islámské bojové skupiny napojené na teroristickou síť al-Kajdá. V roce 2004 byl údajně zadržen a mučen agenty americké CIA, kteří ho pak předali Kaddáfímu. 'Belhadž sdílí sen každého libyjského revolucionáře o budování demokratického státu', řekl k tomu vojenský mluvčí povstalců Ahmad Umar Bání. Včera arciterorista, dnes spolubojovník ve válce za svobodu? Rozhoduje to, proti komu momentálně bojuje. Povstalci zatím prostě nepůsobí jako lidé do morku kostí oddaní demokracii a svobodě.“

Podobný názor o problematičnosti přechodu státu k demokracii sdílí i Petr Pešek v článku „Špatný konec“ z 24. října 2011 v Lidových novinách:

„Politologie zná obor známý jako tranzitologie, který se snaží podchytit souvislosti mezi způsobem změny režimu a následným vývojem. Z tohoto teoretického pohledu to pro Libyi nevypadá dobře. Lépe dopadají změny, které jsou započaty takříkajíc shora (například Pinochetův postupný ústup v Chile) a provedeny formou nekrvavou, například u kulatých a jiných stolů (Polsko a zčásti i Československo). Nedochází k občanským válkám, živelnému vyřizování účtů či rozkladům celých států. A v jejich "základním kódu" není uloženo násilí.“

Tento autor dokonce ani nevěřil, že v Libyi proběhnou svobodné volby, což jak, již dnes víme, se povedlo. Dopadly tyto volby ale dobře pro Libyjský stát? Nebo to bylo spíše strategičtější řešení pro západ? Tato teorie se opět objevuje v článku z Práva „Libye na prahu reality všedních dnů“ a autor v něm říká:

„Libye je dalším uzlem na šňůře nevyhlášených ‘humanitárních’ válek, které Západ v posledních letech pod praporem demokracie vedl. Jejich výsledek byl vždy strategicky, či ekonomicky výhodný právě pro Západ, žel podstatně méně či vůbec pro ‘osvobozené’.

Jako příklad uvádí například Kosovo, Afghánistán a Irák. Své tvrzení pak zakončuje myšlenkou, že:

„Když francouzský tisk začátkem září napsal, že už na počátku operací v Libyi se Paříž s povstalci dohodla na převzetí třetiny libyjských ropných zdrojů, označil to ministr zahraničí Alain Juppé za “logické a férové”. Uvidíme, co budou za férové a logické považovat sami Libyjci v nastalé realitě všedních dnů.“

Jaké jsou tedy reálné možnosti pro Libyi po konci občanské války, shrnuje Pavel Černý v článku pro Lidové noviny dne 21. října 2011 v článku „Válka skončila. Bude klid?“:

Zdaleka největší problém teď ale pro Přejchodnou národní radu bude, splnit očekávání Libyjců, kteří jsou lační po změnách. A budou je chtít hned. Dopusavad měla Přejchodná národní rada výmluvu, protože vedla válku, ale teď bude potřeba přejít od slov k činům a zavést reformy. Přejchodná národní rada to bude mít o to složitější, že klid v zemi jen tak nezavládne. Z Kaddáfího je teď mučedník, kvůli kterému v zemi mohou vypuknout kmenové roztržky a nepokoje. Nejspíš ne teď hned, ale ve střednědobém horizontu určitě.“

Není tedy divu, že v Právu 27. října 2011 uveřejnili článek s názvem: „Kaddáfí mohl podle Bílého domu odejít“, v kterém libyjští povstalci prosí jednotky NATO, aby nadále zůstaly v zemi a pomohli při usměrňování povstalců. Doslova se zde píše, že:

„Šéf libyjské Přejchodné národní rady (NTC) Mustafá Džalíl včera požádal NATO, aby působilo v Libyi nejméně do konce roku. Nyní, když jsme dosáhli vítězství, si libyjský lid přeje, aby NATO pokračovalo ve svých operacích nejméně do konce roku.“

To se ale nestalo. Dne 29. října deník Právo otisknul článek „Libyjští povstalci: Vrazi Kaddáfího před soud“, kde se píše:

„Severoatlantická aliance v sobotu definitivně rozhodla o ukončení vojenských operací v Libyi. Operace Aliance měla za cíl chránit civilní obyvatelstvo před útoky a násilnostmi. O ukončení operací už Aliance před několika dny předběžně rozhodla, což dnes formálně potvrdila. Je to i důsledek rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, která ve čtvrtek schválila rezoluci rušící bezletovou zónu či zbraňové embargo vůči Libyi. Kroky RB OSN i NATO přišly navzdory tomu, že libyjská přechodná vláda žádala, aby NATO pokračovalo v operacích v Libyi až do konce roku.“

Celá situace tak dává za pravdu těm, co mluvili o upřednostňování zájmů Západu nad zájmy, v tomto případě, Libye. Na předešlých příspěvcích můžeme vidět, že vývoj budoucích událostí v Libyi, je opravdu ve hvězdách. Sebelepší politolog se po skončení tamní občanské války, mohl jen domnívat, jak přesně se situace v Libyi bude dále vyvíjet. Tato část práce se tedy alespoň pokusila udělat průřez komentáři v českém tisku v období po Kaddáfího smrti, které v tu dobu, přicházely spíše se scénáři negativními.

5.3.3. Smrt Kaddáfího a mezinárodní vztahy

První naprosto výstižný článek této kapitoly je z Práva dne 22. října 2011 a jmenuje se více než trefně „Podle tisku se Západu smrtí diktátora ulevilo“, jak už název napovídá, tak převzatý článek z BBC popisuje radost světa nad smrtí Kaddáfího, doslova se zde píše:

Libyjští rebelové by Kaddáfího neporazili bez podpory jeho bývalých 'starých přátel'. Někteří z nich tak učinili proto, aby si s ním vyřídili letité účty, další, aby se stylizovali do role bojovníků za arabskou demokracii, a jiní, aby byli při dělení ropného bohatství země. Kdyby se vůdce mohl bránit před tribunálem, možná by požadoval předvolání svědků z řad svých obchodních společníků."

Další článek opět z deníku Právo dává též za pravdu tvrzení, že pro západní politiky by byl soud a jejich případné výpovědi nežádoucí:

„Na Kaddáfího si ale jistě vzpomínají i mnozí západní politici, kteří s ním po jeho pokání v roce 2003 čile vyjednávali o politické i ekonomické spolupráci, a to vlastně až

do poslední chvíle před tím, než se i jeho režim začal hroutit. Možná, že si oddechli, že nedojde k soudu s diktátorem, protože by na povrch mohla vyplynout mnohá fakta o podobě jejich reálpolitiky.“

V článku „Báječná léta se vzteklym psem“, jak byl Kaddáfí často západem označován, se snaží Zbyněk Petráček vysvětlit důvod nepřátelství ostatních států s Kaddáfím. Popisuje to takto:

„Filozofové svět jen různě vykládali, jde však o to, jej změnit. Právě o to usiloval Kaddáfí, a to způsobem, který rozčlil Západ, znepřátelil ho, ale byl logicky ukotven v poměrech studené války. Snažil se prostě vytěžit maximum ze soupeření Moskvy a Washingtonu. S koncem studené války pak jeho role neméně logicky klesla – až k hořkému pádu. Navzdory tomu, že ten pád přišel v době, kdy se už Západ mohl na Kaddáfího spolehnout.“

Po studené válce se snažil Kaddáfí pomalu vetřít do přízně Západu. Největší obrat směrem k němu byl po svržení Saddáma Husajna v Iráku, nečekal ale, že i přes jeho 'vstřícné kroky' bude hozen přes palubu. Průběh těchto změn v Kaddáfího politice popisuje stejnojmenný článek od Zbyňka Petráčka:

„Když Západ podpořil rebely proti Kaddáfímu, libyjský vůdce se mohl cítit zrazený. Západ přece nesvrhl Saddáma kvůli tomu, co diktátor napáchal 'doma' (plynový útok na Kurdy, likvidace iráckých šíitů, válka s Íránem, okupace Kuvajtu), ale kvůli bublině zakázaných zbraní. Když se tedy Kaddáfí sám postaral o to, aby v Libyi bublina zakázaných zbraní nevznikla, neměl se cítit chráněn? Je v Libyi snad někdo, kdo by tam nabídl Západu ještě báječnější léta, než jaká nabízel Kaddáfí? Dost možná není, ale Západ ukázal, že přece jen sdílí jisté hodnoty, že s diktátorem, který brutálně likviduje opozici, nechce mít nic společného. Pro teatrálního muže a krále králů, který si zvykl na poměry studené války, na model 'je to sice bastard, ale náš bastard', to muselo být překvapení. Ale taková překvapení se v současném světě dějí a budou se dít ještě víc.“

Opět v článku z Práva „Libyjská investice“ se diskutuje o upozornění, které libyjská intervence a zabití Kaddáfího dali ostatním africkým diktátorům.

„Muammar Kaddáfí je již třetím dlouholetým arabským vládcem, který v průběhu necelého roku zmizel v propadlišti dějin. Dopadl ale zatím nejhůř – tuniský exprezident Ben Alí uprchl do exilu v Saúdské Arábii a egyptského exprezidenta Mubaraka ukazují

před soudem na nemocničním lůžku v kleci. O osudu Kaddáfího zřejmě přemýšlejí i dosud vládnoucí arabští diktátoři.“

Vladimíra Straková tato varovná znamení vyslaná zejména směrem k Sýrii, dále rozebírá v článku „Kdo dál? Asad nebo Sálíh“. V tomto článku se k revolucím vyjadřují obyčejní arabové na sociálních sítích například takto:

“Teď přišla řada na tebe, doktore (Asade)!” Takto se vyjadřuje na facebooku jeden ze syrských protestujících po smrti Kaddáfího.

„Zabití libyjského diktátora naznačilo dosud vládnoucím arabským vůdcům, že jejich lepším časům už odzvonilo. Zároveň dodalo odvahu lidovým hnutím, která se v arabském světě snaží svrhnout nedemokratické režimy.“ Nám dále vysvětluje stejný článek. Níže se pak vyjadřuje jiná aktivistka tentokrát z Egypta:

“Mezi revolucemi v regionu existuje citové pouto, doufám, že je to nakažlivé. Naše revoluce je jedna. Pád dalšího tyрана je vítězstvím pro nás všechny.”

Vladimíra Straková pak dále píše:

„V zemích, které na převrat teprve čekají, se ve čtvrtek i včera bouřlivě slavilo. Posílilo to sebevědomí ohledně budoucnosti syrské revoluce, sebevědomí, že lidové hnutí nemůže být potlačeno. Protesty proti vládě prezidenta Bašára Asada se táhnou už od poloviny března. Režim je však krvavě potlačuje. Podle OSN přitom zemřelo již více než 3000 lidí. Také včera se konaly na několika místech demonstrace, posílené čtvrtečními událostmi. Některé hlasy se po vzoru Libye dožadovaly zahraniční pomoci. ‘A kde je NATO?’ znělo v ulicích.“

Dle článku z tehdejší doby můžeme tedy vidět, že o pomoc NATO usilovali povstalci i v Sýrii, tenkrát ale ještě nemohli vědět, že NATO nepřijde a jejich revoluce nebude u konce ještě ani na začátku roku 2014.

Ve spojitosti s válkou v Libyi se mluví v komentářích českého tisku hlavně o Spojených státech, které si na této misi zvýšily mezinárodní sebevědomí a považovaly to jako akt upevnění své dominantní pozice velmoci. Z článku Lidových novin ze dne 22. října 2011 „NATO končí levnou válku“ se ale dozvídáme, že USA se ze začátku vůbec do zásahu nechtěly zapojovat:

„Spojené státy chtěly původně, i z finančních důvodů, celý zásah v Libyi nechat na evropských členech NATO, především na Velké Británii, Francii a Itálii. Teprve dodatečně, a to ještě ve velmi omezeném rozsahu, se USA k útokům na Libyi přidaly.“

V dalším článku z deníku Právo den 24. října 2011 už ale v titulku hlásá Obama „Obnovili jsme vůdcovství USA“. Podrobně se v článku píše, že:

„Smrt libyjského vůdce Muammara Kaddáfího a ukončování americké války v Iráku jsou silnými signály, že vedoucí postavení Ameriky ve světě je obnoveno.“

„Za poslední desetiletí jsme vydali miliardy dolarů na válku, na níž jsme si ve velké míře půjčili v zahraničí. Velmi málo jsme investovali do největšího zdroje naší národní síly – do našich lidí.“

"Národ, který teď musíme postavit na nohy, je ten náš."

Tyto výroky na nás mohou působit tedy spíše dojmem, že válka v Libyi byla součástí určité prezidentské kampaně. Můžeme zde pozorovat také ropné zájmy, jelikož na válku byly vydané sice malé prostředky, ale budoucí zisky z případného přerozdělení ložisek ropy mohou být daleko větší než, finanční částka investovaná do libyjské války. To dokládá informace z článku Lidových novin „NATO končí levnou válku“ slovy:

„Válka byla i poměrně levná, výdaje na bojové operace aliance nepřesáhly několik miliard dolarů, tedy jen zlomek nákladů na Irák či Afghánistán. Specifikem války v Libyi je také to, že na straně NATO nikdo nezahynul.“

Nejspíš ale brzo nastanou problémy, co se týče mezinárodní politiky Západu a arabských států. Diktátoři, kteří byli dosazeni do čela států, byli velmi ohební a dalo se s nimi patřičně mluvit. Jakým způsobem ale bude možné nadále vést dialog mezi těmito dvěma stranami je otázkou. Zbyněk Petráček to výstižně v Lidových Novinách formuloval slovy:

„Nikdo si netroufá říci, kam zamíří Libye po Kaddáfím, neboť vítězství rebelů je jaksi chaotické. Už proto by nebylo divu, kdyby se časem na Západě objevila nostalgie po "báječných letech s Kaddáfím", po diktátorovi, se kterým se dalo dohodnout. O tom, co chtějí revolucionáři arabského jara, natožpak jak se s nimi dohodnout, zatím Západ nemá ani páru.“

ZÁVĚR

Na závěr této diplomové práce se konstatuje, že cíle stanovené na jejím začátku byly splněny. Proběhla rešerše zdrojů vztahujících se k tématu „Arabského jara“. Na základě relevantních zdrojů pak bylo utvořeno základní vysvětlení politologických pojmů týkajících se slabých států, postkoloniálních států a státní suverenity. Následně bylo možné na těchto základních poznatcích rozebrat problematiku „Arabského jara“ a zhodnotit jeho příčiny, ať již to byly příčiny demografické, geografické či politické. Byly popsány a chronologicky sestaveny nejvýznamnější události těchto revolucí a jejich klíčové osobnosti.

Na základě praktické části byla potvrzena hypotéza, která byla stanovena na začátku práce:

„Občanská válka v Libyi byla natolik velkým a významným konfliktem nejnovějších dějin a není možné se domnívat, že jen činnost neziskových organizací by dokázala rozhodující měrou přispět k uklidnění tamní situace. Přesto se však dá předpokládat, že jistou úlohu neziskové organizace sehrály, a to zejména v nediplomatické oblasti, konkrétně v zajištění nejrychlejší základní humanitární pomoci. Z praxe zahraniční politiky totiž vyplývá, že jsou to často neziskové organizace, které dokáží rychle a efektivně mobilizovat své síly a přispět tak ke zklidnění situace.“

Tuto hypotézu nám potvrdila první polovina praktické části tudíž kapitola č. 4. V této kapitole byl zpracován dotazník rozeslaný českým neziskovým organizacím a na základě jejich odpovědí bylo v práci zjištěno, že tyto neziskové organizace přispěly významnou měrou k urovnání konfliktu v Libyi díky humanitární a lékařské pomoci. Od neziskových organizací, autorka práce také zjistila, že se na stabilizování situace podílely i po skončení občanské války a to zejména psychologickou podporou obyvatel a pomocí při demokratické přeměně země.

V druhé polovině praktické části, tudíž v kapitole č. 5 byla udělána analýza textů vyjadřujících se ke smrti Muammara Kaddáfího, které zveřejnily české deníky Právo a Lidové noviny. V závěru práce došlo ke zjištění, že jednotlivé české noviny se v pohledu a názorech na situaci v Libyi výrazně nelišily.

Tato práce tudíž může přinést zajímavý pohled na revoluce „Arabského jara“. Autorka se totiž snažila dosáhnout komplexního pohledu na tuto problematiku. Zpracované informace byly sesbírány z českých i zahraničních knižních zdrojů,

periodik a internetu. Tím pádem si autorka mohla udělat ucelený názor na jednotlivé události. V praktické části se autorka zabývala Kaddáfího smrtí a její prezentací v českých médiích, což byl výzkum na toto téma velmi ojedinělý. Tato diplomová práce by také mohla být pomocným materiálem pro další studenty zajímající se o toto téma. Pro odborníky na „Arabské jaro“ by pak také mohla být zdrojem informací a mohla by jim podat další pohled na tuto problematiku, a to ze strany českých medií nebo neziskových organizací.

V závěru této práce je ale přesto nutná patřičná obezřetnost. Veškeré zdroje, z kterých práce čerpala, se přiklání k západnímu směru myšlení. Následně i český tisk interpretoval různé britské, francouzské, italské či americké deníky, takže výsledný obraz utvořený západními médii nemůžeme považovat za objektivní nebo absolutní.

Autorka předpokládá, že se znalostí arabského písma, jazyka a přístupem k arabským informačním zdrojům by bylo možné problematiku „Arabského jara“ ještě lépe interpretovat. Pokud by se ale i tohoto podařilo dosáhnout, bránilo by autorce v objektivním pohledu na události a příčiny arabského jara její původ a kultura, v které vyrůstala. Snaha autorky absolutně pochopit problémy, mentalitu a chování arabských národů by se totiž dala přirovnat k něčemu, jako kdyby se korejský vědec, žijící v Austrálii, snažil pochopit a vysvětlit problematiku české prezidentské volby. Je tedy nutné si položit otázku. Jak by vypadala práce s tématem „Arabské jaro“ a kupříkladu libyjská média, kterou by psal libyjský student mediálních studií a očitý svědek událostí „Arabského jara“? Nejspíš jako první by použil jiný název pro tyto revoluce, mohla by to být například arabská cesta za světovým uznáním nebo probuzení islamismu. O názvu práce bychom se jistě mohli ještě dohadovat, ale jaký by byl obsah této práce a její závěry si nejspíš nikdo z odborníků, diplomatů ani cestovatelů nedokáže představit.

Seznam použité české literatury a pramenů

COLLIER, Paul. *Miliarda nejchudších: proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2009. 217 s. ISBN 978-80-7429-010-7.

ČEJKA, Marek. *Historické souvislosti arabského jara*. Arabské jaro rok poté: Sborník textů, 2012. s. 64 ISBN 978-80-87-460-11-5.

GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2001. 215 s. ISBN 80-246-0370-5.

HERŤOVÁ, Yvette. *Gallipoli 1915: místo pro tisíc britských pušek*. Praha: Mladá fronta, 2010. 272 s. ISBN 978-80-204-2131-9.

KADDÁFÍ, Muammar. *Zelená kniha. Část 1, Řešení problému demokracie "Moc lidu"*. 1. vyd. Litvínov: Dialog, 1990. 161 s. ISBN 80-85194-11-2.

KÖNIGOVÁ, L. *Teorie státní suverenity a praxe intervence*. Mezinárodní vztahy, (3/2001)., str. 41-58, ISSN 0323-1844.

KRATOCHVÍL, Petr. *Slovník teorie mezinárodních vztahů*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2007. 367 s. ISBN 978-80-7367-469-4.

KVÁČA, Vladimír. *Politická nestabilita v Africe, 1960-2000*, 2003, roč. 38, č. 4, s. 47-73. ISSN 0323-8472.

Malá encyklopedie Evropské unie. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1997. 256 s. ISBN 80-85864-34-7.

MÜLLER, Zdeněk. *Když Arabové volají po demokracii*. Arabské jaro rok poté: Sborník textů, 2012., s. 37, ISBN 978-80-87-460-11-5.

NOVOTNÝ, Lukáš. *Politologie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 166 s. ISBN 978-80-86723-67-9.

PEČENKA, Marek a kol. *Encyklopedie moderní historie*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 1999. 655 s. ISBN 80-85983-95-8.

SKŘIVAN, Aleš. *Lexikon světových dějin 1492–1914*. Praha: NAKLADATELSTVÍ ALEŠ SKŘIVAN ml, 2002, 447s. ISBN ISBN: 80-86493-06-7.

SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 237 s. ISBN 80-7178-910-0.

ŠLECHTA, Ondřej. *Intervence v Libyi: černý Petr arabského jara*. Arabské jaro rok poté: Sborník textů, 2012. s. 23, ISBN 978-80-87-460-11-5

ŠTICA, Petr. *Migrace a státní suverenita: oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. 321 s. ISBN 978-80-87378-75-5.

WAIŠOVÁ, Šárka. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 248 s. ISBN 978-80-7380-177-9

WAIŠOVÁ, Šárka a kol. *Slabé státy: selhání, rozpad a obnova státnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 295 s. ISBN 978-80-7380-069-7.

ZÁHOŘÍK, Jan. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2012. 274 s. ISBN 978-80-246-1961-3.

WILKINS, Williams. *Mass Casualties in Tahrir Square*. *Annals of Surgery*, (256/2012) s. 1093-1097. ISSN: 0003-4932.

TILLY, Charles. *The Formation of National States in Western Europe*. Princeton 1975. ISBN: 0691052190.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

BAROŠ, Jíří. *Proč je Afrika chudá?*. Global politics [online]. 2006 [cit 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/proc-afrika-chuda>.

ČEJKA, Marek. *USA a Saúdská Arábie – stále spojenci?*. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/usa-saudska-arabie>.

FUND FOR PEACE (FFP). *Failed States Index FAQ*. [on-line]. 2013. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: <http://ffp.statesindex.org/rankings-2013-sortable>.

PODANÝ, Petr. *Záhadná smrt velitele libyjských rebelů. Vrazí mezi ně klín?*. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/afrika/zahadna-smrt-velitele-libyjskych-rebelu-vrazi-mezi-ne-klin_208270.html#.UvNzfl5M8M.

HASSAN, Kawa. Making sense of the Arab Spring: Listening to the voices of Middle Eastern activists. [online]. [cit. 2014-03-13]. Dostupné z: <http://www.palgrave-journals.com/development/journal/v55/n2/pdf/dev201213a.pdf>.

HRABÁLEK, Martin. *Máme odpustit dluhy rozvojovým zemím?*. [online]. 2001 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/odpustit-dluhy>.

Index vnímání korupce (Corruption Perception Index). In: [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/doc/publikace/indexy/cpi_2010/CPI2010_tabulka_CZ.pdf.

KOTULIČ BUNTA, PH.D., Juraj. *Saharská velká umělá rieka*. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.boinc.sk/clanky/saharska-velka-umela-rieka>.

KUNTOŠOVÁ, Renáta. *Asociace muslimských bratří v Egyptě: Fundamentalistická, reformistická či extrémistická organizace?*. Pardubice, 2013. s. 31. Dostupné z: http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/49366/3/KUNTOSOVAR_ASOCIACEMUSLIMSKYCH_VP_2013.pdf. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická. Vedoucí práce Mgr. Viola Pargačová, Ph.D.

Případ Libye [online]. 2012 [cit. 2014-02-15]. ISSN 1803-8468. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1675/pripad-libye>

Lockerbie - nejhorší teroristický útok v Evropě. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/den-d/lockerbie-nejhors-teroristicky-utok-v-evrope_97242.html#Uv9ge_l5M8M.

ROTBERG, Robert. *The failure and collapse of nation-states*. Princeton University Press. [online]. 2004. s.21. [cit. 2014-02-06] Dostupné z WWW: <http://press.princeton.edu/chapters/s7666.html> .

VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ (GA) OSN. *Právo národa na sebeurčení*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), Model OSN – XVI. ročník (2010/2011). 15 s. [on-line]. 2010. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: http://www.studentsummit.cz/data/1292020279546BGR_GA_pravo_naroda.pdf.

VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ (GA) OSN. *Zhroucené státy*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), Model OSN – XV. ročník (2009/2010). 18 s. [on-line]. 2009. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z WWW: http://www.studentsummit.cz/data/1258667842107BGR_GA_Failedstates.pdf.

Nepokoje v Tunisku přesvědčily prezidenta: Po 23 letech se vzdá úřadu. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-49459500-armada-v-ulicich-ma-zklidnit-nepokoje>.

Tuniský exprezident dostal dalších 16 let vězení. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=708941>.

NOVÁK, Martin. *Takové byly první arabské revoluční volby. V Tunisku.* [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/fotogalerie/2011/10/27/takove-byly-prvni-arabske-revolucni-volby-v-tunisk/>

Libya profile. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13755445>.

Egyptská vláda nařídila rozpustit Muslimské bratrstvo. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/blizky-vychod/clanek.phtml?id=789627>.

Krvavé nepokoje v Egyptě. Oslavy se změnilly v boje. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/fotogalerie/2013/10/07/egyptske-oslavy-se-zmenily-v-boje-odpurcu-a-stoupe/>.

Senát po vzoru sněmovny zrušil zákon o sankcích vůči Libyi. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/clanek.phtml?id=62532>.

DOKUMENT: *Body rezoluce RB OSN na ochranu libyjských civilistů.* [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dokument-body-rezoluce-rb-osn-na-ochranu-libyjskych-civilistu-p7d-/zahranicni.aspx?c=A110318_152340_zahranicni_btw.

Egypt má silného vůdce. Smrt Sadata je ale varováním. [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/blizky-vychod/clanek.phtml?id=799574>.

Povstalci dobyli Kaddáfího komplex, hledají plukovníka. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/242612-povstalci-dobyli-kaddafiho-komplex-hledaji-plukovnika.html>.

Guide to key Libyan militias and other armed groups. [online]. [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-19744533>.

Volby v Libyi vyhráli liberálové a prolomili vlnu vítězství islamistů. [online]. [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/volby-v-libyi-vyhrali-liberalove-a-porazili-i-islamisty-p2f-/zahranicni.aspx?c=A120718_071834_zahranicni_ipl.

Libye: Vnitropolitická charakteristika. [online]. [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/libye-vnitropoliticka-charakteristika-18952.html>.

Libyjsí povstalci postoupili na předměstí Syrty. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=714351>.

Rebelové dobyli Syrtu a usmrtili Muammara Kaddáfího. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=718391>.

OSN žádá vyšetření Kaddáfího smrti, Saíf prý dopaden. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=718523>.

Diktátor Kaddáfí je mrtev, oznámili revolucionáři. Libye slaví. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/kaddafi-je-mrtev-oznamili-libyjci-neprezil-zraneni-pri-zatykani-p86-/zahranicni.aspx?c=A111020_132227_zahranicni_ipl.

Kaddáfí pozval zahraniční novináře do kavárny. Lidé mě milují, řekl jim. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-50847690-kaddafi-pozval-zahranicni-novinare-do-kavarny-lide-me-miluji-rekl-jim>.

Security Council authorizes 'all necessary measures' to protect civilians in Libya. [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37808&Cr=libya&Cr1=#.UvvF__l5M8N.

NOVÁK, Martin. *NATO shazuje na Libyi letáky. Utečte, nebo zemřete.* [online]. [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=704153>.

Člověk v tísni [online], Praha: ČvT, 2014, [cit. 2014-01-10]. Dostupné z <http://www.clovekvtsni.cz/>.

Červený kříž [online], Praha: ČČK, 2014, [cit. 2014-01-10]. Dostupné z <http://www.cckpraha1.cz/>.

Lékaři bez hranic [online], Praha: MSF, [cit. 2014-01-10]. Dostupné z <http://www.lekari-bez-hranic.cz/cz/organizace/dejiny.php>.

BALABÁN, Miloš. *Libyjská investice*. [online]. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://muj.anopress.cz/Search/Gate/artc.aspx?idfk=DCPR20111024010024&hash=bw0uxb2b00&lang=cz>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – novinové články deníku Právo a Lidových novin I-XXXIII

Příloha B – rentgeny zraněných demonstrantů v Egyptě XXXIV-XXXVI

PŘÍLOHY

Příloha A – Novinové články deníku Právo a Lidových novin

Začali bourat Kaddáfího sídlo

Lidové noviny, 17. 10. 2011

TRIPOLIS V libyjském hlavním městě Tripolisu začali s demolicí bývalého sídla dlouholetého vůdce Muammara Kaddáfího. K sídlu Báb al-Azízíja v Tripolisu přijely dva buldozery a za jáсотu přítomných začaly rozlehlý komplex strhávat. "To je za krev mučedníků," volali přihlížející a někteří z mužů radost projevovali palbou do vzduchu. "Chceme to zničit, protože je třeba strhnout vše, co patří Kaddáfímu," řekl jeden ze střelců.

Clintonová slíbila v Libyi další milióny

Právo, 19. 10. 2011

Novou pomoc 11 miliónů dolarů (asi 200 miliónů korun) přislíbila Libyi americká ministryně zahraničí Hillary Clintonová, která včera přicestovala na předem neohlášenou návštěvu do Tripolisu.

Stala se tak první vysoce postavenou představitelkou USA, která zavítala do Libye po převzetí vlády Přechodnou národní radou (NTC).

Do Tripolisu přicestovala na palubě amerického vojenského letadla.

"Amerika pomůže nové Libyi při léčbě bojovníků zraněných při povstání, budou pokračovat studentské pobyty a poskytneme větší pomoc pro nalezení a likvidaci nebezpečného arzenálu z Kaddáfího éry," řekla.

Celkově se tak pomoc USA nové libyjské vládě od března vyšplhala již na 135 miliónů dolarů (2,44 miliardy korun).

Clintonová se setkala s úřadujícím libyjským premiérem Mahmúdem Džibrílem i šéfem NTC Mustafou Džalílem. Prohlásila přitom, že budoucnost patří Libyi, naznačila ale, že zcela vyhráno není. "Nyní začíná ta těžká část," uvedla podle agentury AP s odvoláním na nadcházející etapu přechodu k demokracii. "Závazek Přechodné národní rady podniknout nutné kroky ke sjednocení země je pro nás povzbuzením," uvedla.

"Všichni příslušníci milic ale musejí pochopit výhody toho, že se přidají k nové vládě," podotkla ministryně.

Clintonová Libyjsce také ujistila, že Severoatlantická aliance, která v zemi operuje na základě mandátu OSN, bude chránit civilisty, dokud bude trvat hrozba.

Na kyberofenzívu nakonec nedošlo

V týdnech předcházejících zahájení letecké války proti Kaddáfího režimu letos v březnu zvažovala úzká skupina poradců kolem prezidenta Baracka Obamy, zda začít kyberofenzívou, jež vyřadí libyjské počítačové sítě, paralyzuje velení a oslepí radary včasného varování.

Napsal to list The New York Times s tím, že od plánu nakonec couvli z obavy, aby novým způsobem vedení nevznikl precedent pro Rusko a Čínu.

Kromě toho už zbývalo málo času a poradci nenašli odpověď na otázku, zda by musel Obama o nasazení takových prostředků napřed informovat Kongres.

"Prorok z pouště" se trefil: Bud' zabiju, anebo zemřu, předpověděl

Právo, 21. 10. 2011

"Neustoupím, nevzdám se. To radši zemřu jako mučedník," prohlásil Kaddáfí (69) ve vášnivém televizním projevu po propuknutí povstání letos v únoru. V Evropě se mělo za to, že jde o obvyklý chvástavý výrok tohoto výstředního muže. Jenže vývoj situace nakonec dal plukovníkovi za pravdu. Otázka je ovšem, zda ho Libyjci budou vnímat jako mučedníka.

"Kaddáfí to vidí podle schématu – zabít, nebo být sám zabit," popsal tehdy libyjský spisovatel Ašúr Šamís povahu autoritářského plukovníka, jemuž se přezdívalo leccjak – třeba Prorok z pouště, Býk arabského lidu nebo Vzteklý pes, jak ho otituloval někdejší americký prezident Ronald Reagan.

Byl v každém případě kromě monarchů nejdéle vládnoucím vůdcem na planetě – stál v čele Libye 42 let. Měl v sobě neklidnou krev svého otce, berberského kočovníka.

"Nevím, kde a kdy jsem se narodil. Možná na hřbetu velblouda," říkával s oblibou. V mládí ale studoval na vojenské akademii v Benghází a pak v britském Sandhurstu, kde se předpokládá řízná disciplína. Poté, co svrhl monarchii a dal vzniknout republice, šikovně lavíroval mezi kapitalistickým a socialistickým blokem. Stopu zanechal i v Československu, které dvakrát navštívil a kde hojně kupoval zbraně. Tehdejší prezident Gustáv Husák ho v Praze vyznamenal Řádem bílého lva s řetězem.

Z padoucha kamarád, jenž si vozí svůj stan

Všeobecně byl ovšem tento diktátor považován za podporovatele teroristických hnutí. Kromě krvavého atentátu v Lockerbie nesl jako libyjský vůdce zodpovědnost za výbuch

na diskotéce v Západním Berlíně v roce 1986. Po něm následovaly nálety amerického letectva, při nichž zahynulo 44 lidí.

V posledním desetiletí si ale kontroverzní plukovník posypal před světem hlavu popelem: vzdal se výroby zbraní hromadného ničení a odsoudil útoky v USA z 11. září 2001. Navíc se zalíbil svým nekompromisním tažením proti radikálním islamistům – ty nechával mučit a zabíjet. Dostalo se mu odměny – západní státy s ním obnovily diplomatické styky a zvaly ho jako velectěného hosta do svých metropolí, kam přijížděl velmi barvitě s beduínskými stany, velbloudy a s ženskou ochrankou.

Známé jsou snímky, na nichž se objímá s tehdejším britským premiérem Tonym Blairem, italským ministerským předsedou Silviem Berlusconiem či francouzským prezidentem Nicolasem Sarkozym.

Básník s bilióny na svém kontě

Dvakrát ženatý vůdce zplodil sedm synů a dceru. Nástupcem měl být silnější ze sourozeneckého boje mezi bratry Sajfem Islámem a Mutasímem.

"Kdysi vycházející hvězda Sajfa Isláma, jenž vystupuje jako stoupenec reform, v posledních měsících hasne, zatímco jeho mocenský boj s bratrem Mutasímem sílí," konstatoval loni list Financial Times.

O rozvětvenou rodinu se Kaddáfí věru dokázal postarat. Během své diktatury nakupil majetek za 120 miliard eur (2,9 biliónu korun).

O neuvěřitelném rozsahu jeho jmění získaném zejména z ropy svědčí fakt, že jen ve Švýcarsku měl v bankách 4,3 miliardy eur, které v roce 2008 po zatčení syna Hannibala v ženevském hotelu kvůli zbití chůvy převedl natruc do Londýna.

Kromě upevňování moci a naplňování svých politických ambic "krále králů Afriky", tedy ryze praktických záležitostí vůdce, se Kaddáfí rád pouštěl do historie a dalších věd.

Amerika podle něj dostala jméno po svém arabském objeviteli "Emíru Ká". Indiáni jsou původem Arabové, kteří se z Libye kvůli nepříznivým klimatickým podmínkám odstěhovali do Ameriky, a virus vyvolávající nemoc AIDS vyrobily speciálně USA.

"Kdybych nebyl vůdcem s velkým V, byl bych spisovatelem, literátem nebo učitelem," prohlašoval Kaddáfí. Sám sebe pak označil za "politizujícího básníka".

Konec diktátora

Právo, 20. 10. 2011

Muammar Kaddáfí zabit při dobývání Syrty * Podlehl prý střelným zraněním, jež utrpěl

při zatýkání

Svržený libyjský vůdce Muammar Kaddáfí je po smrti. Dopaden byl včera ve svém rodném městě Syrta a poté podlehl střelným zraněním, jež utrpěl při zatýkání. Oznámila to včera povstalecká Přejchodná národní rada (NTC). Zpráva o plukovníkovu konci vyvolala v řadě míst mezi Libyjci mohutné oslavy.

"Sdělujeme světu, že Kaddáfí zemřel rukou revolucionářů. Je to historický moment, je to konec tyranie a diktatury," řekl mluvčí NTC Abdal Háfiz Ghúga.

"Na tuto chvíli jsme čekali dlouho. Muammar Kaddáfí byl zabit," řekl také úřadující premiér Džibríl. Plukovníkovu smrt podle něj potvrdili povstalečtí velitelé v Syrtě, kde se svržený vůdce se svými věrnými skrýval. Agentury zveřejnily fotografii, na níž je vidět zkrvavená tvář Kaddáfího.

NTC potvrdila, že na snímku je skutečně on, s tím, že tělo povstalci odvezli z bezpečnostních důvodů na neznámé místo.

Arabská média uvedla, že konvoj s ostatky dorazil do města Misuráta a tělo pak bylo umístěno do tamní mešity.

"Nestřílejte!"

Dál se ale verze celé události včera podstatně lišily: bývalý koordinátor přechodné vlády Guma al-Gamatí oznámil, že Kaddáfího zatkli, když prchal před povstalci z města Syrta. Mělo dojít ke střelbě, která zasáhla diktátora do nohou a do břicha. Plukovník se údajně schovával v kanalizačním tunelu a na povstalce křičel "Nestřílejte, nestřílejte!"

Jeden z povstalců se podle serveru Guardian pochlubil, že Kaddáfího smrt viděl na vlastní oči. Do vyhaslého těla prý udeřil botou, což je v arabském prostředí výraz největšího opovržení.

Pokud se skutečně potvrdí, že Kaddáfí se v posledních chvílích skrýval v tunelu, ocitl by se symbolicky ve stopách uzavírající pád iráckého prezidenta Saddáma Husajna. Ten byl po svém svržení v roce 2003 zadržen na jedné farmě v "pavoučí díře", úkrytu hlubokém necelé dva metry s ventilací, kde se ukrýval za vchodem maskovaným cihlami a kobercem. Saddám byl zatčen bez zranění, bez jediného výstřelu.

Plukovníkův syn Mutasím rovněž přišel o život

V případě Kaddáfího, konce se ale včera spekovalo i o přímé roli NATO. "Přibližně v 8.30 h místního času letadlo NATO zasáhlo dvě vojenská vozidla prokaddáfíovských sil, která byla součástí většího konvoje pohybujícího se v okolí Syrty. Tato ozbrojená vozidla prováděla vojenské operace a představovala hrozbu pro civilisty," řekl alianční mluvčí Roland Lavoie. O zásahu letadlem NATO mluvil i šéf povstalců Abdal Basit Harún.

Povstalecké úřady včera dále ověřovaly informaci o Kaddáfího synovi Mutasímovi. Jeden z velitelů řekl, že byl nalezen už mrtvý v Syrtě. "Našli jsme ho mrtvého. Jeho tělo jsme položili vedle těla Džábira (ministra obrany svrženého režimu Júnise) do sanitky, aby je převezla do Misuráty," řekl představitel NTC Abdal Madžíd.

Smyčka se stáhla rovněž kolem druhého syna Sajfa Isláma. Včera večer ministr spravedlnosti Muhammad Aladží oznámil, že jej povstalci zadrželi. Kaddáfího syn byl prý postřelen do nohy a je v nemocnici. Libyjská televize uvedla, že Sajf Islám byl zabit.

Tripolis jása

Syrta, odkud včera přišly zprávy o Kaddáfího konci, byla poslední baštou plukovníkových stoupenců. Vítězní povstalci včera dopoledne nad městem vyvěsili vlajky přechodné vlády a pálili symboly bývalého režimu.

"Syrta je svobodná, už tu nejsou žádné Kaddáfího jednotky," řekl serveru The Guardian povstalecký velitel Junús al-Abdalí. V hlavním městě Tripolisu propukly po oznámení zprávy o Kaddáfího smrti oslavy v ulicích. Jásající Libyjci tu jezdili v halasně troubících autech a jáсот provázeli střelbou do vzduchu. "Je to úžasný okamžik," prohlásil ministr pro informace Přechodné národní rady Mahmúd Šammam. "Čekal jsem na tento moment desítky let a děkuji bohu, že jsem živ a mohu to zažít," prohlásil.

Reakce ze světa

Lidové noviny, 21. 10. 2011

*Prezident USA Barack Obama prohlásil, že smrt Kaddáfího pro Libyi znamená konec "dlouhého a bolestivého období". Ve svém projevu také dodal, že Libyi nyní čeká nesnadná cesta k demokracii.

* Předseda Evropské komise José Barroso a prezident EU Herman Van Rompuy ve

společném prohlášení uvedli: "Oznámená smrt Muammara Kaddáfího představuje konec éry despotismu a represe, kterou libyjský lid trpěl příliš dlouho."

* Český premiér Petr Nečas úmrtí Kaddáfího považuje za doklad toho, že zločiny spáchané diktátory proti jejich vlastním národům nezůstanou nepotrestány. "Dnešní den je symbolickým milníkem na nelehké cestě libyjského lidu ke svobodě," řekl Nečas.

* Ministr zahraničí Karel Schwarzenberg podotkl, že Kaddáfí přišel k moci násilím, násilí celý čas používal a násilím také skončil: "Asi bude konec bojů a doufám, že se ta země bude stabilizovat, že zvolí demokratickým způsobem odpovědnou vládu."

Válka skončila. Bude klid?

Lidové noviny, 21. 10. 2011, Pavel Černý

TRIPOLIS/PRAHA Pádem Syrty a smrtí Muammara Kaddáfího se včera definitivně uzavřela válka o Libyi. Jednotkám povstalců se sice ještě někde snažili vzdorovat Kaddáfího žoldáci, vesměs však šlo o hrstky bojovníků, z nichž většina se chtěla co nejrychleji prostřílet za hranice.

Agentura Reuters během dne psala o tom, že ve hře byly ještě jednotky jednoho z Kaddáfího synů Sajfa Isláma, který byl považován za vůdceva nástupce. Chvilí se zdálo, že povstalcům v Syrtě proklouzl mezi prsty, ale nakonec podle televize al-Arabija stejně jako otec zemřel. Zdaleka největší problém teď ale pro Přejchodnou národní radu bude, tvrdí aspoň analýza agentury Reuters, splnit očekávání Libyjců, kteří jsou lační po změnách. A budou je chtít hned. "Doposavad měla Přejchodná národní rada výmluvu, protože vedla válku, ale teď bude potřeba přejít od slov k činům a zavést reformy," citovala agentura Johna Hamiltona, experta na Libyi z organizace Cross Border Information. Přejchodná národní rada to bude mít o to složitější, že klid v zemi jen tak nezavládne. "Z Kaddáfího je teď mučedník, kvůli němu v zemi mohou vypuknout kmenové roztržky a nepokoje. Nejspíš ne teď hned, ale ve střednědobém horizontu určitě," varuje odborník na severní Afriku z Cambridžské univerzity George Joffe. Klid ostatně nevládne ani uvnitř samotné Přejchodné národní rady, přesněji řečeno mezi lídry jednotlivých frakcí, které dosud spojoval boj proti Kaddáfímu. Až opadne nadšení z dopadení diktátora, začne se řešit, kdo měl jaké zásluhy, a tím pádem i kdo si zaslouží významnější postavení. Alex Warren, expert na Libyi z britské

poradenské firmy Frontier MEA, která se specializuje na severní Afriku a Střední východ, lídrům Přejchodné národní rady doporučuje, aby povstalecké jednotky opatrně, ale co nejrychleji rozpustili a odzbrojili. "Nebo je včlenili do armády," pokračuje Warren s tím, že by tak rada předešla riziku, že by případné konflikty mezi dnes spojeneckými frakcemi přerostly ve válku. Přejchodná národní rada by se v nejbližších dnech měla přesunout z Benghází do Tripolisu. Do osmi měsíců by mělo být zvoleno 200 členů tzv. celonárodní konference, která pak do měsíce zvolí premiéra, a ten sestaví prozatímní vládu. Konference současně stanoví termín parlamentních voleb.

Nazýval nás krysami, a my ho našli v díře

Lidové noviny, 21. 10. 2011

TRIPOLIS Povstalce proti své vládě bývalý libyjský vůdce

Muammar Kaddáfí přirovnával ke krysám. Nakonec se ale sám během útěku pokoušel ukrýt v potrubí mezi špínou a odpadky.

"Nazýval nás krysami, ale podívejte se, kde jsme ho našli," prohlásil 27letý bojovník proti Kaddáfímu, který v tu chvíli podle agentury Reuters stál u smradlavých "děr" pod šestiproudou silnicí ze Syrty. Kaddáfí se z obklíčené Syrty pokusil v doprovodu nejvěrnějších bodyguardů utéct brzo ráno, daleko se ale nedostal. Na vojenská vozidla převážející prchajícího Kaddáfího zaútočila francouzská letadla operující v rámci mise NATO. Jak přesně Kaddáfího kolona vypadala, nebylo včera úplně jasné. Agentury pouze uvedly, že dvě míle na západ od Syrty se nacházelo patnáct spálených a rozbitých vozidel s kulomety.

Po zásluze

Lidové noviny 21. 10. 2011, Zbyněk Petráček

Videální verzi má být brutální diktátor svržen, souzen a spravedlivě potrestán. Ale nevyčítejme Libyjcům, že Kaddáfího připravili o spravedlnost. Upřímně řečeno, kdyby ten teatrální muž dostal šanci na férový proces, co užitečného bychom se asi dozvěděli?

Kaddáfího proces byl krátký, ještě kratší než u rumunského diktátora Ceauseska.

Nikdo to neřekne nahlas, ale příčina je v obou případech stejná. Pokud Kaddáfí vládl 42 let, těžko najít Libyjce, který si s režimem nesmočil. Kolik lidí pak mohlo mít zájem, aby vyšly najevo detaily té doby? Nebo i šířeji: kolik světových lídrů by chtělo veřejně rozebírat, jak se po pádu Saddáma Husajna stal ze "vzteklého psa" spojenec Západu? Jak ten muž stál v čele Africké unie a ještě před rokem vítal státníky EU?

Je dobře, že Kaddáfího nedostali západní vojáci, ale libyjští rebelové. I proto je šance, že Kaddáfí přežije coby legenda, mizivá.

To nebyl Che Guevara, jenž se nechal zastřelit těsně po Kristových letech. Kaddáfího konec připomněl spíše Saddáma – i jeho, škemrajícího, vytáhli potupně z díry. Případný konec pro diktátory.

Podle tisku se Západu smrtí diktátora ulevilo

Právo, 21. 10. 2011

Libyjští rebelové by Kaddáfího neporazili bez podpory jeho bývalých "starých přátel", upozornil italský deník Corriere della Sera.

"Někteří z nich tak učinili proto, aby si s ním vyřídili letité účty, další, aby se stylizovali do role bojovníků za arabskou demokracii, a jiní, aby byli při dělení ropného bohatství země," napsal list a litoval, že plukovník nestane před soudem, což naopak těší mnohé západní elity: "Kdyby se mohl bránit před tribunálem, možná by požadoval předvolání svědků z řad svých obchodních společníků."

"Nikdo si nepřál plukovníka živého. Západ byl zjevně připraven netrvat na jeho vydání a dobře věděl, že ho jeho krajané stoprocentně popraví," míní ruský list Moskovskij Komsomolec. Deník Kommersant podtrhl klíčovou roli západních mocností.

"Především s nimi, ne s novou vládou Libye, bude muset Rusko jednat o rozdělení libyjského bohatství," uvedl.

"Arabské jaro si vyžádalo další neblaze proslulý scalp. Riskantní západní intervence se zdařila. Libye byla osvobozena," komentoval vývoj list The Guardian. Upozornil ale, že Kaddáfího odkazem je "roztříštěná země bez politických stran a bez tradice občanských práv či demokracie". Složitou budoucností se zabýval i blízkovýchodní tisk.

"Od vypuknutí ‚arabského jara‘ uplynulo už deset měsíců a žádná z arabských zemí zasažených revolucí – Egypt, Tunisko, Libye – nemá stabilní, silné vedení... Dosud se jejich budoucnost nejeví nijak slibněji než v minulosti," uzavřel izraelský deník Ha'arec.

Oprávněné Schwarzenbergovy pochyby

Právo, 22. 10. 2011, Petr Uhl

Aby bylo jasno: pokud někdo protestuje proti usmrcení Muamara Kaddáfího a žádá vyšetření okolností jeho smrti, jako nyní Amnesty International (AI) a levicoví američtí liberálové, ničím neospravedlňuje jeho diktaturu.

Význam této žádosti značně vzrostl požadavkem na vyšetření Kaddáfího smrti, který nyní vnesla vysoká komisařka OSN pro lidská práva.

Kaddáfího diktatura byla jistě krutější než režimy Ceaušesca a možná i Saddáma Husajna. Její svržení bylo nutné bez ohledu na počínání a problematické perspektivy nové libyjské povstalecké vlády. V tom se kritici usmrcení Kaddáfího shodují s mluvčími mezinárodního společenství, hlásícího se, byť často jen formálně, k demokracii – od OSN přes Spojené státy, Evropskou unii až po Petra Nečase až po vládu lidové Číny. Pádem Kaddáfího se opravdu otevírá možnost přechodu Libye k demokracii nebo aspoň k méně autoritářským poměrům.

"Je mi, popravdě řečeno, líto, že nebude stát před řádným soudem, což by jeho činy objasnilo. A mám obavu z toho, že se z něho stane ještě mučedník a hrdina," komentoval Kaddáfího smrt český ministr zahraničí Karel Schwarzenberg (TOP 09). Názor, že Kaddáfí měl být postaven před řádný soud, zasluhuje podporu. Stejně mluví i Al a americká levice, tedy liberálové, část Obamových demokratů. Jen Schwarzenbergovu obavu úplně nesdílím, arabský svět je dost pragmatický, trest vnímá především jako odplatu a z Kaddáfího asi nikdo mučedníka dělat nebude. Schwarzenberg není jediný státník, který má pochybnosti, zda je oprávněné počítat s tím, že Kaddáfího zabití bude veřejnost chápat jako oprávněnou odplatu za jeho zločiny. Vyjádřili je i předseda nizozemské vlády Mark Rutte a ruský prezident Dmitrij Medvěděv po jednání v Moskvě. Díky OSN se asi nyní ještě rozšíří počet těch, kteří žádají prošetřit, zda zabitím Kaddáfího, jistě hrozného zločince, nespáchali libyjszí povstalci podle evropského, mezinárodního a i libyjského práva vraždu. Kaddáfí mohl a měl být, na rozdíl od Ceaušesca a Saddáma Husajna, postaven před Mezinárodní trestní soud v Haagu, jenž na něj už vydal zatykač. Byl by asi odsouzen na doživotí a trest by vykonal v některé věznici v Dánsku, Německu či v jiné zemi, která přijímá – na rozdíl od ČR – odsouzené tímto soudem. Postavení před soud je nejen imperativem demokratického právního řádu a právní ochranou obviněného, ale i, a to právě v případě Kaddáfího, mezinárodního práva. Jenže soudní proces by odhalil i spoluúčast mnoha Libyjců, včetně členů nové vlády, na Kaddáfího zločinech. Zřejmě proto musel být Kaddáfí bez soudu zabit.

Libye na prahu reality všedních dnů

Právo, 22. 10. 2011, Tomáš Loskot

Jako příležitost k nastolení demokracie v Libyi uvítali západní státníci zabití Muammara Kaddáfího.

"Doufáme, že může být brzy dopaden, nebo snad zabit, abyste se ho už déle nemuseli obávat," žádala v Tripolisu jeho likvidaci - s předstihem už v úterý - šéfka americké diplomacie Hillary Clintonová.

Těžko říci, zda samotná smrt svrženého krvavého autokrata, hýčkaného ještě před pár lety v náručí politiků formátu Tonyho Blaira, Nicolase Sarkozyho či Silvia Berlusconiho, může zajistit Libyjcům demokracii. Definitivní tečka za pádem diktátora je jistě šancí na nové vykročení země. To ale vůbec nebude jednoduché. Až opadne nynější jásos nad smrtí despoty, budou muset velmi různorodé mocenské skupiny, spojované zatím v jednu pod slovem povstalci, obnovit stát a jeho správu. Začít musí nepochybně národním usmířením – jinak lze na výhled nastolení demokracie zapomenout. Dokážou to? Odpudivý způsob vypořádání se s Kaddáfím velmi zesílil pochyby. Povstalecká Přechodná národní rada přitom opakovaně ujišťovala, že všichni exponenti režimu se dočkají spravedlivého procesu. Kaddáfího smrt oznámil jako první velitel povstaleckých sil Abdal Hakím Belhadž. O něm jsme už slyšeli: podle francouzského listu Libération jde o zakladatele Islámské bojové skupiny napojené na teroristickou síť al-Kajdá. V roce 2004 byl údajně zadržen a mučen agenty americké CIA, kteří ho pak předali Kaddáfímu.

"Belhadž sdílí sen každého libyjského revolucionáře o budování demokratického státu," řekl k tomu vojenský mluvčí povstalců Ahmad Umar Bání. Včera arciterorista, dnes spolubojovník ve válce za svobodu? Rozhoduje to, proti komu momentálně bojuje. Povstalci zatím prostě nepůsobí jako lidé do morku kostí oddaní demokracii a svobodě. Zprávy o vyřizování účtů mezi jednotlivými znesvářenými frakcemi, vraždění zahraničních dělníků a teror na územích, která ovládli, prosakovaly i ze zpráv světových agentur, jinak pevně sdílejících protikaddáfiovský pohled.

Libye je dalším uzlem na šňůře nevyhlášených "humanitárních" válek, které Západ v posledních letech pod praporem demokracie vedl. Jejich výsledek byl vždy strategicky či ekonomicky výhodný právě pro Západ, žel podstatně méně či vůbec pro "osvobozené".

Na Balkáně letouny NATO "humanitárně" dobombardovaly Kosovo až k vládě mafie kšeftující s drogami, bílým masem a vážně podezřelé z vraždění lidí kvůli prodeji orgánů, jak odhalil zpravodaj Rady Evropy Dick Marty.

Afghánistánem deset let od americké invaze zmítá partyzánská válka, civilisty tam zabíjejí tálibové vyhazující se do vzduchu i bomby odpálené z amerických bezpilotních letadel na chybný cíl. Irák se po Saddámově pádu stal eldorádem teroristů, okupačních jednotek i soukromých bezpečnostních agentur. Děsuplné scény z americké věznice

Abú Ghrajb a statistiky Červeného kříže o miliónech Iráčanů, kteří jsou od války bez vody a střechy nad hlavou, jsou dostatečně známé.

Když francouzský tisk začátkem září napsal, že už na počátku operací v Libyi se Paříž s povstalci dohodla na převzetí třetiny libyjských ropných zdrojů, označil to ministr zahraničí Alain Juppé za "logické a férové". Uvidíme, co budou za férové a logické považovat sami Libyjci v nastalé realitě všedních dnů.

Kaddáfího nejprve krutě zbili, pak zastřelili

Právo, 22. 10. 2011

Nejprve krutě zbit a až potom zastřelen byl svržený libyjský vůdce Muammar Kaddáfí, jehož smrt oznámili povstalci ve čtvrtek odpoledne. Vyplývá to z postupně zveřejňovaných kusých informací o posledních hodinách života diktátora.

Podle patologa Michaela Badena ukazují stopy po kulkách na Kaddáfího hlavě na to, že byl zastřelen z bezprostřední blízkosti. Tomu by odpovídalo i tvrzení jednoho z činitelů Přejchodné národní rady (NTC), který pod podmínkou anonymity agentuře Reuters řekl, že dopadený plukovník byl povstalci nejprve krutě zbit a pak zastřelen. Kaddáfí se podle agentury Reuters pokusil ve čtvrtek těsně před rozbřeskem v koloně několika desítek vozidel uprchnout z obklíčené Syrty. Daleko se však nedostal, protože kolonu zasáhly rakety z letadel NATO.

Podle jednoho z činitelů Aliance rakety vypálila buď francouzská stíhačka, nebo americké bezpilotní letadlo.

Kolona se pak rozdělila do skupin, z nichž každá se dál vydala jinudy. Bývalý diktátor se pak podle povstalců spolu s několika muži ukryl do masivního betonového kanalizačního potrubí, kde ho i s doprovodem obklíčili protivníci.

"Jeden z Kaddáfího mužů vyšel ven s puškou nad hlavou a volal, že se vzdává, ale hned, jak uviděl můj obličej, začal na mě střílet," řekl jeden z bojovníků povstalecké Přejchodné národní rady (NTC).

Podle něho pak asi Kaddáfí musel nařídít, aby zastavili palbu. "Můj pán je tady, můj pán je tady. Muammar Kaddáfí je tady a je zraněn," křičel prý plukovníkův člověk.

Podle vlády byl zraněn v palbě

"Šli jsme dovnitř a vytáhli Kaddáfího. Říkal: ‚Co se děje? Co se děje?‘ Pak jsme ho vzali a dali do auta."

Když bojovníci Kaddáfího dopadli, byl prý již zraněn na noze a na zádech. Tuto verzi

potvrdili i další bojovníci, kteří se podíleli na zadržení.

Jeden z nich ale tvrdil, že zranění Kaddáfímu způsobil jeden z jeho vlastních strážců, jenž ho prý střelil do hrudi.

Podle jiné verze rebelové zajatého plukovníka dokopali na valník a pak zamířili k městu Misuráta. Cestou se ale eskorta dostala podle tvrzení šéfa dočasné libyjské vlády Mahmúda Džibríla pod čísi palbu. Při ní kulky zasáhly Kaddáfího do hlavy a břicha. "Těžká zranění utrpěl až během cesty. Zemřel v nemocnici na vykrvácení," řekl podle DPA Džibríl.

Agentura Reuters napsala, že skonal krátce před příjezdem do nemocnice.

"Soudní lékař nebyl s to rozlišit, zda smrtící kulky vystřelili revolucionáři, či Kaddáfího muži," dodal Džibríl.

Úřad vysoké komisařky OSN pro lidská práva OHCHR a organizace Amnesty International už včera vyzvaly k podrobnému prošetření události. "Je nejasné, jak zemřel. Jsme přesvědčeni, že vyšetřování je nutné," řekl v Ženevě mluvčí OHCHR Rupert Colville.

Toho podle jeho slov znepokojily záběry, na nichž je vidět zkrvavený, ale stále živý Kaddáfí v Syrtě. Na dalších záběrech už povstalci vystavují jeho mrtvé tělo.

"Je třeba zjistit, zda byl zabit v boji, nebo popraven," dodal mluvčí. "Je základním principem mezinárodního práva, že lidé obvinění z vážných zločinů by měli být, pokud to lze, souzeni. Rychlé popravy jsou jednoznačně protiprávní."

Tělo je v chladicím boxu na tržišti. Pleš kryjí nastřelené vlasy

Tělo Kaddáfího bylo v noci na včerejšek vystavováno v Misurátě, aby se místní mohli přesvědčit, že diktátor je skutečně po smrti. Leží v chladicím boxu místní márnice. Svědci řekli, že mrtvola má na hlavě stopu po kulce, modřiny a škrábance. Lékaři tělo ohledali a odebrali vzorky DNA. Zjistili při tom, že vůdce měl implantované vlasy – ve skutečnosti byl plešatý.

Nejasné jsou informace kolem Kaddáfího pohřbu. Ten byl nejprve podle představitele NTC Muhamada Sájíha ohlášen na včerejšek v Syrtě. Alí Tarhúní, ministr NTC pro ropu, ale podle agentury Reuters oznámil, že kvůli výběru místa a ostatním organizačním záležitostem bude pohřeb o několik dnů odložen.

Plukovník má být pohřben v utajené lokalitě – NTC uvádí, že v souladu s příslušnými muslimskými pravidly. Odklad pohřbu však tato pravidla porušuje.

NATO končí "levnou" válku

Lidové noviny, 22. 10. 2011, Luboš Palata

TRIPOLIS/PRAHA Plukovník Muammar Kaddáfí byl zabit, operace končí. I tak by se dal charakterizovat krok Severoatlantické aliance, když velitel sil NATO v Evropě admirál James Stavridis včera navrhl zástupcům členských států ukončení vojenské operace v Libyi. "Dobrý den pro NATO, skvělý den pro libyjský lid," uvedl admirál.

"Muammar Kaddáfí není naším bojovým cílem," dušoval se ještě před pár dny generální tajemník Severoatlantické aliance Anders Fogh Rasmussen. Faktem však je, že to byl právě letoun či letouny NATO, které útokem na konvoj s prchajícím Kaddáfím u Syrty diktátora zastavily, zranily a umožnily povstaleckým silám jeho zajetí a posléze i zabití.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN přitom dávala Severoatlantické alianci pouze mandát k ochraně civilního obyvatelstva. Zdůvodnit proto mandátem OSN útok na konvoj diktátora prchajícího z dobyté Syrty bylo velmi obtížné. Přesto se o to Severoatlantická aliance pokusila. "Vozidla vezla značné množství zbraní a munice, které představovalo velkou hrozbu pro místní civilní obyvatelstvo. Na konvoj udeřily letouny NATO s cílem snížit míru tohoto ohrožení," uvádí se ve včerejším komuniké vydaném v bruselském sídle aliance. Při útoku na asi 75 prchajících vozidel s ozbrojenci a nejbližšími spolupracovníky Kaddáfího bylo asi deset vozidel zničeno nebo těžce poškozeno.

Aliance tvrdí, že při plánování útoku na konvoj nebylo známo, že v jednom z vozidel je libyjský diktátor. "Později jsme se z otevřených zdrojů a od spojeneckých zpravodajských služeb dozvěděli, že Kaddáfí byl mezi cestujícími ve vozech a že útok přispěl k jeho dopadení," cituje agentura Reuters z komuniké bruselského velitelství aliance. Na konvoj s Kaddáfím podle tohoto oficiálního zdroje útočil jeden francouzský letoun, jeden americký bezpilotní letoun a ještě jeden nejmenovaný stroj.

Přímou účastí aliance na dopadení a smrti libyjského vůdce tak končí osm měsíců jedné z nejzvláštnějších válečných operací, do níž se aliance zapojila. Oproti finančně extrémně náročným válkám v Iráku a Afghánistánu byla operace v Libyi velice levně a omezeně pojatou operací.

Spojené státy chtěly původně, i z finančních důvodů, celý zásah v Libyi nechat na evropských členech NATO, především na Velké Británii, Francii a Itálii. Teprve dodatečně, a to ještě ve velmi omezeném rozsahu, se USA k útokům na Libyi přidaly.

Žádné oběti na straně NATO

Ani ve vrcholné fázi mise nazvané "Společný ochránce" – tedy před dobytím hlavního libyjského města Tripolisu – se operace neúčastnilo nikdy více než asi padesát bojových a pozorovacích letounů a asi dvacítko bojových lodí. Letouny aliance od počátku úderů v březnu provedly asi 25 000 letů, z toho kolem devíti tisíc útočných. Válka byla i poměrně levná, výdaje na bojové operace aliance nepřesáhly několik miliard dolarů, tedy jen zlomek nákladů na Irák či Afghánistán.

Specifikem války v Libyi je také to, že na straně NATO nikdo nezahynul. Tři nizozemští námořníci zajatí v březnu při evakuaci civilistů ze Syrty byli po dvou týdnech propuštěni. Jedinými oběťmi na straně spojenců (vedle sedmi až deseti tisíc padlých povstalců) tak bylo několik tuniských vojáků, kteří se dostali do přestřelky s Kaddáfího jednotkami na hranici.

Kdo dál? Asad nebo Sálíh

Lidové noviny, 22. 10. 2011, Vladimíra Straková

DAMAŠEK/PRAHA "Teď přišla řada na tebe, doktore (Asade)," napsal včera na sociální síť Facebook jeden ze syrských protestujících poté, co se světem rozšířila zpráva o smrti Muammara Kaddáfího. Zabití libyjského diktátora naznačilo dosud vládnoucím arabským vůdcům, že jejich lepším časům už odzvonilo. Zároveň dodalo odvahu lidovým hnutím, která se v arabském světě snaží svrhnout nedemokratické režimy.

"Mezi revolucemi v regionu existuje citové pouto," uvedla pak na sociální síti Twitter egyptská aktivistka Mona Sajfová. "Doufám, že je to nakažlivé. Naše revoluce je jedna. Pád dalšího tyрана je vítězstvím pro nás všechny," dodala.

V zemích, které na převrat teprve čekají, se ve čtvrtek i včera bouřlivě slavilo. "Posílilo to sebevědomí ohledně budoucnosti syrské revoluce, sebevědomí, že lidové hnutí nemůže být potlačeno," citovala agentura AP Umara Idilbía z organizace, která v Sýrii organizuje demonstrace a upozorňuje na potlačování lidských práv. Protesty proti vládě prezidenta Bašára Asada se táhnou už od poloviny března. Režim je však krvavě potlačuje. Podle OSN přitom zemřelo již více než 3000 lidí. Také včera se konaly na několika místech demonstrace, posílené čtvrtečními událostmi. Některé hlasy se po vzoru Libye dožadovaly zahraniční pomoci. "A kde je NATO?" znělo v ulicích. Během včerejška bylo také opět hlášeno nejméně deset obětí.

Stejně jako Asad odolává vlně nevole jemenský prezident Alí Abdalláh Sálíh. Nepokoje proti jeho vládě propukly koncem ledna a neuklidnil je ani Sálíhův slib, že nebude v prezidentských volbách v roce 2013 kandidovat. Na čas to vypadalo, že lídr uprchnul

ze země. To když při útoku 3. června utrpěl zranění a odjel se léčit do Saúdské Arábie. Jenže 23. září se v plné síle vrátil domů. Odstoupit odmítá. "Sálíh se teď, po smrti Kaddáfího, musí cítit ještě izolovanější. Má zřejmě pocit, že se mu kolem krku utahuje smyčka," prorokoval jemenský analytik Alí Horaibí. V nejbližší době by měla Rada bezpečnosti OSN schválit rezoluci, která by vyzvala k ukončení násilností v Jemenu a předání moci Sálihovu nástupci. "Je to velmi důležitá zpráva pro všechny, kdo vládnou svému lidu železnou rukou," reagovalo na vývoj situace v Libyi největší opoziční hnutí v Bahrajnu. Zdejší šíitská většina se již od února bouří proti vládě sunnitské menšiny. Král Hamad bin Ísá Chalífa nejprve učinil pár vstřícných kroků. Propustil pár militantních šíitů a provedl i změny v kabinetu. Jenže poté opět přitvrdil a začal stíhat členy opozice i disidenty.

První svobodné volby

Na druhé straně stojí země, které svůj boj s dlouholetými vládci již vyhrály. Egyptský prezident Husní Mubáarak se u moci udržel téměř třicet let. Na nátlak několik týdnů trvajících demonstrací, které ochromily celou zemi, se vzdal moci 11. února. Teď čelí celé řadě obvinění včetně rozsáhlé korupce a podílu na smrti stovek protestujících. U soudu v Káhiře s ním po boku stanuli jeho synové i blízcí spolupracovníci. Před spravedlností se zatím daří úspěšně unikat tuniskému prezidentovi. Právě zdejší vlna nespokojenosti byla loni v prosinci spouštěcím motorem arabského jara. Zín Abidín bin Alí v půli ledna uprchnul ze země po více než 23 letech u moci. V nepřítomnosti byl již několikrát odsouzen na celkem 66 let vězení.

Tunisko sice tuto neděli čekají první svobodné volby do ústavodárného shromáždění, ale odborníci se shodují na jednom – cesta arabských zemí ke skutečné demokracii bude ještě dlouhá.

Kaddáfího dorazil lynč a kulka do hlavy

Lidové noviny, 22. 10. 2011, Pavel Černý

TRIPOLIS/PRAHA Záběry posledních minut života Muammara Kaddáfího včera patřily k nejpřehrávanějším videům na internetu. Trhané a rozostřené snímky natočené kamerou mobilního telefonu zachycují potácející se zbídačenou postavu v hnědých šatech, kterou lynčují dav mužů v maskáčích a se zbraněmi v rukou. Svržený libyjský vůdce má šaty od krve, ale evidentně je ještě naživu.

Záběry tak definitivně vyvrátily původní verzi smrti Muammara Kaddáfího, podle níž jej

povstalci zastřelili na útěku. Dokazují naopak, že jej už bezbranného dobili sami povstalci. Tuto verzi včera potvrdil i americký soudní expert Michael Baden, který zkoumal fotografie mrtvého těla. Střelné rány na hlavě byly podle něj dvě a byly vypáleny zblízka. "Vypadá to spíš na popravu než na zranění z přestřelky," citovala Badena agentura Reuters. Mluvčí prozatímní libyjské vlády Mahmúd Šamam se to včera pokusil relativizovat: Kaddáfího prý mohla stejně dobře zabít "i kulka nějakého z jeho stoupců", který chtěl zabránit tomu, aby byl diktátor lynčován.

Drama posledních minut života Muammara Kaddáfího bylo každopádně zalidněno postavami, soudě podle videí. Je proto nepravděpodobné, že se někdy přijde na to, kdo z davu vojáků povstaleckých jednotek mu zasadil smrtelnou ránu.

Rekonstruovat lze naopak okamžiky, které dopadení Kaddáfího předcházely. Během obléhání Syrty, jež byla nejen Kaddáfího rodištěm, ale i útočištěm s nezbytným opevněným komplexem, pracovaly tajné služby horečně na tom, aby zjistily, jestli se svržený vůdce ukrývá právě tam. Evidentně se jim povedlo lokalizovat Kaddáfího komplex. Když z něj ve čtvrtek kolem půl deváté ráno začala vyjíždět kolona aut, dostala povel jak letadla NATO, tak bezpilotní bombardér Američanů.

Auta stačila ujet něco málo přes tři kilometry, když na ně zaútočil bombardér společně s francouzskou stíhačkou Mirage. Ta prý vypálila pár varovných výstřelů, Francouzi každopádně popírají, že by právě jejich stíhačka zasáhla konkrétní cíl.

Ani Američanům se moc nechce přiznat, že by zasáhli cíl. Každopádně několik střel, ať už z naváděného bombardéru, nebo ze stíhačky, zasáhlo nejméně deset vozidel Kaddáfího kolony.

Zavládl zmatek. Auta se zastavila a začali z nich vybíhat plukovníkovi muži a on sám. Mezitím se na scéně objevily jednotky povstalců, které začaly prchajícího Kaddáfího a jeho věrné pronásledovat.

"Problém je, že každý, kdo byl na místě, přišel s jinou verzí události," krčil rameny premiér prozatímní libyjské vlády Mahmúd Džibríl, když komentoval okolnosti smrti svrženého vůdce Muammara Kaddáfího. Nejasnosti začínají okamžikem, kdy se na scénu dostávají jednotky povstaleckých vojsk. Muhammad Lajs, který se v rozhovoru pro televizi Al-Džazíra označil za velitele zásahu, tvrdil, že Kaddáfí vyskočil z džípu stojícího přímo uprostřed konvoje aut a následně zmizel v jednom z dvojice potrubí odvodňovacích kanálů pod silnicí. Podle Lajsovy verze události měl prý v té chvíli v jedné ruce kalašnikov a v druhé pistoli.

Pohřeb byl odložen. Zatím

Povstalci stříleli po všech, je tudíž možné, že zasáhli i Kaddáfího, protože když jej na videozáběrech vytahují z ústí potrubí, nesou už jeho šaty jasně zřetelné stopy krve. Diktátor byl každopádně ještě naživu. Ti, kteří byli u toho, když byl vytažen z kanálu, vypověděli, že žadonil o milost. Drsné videozáběry dokazují, že slitování s ním povstalci rozhodně neměli. I když jsou záběry rozřezané a mnohdy zabírají jen záda nebo nohy povstalců, je zřejmé, že Kaddáfího lynčují. Kaddáfí padá k zemi, někdo ho bere za vlasy a táhne, zatímco další jej mlátí pěstí do zkrvaveného ramene. Jednadvacetiletý Umran Šaban, který novinářům tvrdil, že Kaddáfího objevil společně s kumpánem jako první, tvrdí, že jej chtěl nechat dopravit do nemocnice. Kdosi další se prý pokoušel zastavit lynčování tím, že křičel "Potřebujeme ho živého!", ale nikdo to nebral na vědomí.

Kaddáfí se prý chabě bránil. Vykřikoval "Haram alejko", což podle agentury AP volně přeloženo znamená něco jako "Dopouštíte se hříchu". V arabštině, dodala AP, se prý tato fráze užívá, když někdo žádá o milost.

Povstalci Kaddáfího dovlekli až k autu, na jeho korbu však už nakládali polonahé a velmi zubožené tělo. Auto zamířilo k Misurátě, údajně do nemocnice.

Jestli byl tou dobou diktátor ještě naživu, je otázkou. Už ve čtvrtek se objevily zprávy o tom, že byl při převozu dávno mrtvý. Smrtnou ránu měl svrženému vůdci zasadit mladík, jehož fotka, na níž je v bílé kšiltovce a v ruce svírá pozlacenou Kaddáfího pistoli, následně obletěla svět.

Že byl Kaddáfí při převozu do Misuráty nejspíš už po smrti, dosvědčila i fotografka Holly Picketová, která se s kolonou vezoucí Kaddáfího potkala. "Viděla jsem obnažený hrudník se střelnou ránou a krvavou ruku," citovala Picketovou agentura Reuters.

Verzi, podle níž byl Kaddáfí už mrtvý, potvrdili i soudní experti, kteří zkoumali fotografie a videozáběry. Střelné rány na hlavě byly podle nich vypáleny zblízka, což ukazuje na to, že jej zabil někdo z povstalců během lynčování. Kaddáfího mrtvé tělo bude ještě před uložením do hrobu prozkoumáno experty, aby se určila přesná příčina smrti.

Ve čtvrtek bylo vystaveno v Misurátě a následně bylo uloženo do mrazicího boxu, aby se oddálil proces rozkladu. Pohřeb, který islám nařizuje vypravit co nejdřív, byl odložen. Místo posledního odpočinku svrženého libyjského vůdce by podle úřadů mělo každopádně zůstat utajeno.

Kaddáfí zemřel, radujme se?

Lidové noviny, 22. 10. 2011, Ondřej Štindl

Muammar Kaddáfí je mrtev. Lidé, kteří proti němu bojovali, se v Libyi radují a projevují to veřejně, nahlas, divoce. Nemálo Západanů to sleduje s jistým znechucením – jistě, byl to krutovládce a vůbec, ale radovat se ze smrti člověka? To je přece barbarství. Podobné reakce se objevovaly i po tom, co americké komando v Pákistánu zabilo Usámu bin Ládina. Stalo se, co se stát třeba muselo, dokonce je snad i dobře, že se to stalo, radovat se z toho ale není správné.

Smrt kohokoliv přece má mít nějaký majestát. Není možné tančit na něčím hrobě, byť by to byl sebevětší padouch. Možná je smrt zloducha v něčem ještě tragičtější než ty jiné konce – člověk přece do poslední chvíle se sebou může něco udělat, zkusit se napravit, vzdát se zlého, rozdat majetek chudým a tak dále a tak podobně. Zemře-li, znamená to mimo jiné, že tahle šance (být by byla sebeiluzornější, jak to asi platilo v případě Kaddáfího nebo Usámy bin Ládina) zůstane definitivně nevyužita. Odpor, který někdo cítí při pohledu na smrt oslavující davy, se dá pochopit (jakkoliv mám pocit, že i tento druh pobouření se uplatňuje značně selektivně). Nemůžu ale říct, že bych ho sdílel. Podobně jako lidé, kteří ho projevují, nemám zkušenost války jako životní situace ani jako stavu ducha. Můžu nanejvýš zkusit odhadovat, dohadovat se, jaké to asi může být, když člověk prožívá to či ono. Napadne mě třeba to, že zemře-li diktátor, proti němuž část obyvatel bojuje v občanské válce, zemře s ním i strach. Ten, v němž lidi dlouhou dobu udržoval, i ten jaksi bezprostřední – jsem ve válce, možná mě zabijí. Jistě, válečné běsy mohou v okamžiku vítězství postrčit k odpudivému chování (tahle země ho po poslední válce zažila docela dost, možná by proto stálo za to ubrat při souzení druhých). V tom, co vypadá jako oslava smrti, ale může být i něčí divoce projevovaná radost nad tím, že zůstal naživu.

Můj oblíbený herec Robert Downey jr. dostal cenu Americké cinematéky, předával mu ji Mel Gibson. V proslovu Downey mluvil o tom, jak mu Gibson nezištně pomáhal v dobách, kdy byl laureát na dně (krátkou dobu si odseděl), a vyzval shromážděné celebrity, aby Gibsonovi odpustily, přijaly ho. Pro informaci – zastávat se v dnešním Hollywoodu Mela Gibsona je asi stejné jako zastávat se na sjezdu kynologů vztekliny. Někdejší hvězda se – vlastním přičiněním – změnila v chlapíka, jehož neradno se dotýkat a bezpečno nad ním vyjadřovat opovržení. Ani v téhle nedůvěřivé době by asi nešlo najít pro Downeyho slova jiný motiv než velkomyslnost, potřebu vrátit starý dluh.

Jednoho potěší zjištění, že se takové věci ještě dějí. Dokonce i v Hollywoodu. A že to Downeymu na pódiu náramně seklo, se rozumí samo sebou.

Fatva upírá Kaddáfímu titul mučedníka

Lidové noviny, 22. 10. 2011,

TRIPOLIS/PRAHA "Kaddáfismus byl kult," meditoval včera v rozhovoru pro deník The New York Times Juan Cole, který přednáší historii na Michiganské univerzitě. Podle něj měl Muammar Kaddáfí kolem sebe slepě oddané stoupence, kteří byli stejně jako on rozhodnutí zemřít mučednickou smrtí. "Byli přesvědčení o své pravdě a o tom, že bojují proti zlu," vysvětloval Cole. V islámu neexistuje větší pocta než zemřít v boji za spravedlivou věc, jako mučedník. Právě taková smrt totiž dotyčnému zajistí přímou cestu do ráje. V centru islámské nauky, na univerzitě Al Azhar v Káhiře, ale předpokládali, že se Kaddáfí bude chtít stát mučedníkem. A tak vydali fatvu – závazné prohlášení duchovních autorit –, která mu titul mučedníka odpírá. Duchovní to zdůvodňují samotnou definicí mučedníka jakožto člověka, který zemře při obraně víry či své země. Kaddáfí však bránil jen sám sebe. Experti nicméně nepochybují o tom, že se v Kaddáfího příbuzenstvu či mezi jeho stoupenci najdou lidé, kteří jej jako mučedníka uctívat budou. Přesvědčí o tom ale prý málokoho. "Podle mě je Kaddáfího éra natolik temná, že bude dost složité přisoudit jí byť jen špetku významu, která by Kaddáfímu dodala lesk hrdiny," soudí Muhammad Chešen z Káhirske univerzity.

Báječná léta se "vzteklým psem"

Lidové noviny, 22. 10. 2011, Zbyněk Petráček

Kaddáfí je mrtev. Působil jako šílenec, ale byl pružný, takže Západ se s ním naučil vycházet. Naučí se vycházet i s islamisty, kterým otvírá dveře arabské jaro?

Není na světě jiného diktátora, na jehož konci by si média tak smlsla. Na Muammara Kaddáfího nemá v tomto smyslu ani Saddám Husajn. Stačí otevřít noviny a ty snímky udeří do očí: Kaddáfí s arabskými nacionalisty, vůdce libyjské revoluce obklopen amazonskou gardou "svých žen", vůdce třetího světa s Gustávem Husákem, lídr Africké unie korunován na krále králů v Addis Abebě, polepšený hříšník s Barackem Obamou a evropskými lídry.

Tím vším byl Muammar Kaddáfí. Sám Kaddáfí se označoval hlavně za intelektuála a filozofa. Dalo by se říci, že se svým způsobem zhlédl v mladém Marxovi, v jeho výroku:

"Filozofové svět jen různě vykládali, jde však o to, jej změnit." Právě o to usiloval Kaddáfí, a to způsobem, který rozčlil Západ, znepřátelil ho, ale byl logicky ukotven v poměrech studené války. Snažil se prostě vytěžit maximum ze soupeření Moskvy a Washingtonu. S koncem studené války pak jeho role neméně logicky klesla – až k hořkému pádu. Navzdory tomu, že ten pád přišel v době, kdy se už Západ mohl na Kaddáfího spolehnout. To jsou paradoxy, jak říká v Havlově Audienci Ferdinand Vaněk.

Islamista? Ne, přítel Miloševiče

Kaddáfího revoluce bývá ztotožňována s islámem a islamismem, asi především kvůli jeho Zelené knize. Ale Kaddáfí rozhodně nechtěl – na rozdíl od pozdějších džihádistů a žáků Usámy bin Ládina – budovat světový kalifát. Spíše než fundamentalistou či ideologem byl hochštaplerem.

A podobně jako marxismus-leninismus má tři zdroje a tři součásti, i Kaddáfího islámský socialismus čerpal ze tří studnic: z násirismu, tedy arabského nacionalismu, z učení o sociálním státu a z přímé (lidové) demokracie. To byla jeho džamahiríja. Šťávu, která tak rozčlila Západ, jí však nedodalo ani učení Prorokovo, ani arabský socialismus, ale ropné dolary v 70. letech. Ano, Kaddáfí podporoval terorismus a má na svědomí tisíce lidských životů. Za všechny případy jmenujme atentát na letadlo PanAm nad skotským Lockerbie, výbuch v berlínské diskotéce La Belle, výcvikové tábory pro teroristy v libyjské poušti (využívala je například IRA) či vyděračské zadržování k smrti odsouzených zdravotních sester z Bulharska.

Kaddáfí tak ovšem nečinil pro větší slávu Alláha, nýbrž pro své hochštaplerství. To hladce překonává kulturní či ideologické bariéry. Hochštapler Kaddáfí se tak přátelil i s hochštaplery evropskými, třeba s Jörgem Haiderem (stejně jako Saddám Husajn) a Slobodanem Miloševičem. To partnerství se nezměnilo, ani když Miloševič likvidoval muslimy v Bosně a pak v Kosovu. Kaddáfí prostě nechtěl být islamistou, ale uznávaným reformátorem, státníkem a partnerem. A jako takový byl – po konci Saddáma Husajna či Háfize Asada – posledním aktivním symbolem 70. let.

Právě v 70. letech, za vrcholící studené války, nastala ideální doba pro kultivaci Kaddáfího snu. Po první ropné krizi vyletěly ceny paliv a Libye se v příjmech na hlavu vyrovnala Saúdské Arábii. S těmito penězi byl Kaddáfí de facto nezávislý na Washingtonu i na Moskvě. Financoval jimi různé pochybné režimy i teroristy ve třetím světě i na Západě. Ale stále nevystupoval jako ten, kdo chce Západ zničit, nýbrž spíše

jako ten, kdo chce, aby v něm Západ (i Východ) viděl respektovaného partnera. A Západ se s ním krůček po krůčku učil vycházet, či spíše stanovit jakási pravidla soužití. Dáte bombu na diskotéku? My zbombardujeme Tripolis. Dáte bombu do amerického letadla? My vás necháme izolovat ve světě. Bylo to sice opravdu jen krůček po krůčku, ale po konci studené války se počítaly i krůčky. Ať tak nebo tak, strůjce atentátu nad Lockerbie Libye vydala skotské justici.

Král králů vítá Evropany

Po studené válce udělal Kaddáfí dva obraty. V roce 1998 se odvrátil od arabského nacionalismu a přiklonil se k orientaci na Afriku: "Čtyřicet let jsem křičel slogany o arabské jednotě, ale byl to hlas volajícího na poušti. Už nemám čas k tlachání s Araby a vracím se k realismu. Arabský svět skončil, zatímco Afrika je ráj – plný přírodních zdrojů." Teatrální Kaddáfí to vzal tak vážně, že chtěl učinit z Libye černou zemi, vůdkyni černého kontinentu. Vyzval Libyjce, aby si brali Afričanky, a Libyjky, aby si braly Afričany. Výsledek? Kaddáfí byl v Addis Abebě korunován africkým králem králů. Poté se Kaddáfí stal lídrem Africké unie a z toho titulu i hostitelem summitu s Evropskou unií. Díky tomu jsme si mohli před rokem v Právu přečíst Zápisky z Libye od prezidenta Klause.

Druhý obrat přišel v roce 2003, poté co americká invaze do Iráku svrhla Saddáma Husajna. Kaddáfí jako by se náhle proměnil. Kaddáfí dal světu k dispozici libyjské programy vývoje zakázaných zbraní. Kaddáfí uznal libyjskou vinu za teroristický útok nad Lockerbie. Kaddáfí odškodnil rodiny obětí tohoto atentátu (celkem 2,7 miliardy dolarů). Pokud chtěl změnit svět, lze říci, že – alespoň po roce 2003 – změnil Libyi, tedy alespoň navenek. Západ začal prožívat jakási "báječná léta s Kaddáfím", s diktátorem, na kterého je spoleh. Do Libye přijeli zbrojní inspektoři OSN, kteří tam sice našli jen 23 tun yperitu, ale libyjská otevřenost na ně udělala dojem.

Odkud se vzala? Z odstrašujícího případu toho, kam vedl tvrdošíjný odpor Saddáma Husajna.

"Mohu jen spekulovat, ale Kaddáfího zřejmě vyděsilo to, co se stalo v Iráku," řekl tehdy zbrojní šéfinspektor OSN Hans Blix.

A v roce 2007, když Libye propustila roky zadržované (a především účelově k smrti odsouzené) bulharské zdravotní sestry, vstřícnost Západu vůči Kaddáfímu gradovala. Nicolas Sarkozy uzavřel dohodu o francouzské jaderné technologii pro Libyi. Silvio Berlusconi podepsal s bývalou italskou kolonií smlouvu o spolupráci. George Bush škrtl

Libyi ze seznamu sponzorů terorismu a obnovil diplomatické vztahy. Barack Obama si s Kaddáfímpotřásl rukou na summitu G8 v Itálii...

Dohodnout se s Tureckem

Když Západ letos podpořil rebely proti Kaddáfímu, libyjský vůdce se mohl cítit zrazený. Západ přece nesvrhl Saddáma kvůli tomu, co diktátor napáchal "doma" (plynový útok na Kurdy, likvidace iráckých šíitů, válka s Íránem, okupace Kuvajtu), ale kvůli bublině zakázaných zbraní. Když se tedy Kaddáfí sám postaral o to, aby v Libyi bublina zakázaných zbraní nevznikla, neměl se cítit chráněn? Je v Libyi snad někdo, kdo by tam nabídl Západu ještě báječnější léta, než jaká nabízel Kaddáfí? Dost možná není, ale Západ ukázal, že přece jen sdílí jisté hodnoty. Že s diktátorem, který brutálně likviduje opozici, nechce mít nic společného. Pro teatrálního muže a krále králů, který si zvykl na poměry studené války, na model "je to sice bastard, ale náš bastard", to muselo být překvapení. Ale taková překvapení se v současném světě dějí a budou se dít ještě víc.

Nikdo si netroufá říci, kam zamíří Libye po Kaddáfím, neboť vítězství rebelů je jaksi chaotické. Už proto by nebylo divu, kdyby se časem na Západě objevila nostalgie po "báječných letech s Kaddáfím", po diktátorovi, se kterým se dalo dohodnout. O tom, co chtějí revolucionáři arabského jara, natožpak jak se s nimi dohodnout, zatím Západ nemá ani páru. A než s nimi novou zkušenost udělá, měl by se dohodnout aspoň s Tureckem. To je teď lídrem regionu a přes všechnu kritiku je jasné, že je lídrem lepším, než jakým byl Kaddáfí.

Obama: Obnovili jsme vůdcovství USA

Právo, 24. 10. 2011

Smrt libyjského vůdce Muammara Kaddáfího a ukončování americké války v Iráku jsou silnými signály, že vedoucí postavení Ameriky ve světě je obnoveno.

V pravidelném sobotním rozhlasovém a internetovém projevu to řekl prezident USA Barack Obama.

Obama označil zabití Kaddáfího za součást "širšího příběhu" – svržení despotického diktátora předznamenalo přechod Libye k demokratickým hodnotám.

Šéf Bílého domu připomněl, že dlouhá, krajně nepopulární a nákladná válka v Iráku skončí do konce roku a že přibližně 40 tisíc vojáků a vojaček, kteří tam ještě slouží, "určitě přijde domů na svátky".

"Po letech války obracíme stránku a hýbeme se dopředu se silou a sebedůvěrou," dodal.

"Za poslední desetiletí jsme vydali bilión dolarů na válku, na niž jsme si ve velké míře půjčili v zahraničí. Velmi málo jsme investovali do největšího zdroje naší národní síly – do našich lidí," zdůraznil prezident.

"Národ, který teď musíme postavit na nohy, je ten náš."

Povstalci tají výsledek Kaddáfího pitvy

Právo, 24. 10. 2011

Na střelné zranění zemřel svržený diktátor Muammar Kaddáfí. Oznámil to včera jeden z libyjských lékařů, kteří v sobotu jeho tělo pitvali. Neřekl však, zda byl plukovník zastřelen zblízka či z dálky během přestřelky, jak tvrdí vedení povstalců.

"Zemřel kvůli střelné ráně. Je to zřejmé," sdělil bez jakýchkoli podrobností patolog. "Je ještě několik otázek. Ale vše bude zveřejněno. Nic se nebude skrývat," ujistil.

Podle povstalecké Přejídné národní rady (NTC) byl plukovník dopaden na útěku z města Syrta. Smrtelné zranění měl utrpět při převozu do Misuráty, když se eskorta dostala do přestřelky s Kaddáfího vojáky.

Na mrtvolu v mrazáku stály davy frontu

Videonahrávky ale ukazují, jak ozbrojenci Kaddáfího po zadržení bijí. Krátce poté už nežil. To posiluje dohady, že byl zastřelen při lynči.

Na novém videu umístěném na Youtube se mladík Sanád al-Sádek al-Urejbí (18) chlubí, že to on Kaddáfího zastřelil. "Vpálil jsem do něj dvě kulky, jednu do podpaží, druhou do hlavy. Neumřel hned, trvalo mu to půl hodiny," říká. Jeho společníci oděni do maskovacích stejnokrojů na záznamu ukazují zakrvácenou Kaddáfího bundu a zlatý prsten s vyrytým jménem jeho manželky Safiji a datem jejich sňatku – 10. 9. 1970. Sobotní pitva se odehrála v márnici města Misuráta, kde povstalci tělo až do soboty vystavovali veřejnosti v mrazárně na tržišti. Kolem mrtvoly se táhly dlouhé davy, kterým kvůli hnilobnému pachu organizátoři rozdávali roušky.

Na těle byly patrné střelné rány v hrudi, na břichu a levé části hlavy. Strážci později podle agentury Reuters pootočili hlavu mrtvoly, takže poranění u levého ucha už nebylo vidět.

NTC nejprve pitvu odmítala, ačkoli se ze zahraničí ozývaly výzvy k prošetření posledních chvil diktátorova života. Premiér Mahmúd Džibríl včera řekl, že proti tomu

nic nemá.

"Ale když už je tělo pohřbeno, víte, podle islámských pravidel... Když je pohřbeno, tak je pohřbeno. My máme zprávu koronera a já jsem to tělo sám viděl. Mohu dosvědčit, že na tváři ani na těle nebyly žádné zhmožděniny," řekl Džibríl BBC.

V době jeho výroku přitom ostatky alespoň oficiálně pohřbeny nebyly.

Podle islámských pravidel se mrtví pohřbívají do 24 hodin. Původně NTC ohlásila pohřeb na pátek v Syrtě, v sobotu byl ale oznámen odklad – údajně kvůli sporům o umístění hrobu. Povstalci nakonec sdělili, že tělo předají rodině. "Jeho rodina může rozhodnout, kde a kdy ho pohřbí," prohlásil Džibríl s tím, že k předání dojde "velmi brzy".

Server Seven Days News blízký bývalému režimu včera zveřejnil

údajnou Kaddáfího závěť. Text prý plukovník napsal 17. října, tedy tři dny před smrtí.

Projevuje v ní přání být pohřben v rodné Syrtě vedle svých blízkých podle islámských rituálů a žádá slušné zacházení se svými příbuznými, zejména ženami a dětmi.

Plukovník píše, že dal přednost smrti před zradou svého národa. "Nechť svobodní lidé na světě vědí, že jsme mohli vyjednávat a prodat naši věc výměnou za osobní bezpečnost. Rozhodli jsme se ale jít v čele jako symbol cti a povinnosti. I když nezvítězíme, dáme tím budoucím generacím lekci, že volba chránit národ je čest a jeho prodej velká zrada, kterou si historie navždy zapamatuje, navzdory pokusům jiných to vysvětlovat jinak," stojí v textu.

Libyjská investice

Právo, 24. 10. 2011, Miloš Balabán

Muammar Kaddáfí je již třetím dlouholetým arabským vládcem, který v průběhu necelého roku zmizel v propadlišti dějin. Dopadl ale zatím nejhůř – tuniský exprezident Ben Alí uprchl do exilu v Saúdské Arábii a egyptského exprezidenta Mubaraka ukazují před soudem na nemocničním lůžku v kleci.

O osudu Kaddáfího zřejmě přemýšlejí i dosud vládnoucí arabští diktátoři.

Na Kaddáfího si ale jistě vzpomínají i mnozí západní politici, kteří s ním po jeho "pokání" v roce 2003 čile vyjednávali o politické i ekonomické spolupráci, a to vlastně až do poslední chvíle před tím, než se i jeho režim začal hroutit. Možná že si oddechli, že nedojde k soudu s diktátorem, protože by na povrch mohla vyplynout mnohá fakta o podobě jejich "reálpolitiky".

Především Francie a Británie se ale nakonec v průběhu libyjské rebelie proti Kaddáfímu rozhodly podpořit povstalce, neboť hrozilo, že březnové povstání v

Benghází plukovník zlikviduje, což si vyžádá značné oběti na životech. Nechaly si to posvětit i rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1973, i když se pět jejích členů – Rusko, Čína, Brazílie, Indie a Německo – zdrželo. V praxi se tak opět mohl naplnit koncept "humanitární intervence", který začal Západ uplatňovat po konfliktu v Kosovu. Ačkoliv oficiálním cílem intervence nebylo zlikvidovat Kaddáfího, fakticky se to stalo. Bohužel ale ani v libyjském případě se nelze zbavit dojmu, že primárním cílem intervence nebyla až tak ochrana lidských práv jako spíše vidina možného přerozdělení velkých zisků plynoucích z těžby ropy.

Celkem bez obalu to počátkem září vyjádřil francouzský list Libération, který uvedl, že Francie podnikla v případě Libye diplomatickou bleskovou válku provázenou smělou sázkou na poli vojenském. Sázkou, z níž "by francouzské ropné společnosti mohly mít velký užitek".

A doložil to fakty: uveřejnil dopis orgánu libyjských povstalců – Národní přechodné rady (NPR) – adresovaný katarskému emírovi, jenž sehrál roli prostředníka mezi Francií a NPR, v němž je upřesněno, že na základě ropné dohody s Francií uzavřené výměnou za uznání NPR coby legitimní představitelky Libye případně Francouzům 35 procent celkových zásob surové ropy. Dopis byl podepsán 3. dubna 2011, tj. pouhých 17 dní po přijetí rezoluce č. 1973 Rady bezpečnosti OSN. Takže opět reálpolitika v praxi. Zdá se tedy, že se v Libyi uplatnila "irácká" taktika: provést vojenský zásah za účelem oslabení ropou bohatého státu, přičemž útoky jsou vedeny hlavně na jeho infrastrukturu.

Stát se po zásahu stane závislý na spolupráci s těmi státy, které zásah provedly. Ty k němu ovšem přistoupily až ve chvíli, když si spočítaly návratnost takové "investice". Možná že v případě Sýrie, kde vláda také střílí své občany, by taková návratnost zaručena nebyla.

Výsledkem libyjské operace může tak v konečném důsledku být i to, že se prohloubí nedůvěra Ruska, Číny, Brazílie, Indie, Jižní Afriky a dalších sílících "nezápadních" aktérů k vojenským zásahům západních mocností, jejichž skutečná motivace může být odlišná od deklarované snahy o ochranu lidských práv.

Špatný konec...

Lidové noviny, 24. 10. 2011, Petr Pešek

Přát někomu smrt je proti mému přesvědčení. Jsou ale lidé, jejichž nekrolog si přečtu rád, glosoval jeden můj známý smrt kambodžského krutovládce Pol Pota. Záběry toho, co stále více vypadá jako zlynčování Muammara Kaddáfího, ale vyvolávají ještě i další

smíšené pocity, než je otázka smrti samotné. Kaddáfí byl nepochybně diktátor, který měl na svědomí množství životů jak svých krajanů (likvidace politických odpůrců), tak cizinců (teroristické útoky přímo či nepřímo podporované z Tripolisu). Znamená to ovšem, že si i zasloužil takto krutý konec? Především však – co to udělá s dalším vývojem nové, po včerejšku "osvobozené" Libye? Kromě bezmezných možností, které nabízejí akademické i kavářenské debaty, je tu metoda blížící se označení vědecká. Politologie zná obor známý jako tranzitologie, který se snaží podchytit souvislosti mezi způsobem změny režimu a následným vývojem. Z tohoto teoretického pohledu to pro Libyi nevypadá dobře. Lépe dopadají změny, které jsou započaty takřikajíc shora (například Pinochetův postupný ústup v Chile) a provedeny formou nekrvavou, například u kulatých a jiných stolů (Polsko a zčásti i Československo). Nedochází k občanským válkám, živelnému vyřizování účtů či rozkladům celých států. A v jejich "základním kódu" není uloženo násilí. I ty poklidnější, méně chaotické metody ovšem skrývají jistý zádrhel – vyrovnání se s minulostí bývá nedostatečné, pomalé, případně téměř žádné. Nový režim si tak toto břímě nese ještě desítky let. Shodou okolností se právě včera konaly v Tunisku, jakési kolébce arabského revolučního jara, poklidné svobodné volby. Jestli k této metě dojde zanedlouho i Libye, bude to malý zázrak.

Povstalci v Syrtě zřejmě popravili desítky plukovníkových stoupenců

Právo, 25. 10. 2011

Povstalci bujaře slaví konec 42leté diktatury, na jejich vítězství ale vrhla stín včerejší zpráva, podle níž bylo v jednom hotelu v Syrtě nalezeno 53 těl údajných plukovníkových stoupenců. Podle všeho byli zastřeleni po zatčení.

Pracovníci Human Rights Watch (HRW) našli těla v neděli v hotelu Mahari. Místní je zrovna ukládali do pytlů, aby je pohřbili. "Našli jsme 53 rozkládajících se těl, podle všeho Kaddáfího stoupenců, v opuštěném hotelu v Syrtě. Někteří měli ruce svázané za zády, když byli zastřeleni," řekl Peter Bouckaert z HRW.

Obyvatelé objevili těla minulý týden poté, co se vrátili do města po skončení bojů.

Některé z mrtvých identifikovali jako místní Kaddáfího příznivce. Oblast byla už od začátku října pod kontrolou povstalců z Misuráty.

"Vypadá to, že některé z obětí byly zastřeleny po zatčení v době, kdy byla dotyčná část Syrti v rukou povstaleckých jednotek. Ty, jak se zdá, jednaly bez vědomí Přečodné národní rady," dodal Bouckaert.

Pokud se podezření na hromadnou popravu potvrdí, půjde podle DPA o zatím největší válečný zločin, kterého se Kaddáfího odpůrci dopustili. Doposud se vědělo o zločinech

proti jednotlivcům a také o vyhánění některých Kaddáfího příznivců z obcí.

V Syrtě našla HRW také deset rozložených těl ve vodní nádrži, ale nebyla s to určit, zda šlo o povstalce či o Kaddáfího příznivce. Také v místech, kde byl ve čtvrtek exdikátor dopaden, HRW objevila těla 95 lidí, kteří byli zřejmě zastřeleni týž den. Někteří z nich zemřeli během bojů a při útoku letounů NATO, zhruba deset z nich ale bylo podle HRW popraveno.

Zabil jsem Kaddáfího, tvrdí mladík na videu

Právo, 25. 10. 2011

Pochyby o způsobu, jakým zemřel někdejší libyjský vůdce, nemizí, naopak rostou. Včera světová média zveřejnila nové video, na němž se neznámý mladý bojovník přiznává k diktátorově vraždě.

Jako důkaz pak ukazuje zakrvácenou košili, kterou na sobě Kaddáfí údajně měl v okamžiku smrti, a prsten, jenž prý z jeho již bezvládného prstu stáhl.

"Chytili jsme ho," říká na videu pořízeném v temné místnosti mladík. "Zasáhl jsem ho do tváře. Někteří bojovníci ho chtěli odvézt pryč, a proto jsem ho střelil. Dvakrát: do tváře a do hrudi," říká podle britského The Daily Mail muž.

Rostoucí nejasnosti kolem diktátorova úmrtí má osvětlit komise, kterou zřídila libyjská přechodná vláda, která se kvůli nim dostala pod mezinárodní tlak. Navíc včera rozhodla, že Kaddáfího tělo, na něž se několik dnů doslova stály fronty, už nebude nadále vystaveno veřejnosti. Stráž podle agentury Reuters zavřela dveře chladicí místnosti v obchodním centru v Misurátě, kde bylo k vidění od pátku. Za tu dobu si jeho mrtvolu spolu s těly syna Mutasima a bývalého ministra obrany Júnise Džábira přišly prohlédnout a vyfotografovat davы Libyjců. Obyvatelé Misuráty se na ostatky bývalého vůdce jezdili dívat v autech poháněných paradoxně jeho vlastním benzínem. Tuny kvalitního paliva byly nalezeny ukryté v poušti jižně od Kaddáfího rodné Syrty, kde byl svržený libyjský vůdce ve čtvrtek zabit.

"Nikdo neví, odkud Kaddáfí benzín získal, ale byl nalezen částečně pod zemí a schovaný v poušti," prohlásil Džuma Abufnás, inženýr dohlížející na provoz misurátského zásobníku.

Přeživší synové odsoudili brutalitu

Brutalitu, s níž s exdikátorem povstalci zacházeli, odsoudili jeho dva synové Saadí a Sajf Islám, kterým se podařilo uprchnout. "Protichůdná prohlášení Přechodné národní

rady (NTC), která omlouvají barbarské popravky a groteskní zneužívání těl, jasně naznačují, že žádné osobě spojené s bývalým režimem se nedostane spravedlivého soudu, ani nebudou potrestány zločiny spáchané na jejich osobách," napsal Saadího právník Nick Kaufman.

Sajf Islám po smrti otce vyzval věrné, aby pokračovali v boji. Minutovou videonahrávku, ve které Sajf Islám označil povstalce za krysy, odvysílala syrská televizní stanice.

BND odmítla, že by diktátora vypátrala

Německý časopis Der Spiegel napsal, že Kaddáfího úkryt v Syrtě pomohla vypátrat německá rozvědka BND. Ta však informace vzápětí dementovala.

Zpravodajská služba podle časopisu už několik týdnů věděla, že se svržený libyjský vládce skrývá v rodné Syrtě, neboť disponuje hustou sítí informátorů na Blízkém východě. Podle zdrojů magazínu však nepředala spojencům z NATO žádné geografické údaje, které mohly vést k cílenému útoku na Kaddáfího. "Partnerům z NATO mohlo být přesto jasné, kde se Kaddáfí zdržuje," uvádí Der Spiegel.

V Syrtě byli prý hromadně postřeleni Kaddáfího lidé

Lidové noviny, 25. 10. 2011

TRIPOLIS Libyjská Přechodná národní rada zřídila komisi, která má vyšetřit okolnosti smrti bývalého libyjského vůdce Muammara Kaddáfího.

Podle víkendové pitvy zemřel Kaddáfí následkem střelného zranění hlavy. Stále však není jasné, jestli byl zastřelen zblízka, či při přestřelce.

Podle oficiální povstalecké verze zemřel Kaddáfí během převozu do Misuráty, po přestřelce mezi povstalci a stoupenci svrženého vůdce.

Na internetu jsou ale videonahrávky ukazující, jak Kaddáfího bezprostředně po jeho zadržení vláčí a bije ozbrojený dav. To posílilo spekulace, že byl diktátor zastřelen při lynči.

Bývalý libyjský vůdce ale není jediným člověkem, jehož smrt vyvolává znepokojení.

Organizace na ochranu lidských práv Human Rights Watch uvedla, že v Syrtě našla mrtvoly 53 Kaddáfího stoupenců, kteří byli podle všeho zastřeleni po zatčení. Většina z nich byla usmrcena na stejném místě a ve stejný čas. Někteří měli ruce svázané za zády.

Kaddáfího tělo spolkla poušť

Lidové noviny, 26. 10. 2011, Pavel Černý

TRIPOLIS/PRAHA Téměř čtyři dny chodili Libyjci kolem vystavené mrtvoly svrženého vůdce Muammara Kaddáfího. Do řeznického mrazicího boxu v Misurátě, kde byla vystavena, našly cestu tisíce lidí, kteří se chtěli na vlastní oči přesvědčit, že je diktátor po smrti.

Bylo to v rozporu s muslimskými rituály, které nařizují, aby byl mrtvý pohřben co nejdřív.

Prozatímní vláda se ale zaštitila nutností nechat udělat pitvu Kaddáfího těla, která by určila přesnou příčinu smrti. A při té příležitosti byl mrtvý vůdce i "vystaven", byť v mrazáku.

Proces rozkladu však nezastavily ani nízké teploty, a tak se v pondělí večer konečně uskutečnil pohřeb. Kolona aut odvezla těla Kaddáfího, jeho syna Mutasima a armádního velitele Abú Bakra Júnise na utajené místo v poušti, a tam byli pohřbeni. Stalo se tak ze dvou důvodů. Jednak proto, aby se z hrobů nestalo poutní místo pro Kaddáfího stoupence, ale hlavně proto, aby si naopak na mrtvolách nevyllil vztek některý z Kaddáfího odpůrců. Mrtvoly provázeli do pouště jen dva členové vládnoucí Přechodné národní rady. Spolu s nimi cestoval ještě Kaddáfího osobní duchovní Chalíd Tantúš, který při pohřbu pronesl nezbytnou modlitbu. Ceremoniálu se měli zúčastnit i dva členové Kaddáfího rodiny. Podle mluvčího Přechodné národní rady šlo o vůdcovy bratrance Mansúra Ibrahima, někdejšího velitele libyjské obdoby Lidových milic a Ahmeda Ibrahima. Oba byli dopadeni společně s Kaddáfím, když se pokoušeli uprchnout ze Syrty.

Kulka do hlavy a do hrudi

Co se okolností smrti Muammara Kaddáfího týče, řada Libyjců nesdílí názor, že je potřeba je nějak dál vyšetřovat. Nikdo kupodivu neprotestoval ani proti tomu, že bylo jeho mrtvé tělo vystaveno a pohřbeno až po několika dnech. Fotografie Kaddáfího se dál objevují v televizi a v novinách a lidé se z nelíčené radosti nad jeho dopadením a zabitím vyznávají i nápisy na zdech. Jedno z nejnovějších graffiti v Tripolisu, z něhož včera citovala agentura Reuters, prý volá do světa v arabštině i v angličtině:

"Diktátor Kaddáfí poslal libyjskému lidu vzkaz z pekla, který říká: Nevrátím se, zůstanu tady." Včera se navíc na internetu objevila další dvě videa, která by mohla vnést víc jasno do posledních minut života svrženého libyjského vůdce. První z nich se vrací

ke Kaddáfího dopadení a dokazuje, že si povstalci na polomrtvém diktátorovi doslova zchladili žáhu. V jednu chvíli jej de facto nabodli na kůl. Kaddáfí byl přitom ještě evidentně naživu.

Druhé video natočil mladík, který si říká Sinad Sádik Urajbí a tvrdí o sobě, že právě on zastřelil Kaddáfího. "Popadli jsme ho a já mu dal pěstí do obličeje," popisoval Urajbí na videu okamžiky, které tomu bezprostředně předcházely. "Pár dalších lidí ho chtělo odtáhnout pryč, a tak jsem zmáčkl spoušť. Vystřelil jsem dvakrát – jednu kulku dostal do hlavy a druhou do hrudi."

Útěk do Nigeru

Povstalcům zatím úspěšně uniká Kaddáfího syn Sajf Islám, který se měl jednou stát otcovým nástupcem. Míří prý k hranicím Nigeru, který už zhruba před měsícem prohlásil, že by Kaddáfího nevydal, kdyby se rozhodl požádat v zemi o azyl. Hranice chce Sajf Islám překročit na falešný pas a cestu pouští mu prý pomáhali najít Tuaregové, kteří patřili k nejvěrnějším stoupcům jeho otce. Podle povstalců zvolil nejspíš stejnou trasu, kterou se už v září do Nigeru dostal jeho mladší bratr Saadí.

Kaddáfího ostatky za úsvitu pochovali na neznámém místě

Právo, 26. 10. 2011

Zabitého libyjského vůdce Muammara Kaddáfího v úterý za rozbřesku pochovali na neznámém místě. Uvedl to zdroj z povstalecké Přechodné národní rady (NTC). Skromného obřadu se podle televize CNN účastnilo jen několik příbuzných a libyjských představitelů. Nad mrtvým tělem předčítali tradiční islámské modlitby. Činitelé NTC už předtím uvedli, že Kaddáfí bude pohřben v tajném hrobě uprostřed pouště. O přesném místě vědí jen čtyři lidé, které rebelové pečlivě vybrali, a ti slíbili, že nikdy neprozradí, kde ho pochovali.

Pozůstatky libyjského vůdce, jednoho z jeho synů Mutasima a bývalého ministra obarny Júnise Džábira byly vystaveny čtyři dny v chladicím zařízení nákupního centra v přístavním městě Misuráta. Obyvatelé čekali v dlouhých frontách, aby je alespoň na chvíli mohli vidět.

Televizní štáb CNN v pondělí pozdě večer zpozoroval tři auta vyjíždějící z objektu. Po vstupu do chladírny novináři zjistili, že těla jsou pryč.

Plukovníkovy věci vystaví

Nové libyjské úřady uspořádaly výstavu Kaddáfího osobních věcí. Egyptská televize uvedla, že mezi nimi nechybí i plukovníkův zlatý revolver, který měl u sebe, když ho minulý čtvrtek zajali a krátce poté zlynčovali a zabili povstanci poblíž jeho rodného města Syrta. Libyjci mohou vidět i mobil, z něhož Kaddáfí bezprostředně před zajetím volal neznámé ženě do Sýrie a dceři Ajše do Alžírsko.

Kaddáfího příbuzní údajně odejdou do Jihoafrické republiky. Podle egyptského deníku ašŠurúk se tam údajně chystá vdova Safía, dcera Ajša a synové Muhammad a Hannibal, kteří našli dočasné útočiště v Alžírsku. V JAR se k nim mají přidat i dva zbývající synové – v Nigeru se zdržující Saadí a Sajf Islám, který se údajně stále ukrývá na libyjském území v blízkosti hranic s Nigerem a Alžírskem a připravuje se na útěk za pomoci falešného pasu. Pomáhají mu kočovní Tuaregové, věrní spojenci jeho otce. Libyjská dočasná vláda chce členy Kaddáfího rodiny postavit před soud. Nigerská vláda dříve prohlásila, že členové Kaddáfího režimu, kteří v zemi požádají o azyl, nebudou vydáni do Libye, pokud nebude zaručena jejich bezpečnost. Uvedla ale také, že osoby stíhané Mezinárodním trestním soudem, což je případ Sajfa Isláma, vydá.

Kaddáfí mohl podle Bílého domu odejít

Právo, 27. 10. 2011

Zabitý libyjský vůdce Muammar Kaddáfí dostal šanci k demokratizaci Libye, kterou však nevyužil. V noci na včerejšek to prohlásil americký prezident Barack Obama. "Samozřejmě nikomu nepřejete takový konec, jako měl on, ale jsem přesvědčen, že je to jasný signál pro diktátory po celém světě, že ...lidé touží po svobodě," řekl v talkshow Jaye Lena s tím, že Kaddáfí včas nevyužil nabízenou šanci k demokratizaci Libye.

Obama nezmínil, že tehdy skrývajícím se plukovník v červnu tlumočil prostřednictvím svého syna Sajfa Isláma souhlas s konáním voleb pod mezinárodním dohledem. "Volby by se mohly konat do tří měsíců, maximálně do konce roku, a zárukou průhlednosti by mohla být přítomnost pozorovatelů Evropské unie, Africké unie, OSN nebo dokonce i NATO," řekl tehdy Sajf. Otec by prý byl v případě porážky ochoten odstoupit, ale zůstal by v Libyi.

Povstanci nabídku odmítli a mluvčí amerického ministerstva zahraničí Victoria Nulandová tehdy řekla, že na návrhy demokratických změn "je trochu pozdě". Kaddáfího minulý čtvrtek povstanci dopadli ve městě Syrta. Zlynčovali ho a zastřelili.

Pak jeho tělo čtyři dny vystavovali v chladicí místnosti masného skladu v Misurátě. "Nemyslím, že to je něco, v čem bychom měli nacházet zalíbení. I s mrtvými by se mělo zacházet určitým způsobem, i pokud jde o někoho, kdo se dopustil hrozných činů," řekl Obama.

"Zůstaňte," žádají povstalci NATO

Americký prezident se dále vyjádřil k roli své země při misi NATO v Libyi, kterou dal do kontrastu s americkým angažmá v Iráku. "Ani jeden americký voják nebyl na (libyjském) území. Ani jeden americký voják nezahynul a nebyl zraněn, a to je, myslím, recept pro úspěchy v budoucnosti," prohlásil.

Šéf libyjské Přechodné národní rady (NTC) Mustafá Džalíl včera požádal NATO, aby působilo v Libyi nejméně do konce roku. "Nyní, když jsme dosáhli vítězství, si libyjský lid přeje, aby NATO pokračovalo ve svých operacích nejméně do konce roku," prohlásil Džalíl.

Týž den OSN vyzvala libyjské činitele, aby zabránili případným pokusům o odvetu vůči stoupencům Kaddáfího. Komise pro vyšetřování lidských práv apelovala také na lidské zacházení se zadrženými bez ohledu na jejich příslušnost.

"Je extrémně důležité, aby NTC a všechny ozbrojené skupiny v Libyi zacházely se zadrženými, které mají pod kontrolou, s respektem a v souladu s jejich právy," prohlásil Philippe Kirsch, předseda vyšetřovací komise. "Zvláště vyzývám ozbrojené skupiny, aby se vyvarovaly odvetných útoků a svévolných represí Libyjců či cizinců."

Na zacházení se zajatci v Libyi upozornilo zadržení a následné zabití Kaddáfího ve čtvrtek. V pondělí organizace Human Rights Watch našla mrtvoly 53 Kaddáfího stoupenců, zřejmě zastřelených po zatčení.

Libyjští povstalci: Vrazi Kaddáfího před soud

Právo, 29. 10. 2011

Za vrahy označilo ve čtvrtek vedení libyjských povstalců ozbrojence, kteří minulý týden zabili svrženého libyjského vůdce Muammara Kaddáfího. Všichni pachatelé půjdou před soud, řekl Abdul Háfiz Goga, místopředseda Přechodné národní rady (NTC).

"Už jsme zahájili vyšetřování. Vydali jsme Etický kodex při nakládání s válečnými zajatci. Jsem si jist, že kdo spáchal toto zabití, bude souzen ve spravedlivém procesu," řekl Goga.

Kaddáfí byl zadržen při útěku z města Syrta. NTC až dosud tvrdila, že zahynul při

převozu do nemocnice v přestřelce mezi svými stoupenci a povstalci. Amatérské záběry pořízené povstalci však ukazují, že plukovník byl krutě zbit. Deník The Guardian napsal, že mu rebelové strčili do konečnicku nabroušenou dýku. Na dalších záběrech je už vidět mrtvý.

NATO končí

Severoatlantická aliance v sobotu definitivně rozhodla o ukončení vojenských operací v Libyi. Operace Aliance měla za cíl chránit civilní obyvatelstvo před útoky a násilnostmi. O ukončení operací už Aliance před několika dny předběžně rozhodla, což dnes formálně potvrdila. Je to i důsledek rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, která ve čtvrtek schválila rezoluci rušící bezletovou zónu či zbraňové embargo vůči Libyi. Kroky RB OSN i NATO přišly navzdory tomu, že libyjská přechodná vláda žádala, aby NATO pokračovalo v operacích v Libyi až do konce roku.

Zdroj: anopress.cz

Příloha B – lékařské dokumentace zraněných demonstrantů v Egyptě

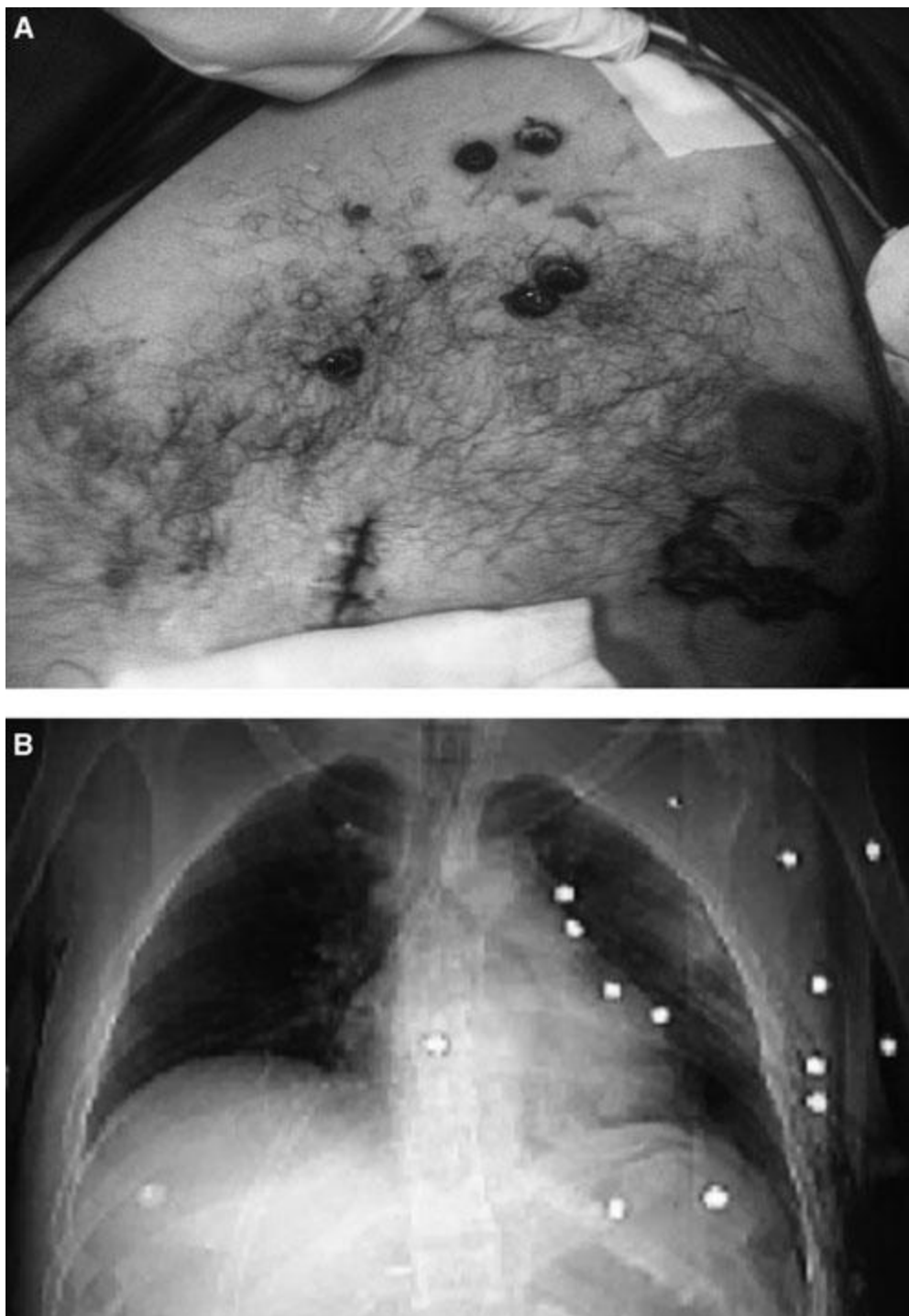

FIGURE 1. : muž 28 let se 14 průstřely hrudi a břicha.

Zdroj: WILKINS, Williams. (Volume 256. December 2012). Mass Casualties in Tahrir Square. *Annals of Surgery* , s. 1093-1097.

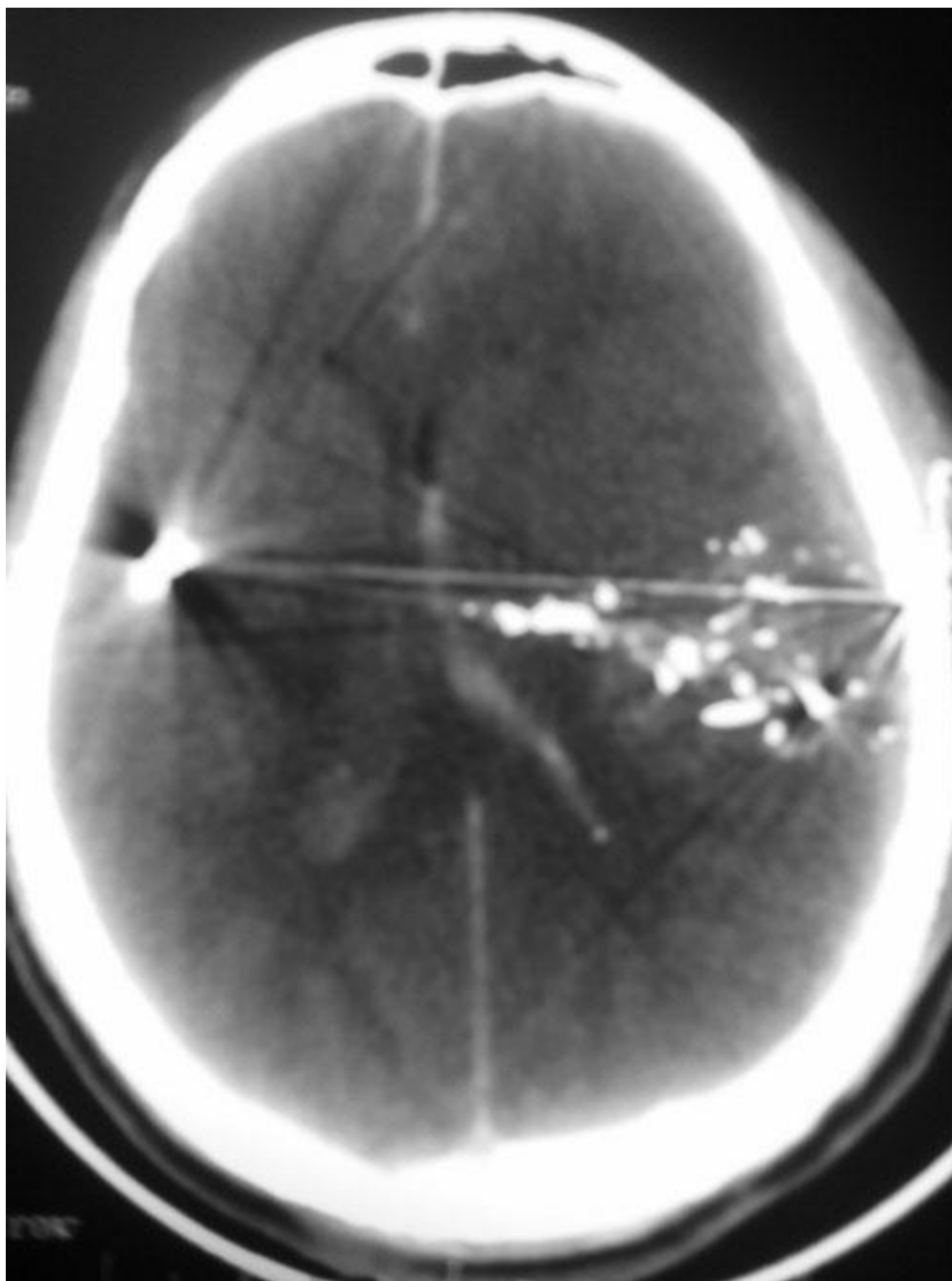

FIGURE 2. : muž 33 let s prústfelem hlavy.

Zdroj: WILKINS, Williams. (Volume 256. December 2012). Mass Casualties in Tahrir Square.
Annals of Surgery , s. 1093-1097.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Sabina Sirotková

Obor: sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční

Název práce: Arabské jaro a média

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 63

Celkový počet stran příloh: 35

Počet titulů českých použitých zdrojů: 19

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 38

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Novotný M.A, Dr.